

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธ
เพื่อการพัฒนานักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าสัก
ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

โดย

นางนงพรรณ ไชยประเสริฐ และคณะ

สัญญาเลขที่ RDG47N0046

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)สำนักงานภาค

ตุลาคม 2548

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่เกี่ยวข้อง" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ทีมวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทสรุปย่อโครงการ	1
2. บทที่ 1 บทนำ	3
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	
คำถามหลักของการวิจัย	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	
ขอบเขตของการวิจัย	
กรอบแนวคิดในการวิจัย	
นิยามเฉพาะ	
3. บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	15
สิ่งแวดล้อมศึกษา	15
แนวคิดบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการเรียนรู้ใคร่ศึกษา	21
เอกสารอ้างอิง	
4. บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	26
5. บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	93
6. บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	102
สรุปผลการวิจัย	
ข้อเสนอแนะ	
ภาคผนวก ก. ภาพประกอบการวิจัย	
ภาคผนวก ข. รายงานสรุปการเงิน	

บทสรุปย่อรายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยรูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าसान
ความเป็นมาสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่เป็นอยู่

โรงเรียนบ้านดงป่าसान ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่จัดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ คอบสนองของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย เก่ง ดี มีสุข โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้แต่สภาพสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาวิวัฒน์ ความเจริญทางด้านวัตถุและค่านิยมจากกระแสสังคมเข้ามาในชุมชนวิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปจากเดิม ส่งผลโดยตรงต่อเด็กและเยาวชนที่ได้เห็นแบบอย่าง และได้รับอิทธิพลจากการดำเนินชีวิตของพ่อ แม่ หรือเพื่อนบ้าน ทำให้พฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมา เหมือนเป็นกระเจงกเสทือนภาพของชุมชนที่มีความเห็นแก่ตัว เบียดเบียนทำร้ายคน สัตว์และทรัพยากรธรรมชาติ ขาดความรักความเมตตา ภิริยามารยาทก้าวร้าว ไร้น้ำใจ ไร้ความเคารพพบนอบต่อผู้ใหญ่ ทางโรงเรียนได้พยายามแก้ไขปัญหาวุฒิศิกรรรม เหล่านี้มาโดยตลอดแต่ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากตัวครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้ท่องจำเนื้อหาไม่ได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติจริง ตัวเด็กได้รับอิทธิพลแบบอย่างที่ไม่ดี หลายๆด้าน และสภาพของชุมชนยังไม่พร้อมในการเป็นต้นแบบที่ดีให้เด็กได้ศึกษาทั้งในด้านการดำเนินชีวิตประจำวันและปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ทางโรงเรียนเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด การศึกษาจึงต้องเปลี่ยนมมมมมจากการเสพสุขในการทำลาขไปเป็นการเสพสุขในทางสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน โดยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ เข้ากับสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนอาศัยกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงร่วมกันของเครือข่ายพัฒนาเด็ก(บ้าน วัด โรงเรียน)

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย ได้แบ่งระยะของการวิจัยออกเป็น 3 ตอน

ระยะที่ 1 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สอดถาม/สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การศึกษาฐาน การศึกษาเอกสาร การอบรมสัมมนา การเข้าค่ายปฏิบัติจริง การอภิปราย วิเคราะห์ สรุป การประชุมจัดเวที การบันทึกข้อมูล

- สภาพบริบทโรงเรียนและชุมชน
- สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนา

ระยะที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติตนของบุคลากรทางการศึกษาคตามแนววิถีพุทธ เพื่อค้นหาหลักสูตรและบทเรียน แนวทางที่จะใช้แก้ไข้ปัญหา

ระยะที่ 3 เป็นการทดลองนำความรู้ (หลักสูตร/บทเรียน) มาใช้ในลักษณะบูรณาการแบบองค์รวม เก็บข้อมูลความคิดเห็นเพื่อนำมาประเมินและพัฒนาการดำเนินงาน

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียนและชุมชนในทุกๆ ด้าน ทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลที่เป็นสภาพจริงที่มีผลต่อปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ที่มาจากการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือและวิธีการหลากหลาย มีการตรวจสอบข้อมูลจนเป็นที่ยอมรับร่วมกัน จึงได้สรุปสภาพปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชน แล้วอภิปรายวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา พร้อมกับกำหนดเป็นหมายเหตุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและชุมชนไว้เป็นภาพฝัน การเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธนั้นจะต้องให้ครบ องค์ประกอบ คา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรทางการศึกษาต้องผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง ได้แก่การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การจัดเวทีประชุม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การชมนิทรรศการ การบันทึกข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำเอาความรู้เหล่านั้นมาประมวลวิเคราะห์สังเคราะห์ ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน กำหนดเป็นหลักสูตรหรือแผนวัตกรรม ให้ชุมชนและผู้ปกครองได้ร่วมกันวิพากษ์หลักสูตรเพื่อนำไปใช้เป็นเส้นทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งตัวเด็กและชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า ทั้งด้านภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม และด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมส่วนตัวเด็กในฐานะผู้สืบทอด ก็ได้พัฒนาคุณธรรมที่ควรจะเป็นตามสังคมวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย ความรู้บูรณาการไปกับกระบวนการการเรียนรู้แบบเป็นองค์รวม ไม่แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หรือเป็นวิชา ๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่จำเป็นต้องผ่านการเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมของพุทธศาสนาเสียก่อน สรุปว่านี่คือรูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าसान

ข้อเสนอแนะ

1. ในการพัฒนานักเรียนจำเป็นต้องอย่างยั้งที่ครูและผู้ปกครองจะต้องปลูกฝังจนเป็นนิสัยในเรื่องวิธีการคิด วิธีการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จไม่ใช่เรียนเพื่อรู้อย่างเดียวแล้วไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้เลย
2. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย มีความสำคัญและจำเป็นมากในการดำเนินงาน การร่วมแรงร่วมใจที่มีเป้าหมายเดียวกัน ทำให้ทีมวิจัยเกิดการเรียนรู้ว่า ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทำให้งานสำเร็จ
3. สถาบันเครือข่ายพัฒนาเด็กนักเรียน (บ้าน วัด โรงเรียน) จะต้องประสานสัมพันธ์และทำงานแบบเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะทางวัดจะต้องพัฒนากุศลกรให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้กับเด็กและเยาวชนในรูปแบบที่เร้าความสนใจ ปรับให้เข้ากับยุคสมัยได้ดี

(นางนงพรรณ ไชยประเสริฐ)

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนบ้านคงป่าसान ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย เป็นโรงเรียนที่จัดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี ใฝ่รู้และให้รู้จักตนเอง ชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการศึกษา “ป่าชุมชน” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องของป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์และความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีวิถีชีวิตพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตอย่างสงบสุข ซึ่งจากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักเรียน ครู และชุมชน ทำให้ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อความเจริญทางด้านวัตถุและค่านิยมทางสังคมเข้ามาในชุมชน วิถีชีวิตของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม ความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติเปลี่ยนไป มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย คัดค้นไม้ขาย ใช้พื้นที่ป่าทำสวน ทำไร่ แม่น้ำเริ่มแห้ง คนในชุมชนเริ่มต่างคนต่างอยู่ การช่วยเหลือแบ่งปันกันน้อยลง รวมทั้งการนำเอาเทคโนโลยีที่รวดเร็วและทันสมัยเข้ามาใช้ทำการเกษตรกันมาก ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพลง พืชกรรมเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเด็กและเยาวชนที่ได้เห็นแบบอย่างและได้รับอิทธิพลจากการดำเนินชีวิตของพ่อแม่หรือเพื่อนบ้าน ทำให้พฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมามีทั้งการเห็นแก่ตัว ขาดสำนึกรักท้องถิ่น ขาดคุณธรรมที่ดีงาม ไม่ตั้งใจเรียน ชอบเที่ยว เล่นเกมส์ ไม่รู้จักแบ่งเวลา พุดจาไม่สุภาพ กิริยามารยาทก้าวร้าว ไร้น้ำใจ ซึ่งทางโรงเรียนได้สังเกตและพยายามแก้ไขปัญหามาโดยตลอด เช่น การทำสมาธิก่อนเข้าเรียน การนำนักเรียนไปเรียนกับพระสงฆ์ทุกวันศุกร์ ทำกิจกรรมหน้าลานธรรมทุกวันศุกร์ การเชิญนักเรียนที่ทำความดีประจำสัปดาห์ ฯลฯ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้เท่าที่ควร เพราะกิจกรรมที่ทำไปนั้นไม่ได้เกิดจากจิตใจที่เด็กอยากทำ (ทำตามครูบอก) จึงส่งผลให้พฤติกรรมของเด็กนักเรียนไม่เปลี่ยนแปลงไปตามที่คาดหวังไว้

ด้วยเหตุนี้ ทางทีมวิจัยจึงประกอบไปด้วย ครูในโรงเรียน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์จึงได้หันมาร่วมมือร่วมใจกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งพบว่ามาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและเทคนิควิธีการเรียนรู้ที่ให้แก่เด็กฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม เด็กได้รับแบบพฤติกรรมจากสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน และสภาพชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการเป็นต้นแบบที่ดีให้เด็กได้ศึกษาเพราะการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน และการมีปัญหากับสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ดังนั้น ทางคณะวิจัยจึงได้ร่วมประชุมปรึกษาผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของโรงเรียนให้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางร่วมกันแก้ปัญหาโดยการนำเอาหลักพุทธธรรมหรือวิถีพุทธซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง อีกทั้งยังฝึกให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เข้ามาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตอย่างถูกต้อง โครงการนี้จึงเกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและสถาบันชุมชนในอันที่จะร่วมกันพัฒนาเด็ก

เยาวชน และชุมชน ให้บรรลุผลเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ มาตรา 27 กล่าวว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” และ มาตรา 29 กล่าวว่า “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการ ศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการพัฒนาระหว่างชุมชน”

2. โจทย์วิจัยและคำถามวิจัย

2.1 โจทย์วิจัย

รูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าสักสมควรเป็นอย่างไร

2.2 คำถามวิจัย

1. บริบทของโรงเรียนและชุมชนบ้านดงป่าสักมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. สภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนและชุมชนโรงเรียนดงป่าสักเป็นอย่างไร เพราะเหตุปัจจัยอะไรบ้าง
3. คุณธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนและชุมชนคืออะไร มีแนวทางอย่างไรในการพัฒนาให้นักเรียนและชุมชนมีคุณธรรมที่พึงประสงค์
4. รูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าสักเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าสัก ค.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียนและชุมชนบ้านดงป่าสัก
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดคุณธรรมของนักเรียนและชุมชนโรงเรียนบ้านดงป่าสัก
3. เพื่อศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมตามวัฒนธรรมวิถีพุทธของนักเรียนและชุมชนบ้านดงป่าสัก

4. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านดงป่า
สำน

4. สถานที่ดำเนินการวิจัย

โรงเรียนบ้านดงป่าสำนและชุมชนในเขตบริการ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านดง หมู่ 4 บ้านป่าสำน หมู่ 5
และบ้านใหม่เจริญ หมู่ 14 ตำบลเวียงกาหลง อ. เวียงป่าเป้า จ. เชียงราย

5. ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

ด้านองค์ความรู้

1. ได้รับรู้ถึงลักษณะบริบทของโรงเรียนและชุมชนที่มีผลต่อการขาดคุณธรรม
2. ได้รับรู้สภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนและชุมชน
3. ได้ทราบสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้นักเรียนและชุมชนขาดคุณธรรมตามแนววิถีพุทธ
4. ได้ทราบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนและชุมชน

ด้านการพัฒนา

- โรงเรียน ชุมชน และวัด มีการร่วมมือกันพัฒนาด้านคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้นักเรียนและคนใน
ชุมชนมีจิตสำนึกและปฏิบัติตนตามแนวทางวิถีพุทธ ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ได้พัฒนา ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีการดำเนินชีวิตที่อิงตามวิถีพุทธ
- บุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาด้านการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการเรียนการสอนและ
เป็นต้นแบบที่ดีในด้านคุณธรรมจริยธรรม
- เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม-ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ที่จะนำไปสู่ความตระหนักในคุณค่า
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- เป็นแนวทางในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและทำงานแบบมีส่วนร่วม

ด้านผลผลิต

- ได้หลักสูตรบูรณาการตามแนวทางวิถีพุทธกับกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนบ้านดง
ป่าสำน
- ได้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้นักเรียนและชุมชนมีคุณ
ธรรมที่พึงประสงค์
- ได้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนและชุมชน

6. การดำเนินการกิจกรรม

ระยะแรก 6 เดือน

1. จัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจ การดำเนินงานวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ประชุมคณะกรรมการวางแผนการดำเนินงานและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลบริบทของโรงเรียน
และชุมชนบ้านดงป่าสำน

- 2.1. ศึกษาบริบทของโรงเรียนบ้านคงป่าส้าน ในประเด็นดังต่อไปนี้
 - ด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม
 - ด้านสังคมของบุคลากรในโรงเรียน
 - ด้านการบริหารจัดการ
 - ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 2.2. ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านคงป่าส้าน ในประเด็นดังต่อไปนี้
 - ด้านนโยบายการปกครอง
 - ด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม
 - ด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากิน
 - ด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม
3. ศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุ การขาดคุณธรรมและเป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและชุมชนบ้านคงป่าส้าน โดยดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 3.1. ประชุมคณะทำงานและเก็บข้อมูลในการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนและชุมชนที่พึงประสงค์
 - 3.2. จัดเวทีชุมชนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาสภาพปัญหา สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้นักเรียนและชุมชนขาดคุณธรรมและวิพากษ์เป้าหมายการพัฒนา
4. ศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมหรือวิถีพุทธมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนและชุมชน โดยดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 4.1. อบรมเชิงปฏิบัติการวิถีพุทธภาคปรีชา ปฏิบัติ และปฏิเวธของทิมวิชัย
 - 4.2. อบรมเชิงปฏิบัติการวิถีพุทธภาคปรีชา ปฏิบัติ และปฏิเวธของชุมชนและผู้ปกครอง
 - 4.3. ศึกษาคุณงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธ
 - 4.4. จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงาน ครั้งที่ 1
 - 4.5. คณะวิจัยเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้
 - 4.6. จัดกิจกรรมสร้างหลักสูตรและนวัตกรรมการเรียนรู้บูรณาการตามแนววิถีพุทธ
5. จัดเวทีชุมชนเพื่อวิพากษ์หลักสูตร
6. เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายการวิจัยชุดพุทธธรรม ครั้งที่ 1
7. เข้าร่วมนำเสนอความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานกับ สกว.
8. จัดทำรายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 1 และแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

7. ผลการดำเนินงาน ระยะแรก 6 เดือน

1. ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและบทบาทที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบ
2. ได้ข้อมูลลักษณะบริบทของชุมชนและโรงเรียน
3. คณะทำงานได้เรียนรู้ถึงการออกแบบการเก็บข้อมูลทั้งเครื่องมือและวิธีการ

4. ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้นักเรียนและชุมชนขาดคุณธรรม
5. ได้เป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและชุมชน
6. ทีมวิจัย ตัวแทนชุมชน และผู้ปกครองได้รับการพัฒนา เรียนรู้และเข้าใจวิถีพุทธภาคปฏิบัติ ปฏิบัติและ
ปฏิเวธ
7. คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้ประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธและสามารถนำความรู้จากศึกษา
งานมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน
8. ได้แนวทางการจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
9. คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้แนวทางการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น
10. ได้หลักสูตร/นวัตกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนและแนวทางการประเมิน
ผลการเรียนรู้
11. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องตามสภาพจริงของผู้
เรียนและบริบทของ โรงเรียน/ชุมชน
12. คณะวิจัยได้มีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานกับเครือข่ายภายใต้ชุดโครงการพุทธธรรมวิถี
พุทธ
13. คณะวิจัยได้นำเสนอผลการดำเนินงานและได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับโครงการวิจัยอื่น ๆ พร้อมทั้งได้
รับข้อคิดเห็นเสนอแนะในการดำเนินโครงการในช่วงต่อไป
14. ได้รายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 1 และแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

รวมเวลาทำการวิจัยระยะที่ 1 (เดือน กรกฎาคม - เดือน ธันวาคม 2547) 6 เดือน

9. งบประมาณที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1

1. หมวดค่าใช้สอย	62,700	บาท
2. หมวดค่าวัสดุ	1,300	บาท
รวมเป็นเงิน	64,000	บาท

10.การดำเนิน กิจกรรม/บทเรียนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าฝ้ายใน ระยะที่ 2
(เดือนมกราคม -เดือนมิถุนายน 2548)

1. การเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
2. การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีจิตหลวงพระเจ้าคานข้าวจีข้าวหลาม
3. การทัศนศึกษา ดำานข้าว วิถีชีวิต วิถีสุขภาพบ้านจัมเมืองเย็น
- 4.การสืบชาคาน้ำแม่ลาว
5. การสร้างช่วงมัฉฉา เขตอภัยทาน
6. การปลูกคันรุกริมฝั่งลาว
7. การเรียนรู้จากช่วงอู่สอนหลาน
8. การเรียนรู้วรรณกรรมพื้นบ้าน คำว จ้อย ซอ คนตรีพื้นเมือง
9. การเข้าค่าย ครอบครัววิถีพุทธ
10. การจัดระเบียบสังคมการเรียนรู้ในโรงเรียน
 - ระเบียบแถวหน้าเสาธง
 - การกินอาหารแบบวิถีพุทธ
 - การสวดมนต์ไหว้พระ
 - กิจกรรมน้องไหว้พี่ พี่ไหว้ตอบ
 - กิจกรรมนั่งสมาธิ

11. วิธีดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2

- การสังเกต
- การสอบถาม/สัมภาษณ์
- การสนทนากลุ่ม
- การไปศึกษานอกสถานที่
- การศึกษาเอกสาร
- การอบรมสัมมนา
- การเข้าค่ายปฏิบัติจริง
- การอภิปราย-วิเคราะห์-สรุป
- การบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องมือ/วิธีการต่างๆ

12. ผลการดำเนินงานในระยะที่ 2

กิจกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	ผลการดำเนินงาน
1. การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน	10-12 มกราคม 2548 วัดบ้านคัง	1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา โดยเฉพาะการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา 2. นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการพัฒนาคุณธรรมทั้งทางกาย วาจา และใจตามหลักปฏิบัติของพุทธศาสนา 3. นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากการอบรมเข้าค่ายไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน พฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่น่าพอใจ 4. ชุมชนและผู้ปกครองเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือสนับสนุนในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
2. การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีการจิตหัวพระเจ้า ดานข้าวจีข้าวหลาม	24 มกราคม 2548 ป่าชุมชน วัดบ้านคัง	1. ชุมชนเห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ นักเรียน โดยผ่านการปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตของชุมชน 2. นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาและขั้นตอนกระบวนการในพิธีกรรมการจิตหัวพระเจ้าของชุมชน 3. นักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประเพณีของชุมชนและใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน 4. นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และได้รับการพัฒนาคุณธรรมวิถีพุทธผ่านการร่วมกิจกรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน

กิจกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	ผลการดำเนินงาน
3.การทัศนศึกษา ดำเนินข้าว วิถีชีวิต วิถีสุขภาพบ้านจ๋มเมืองเย็น	19 กุมภาพันธ์ 2548 วัดบ้านป่าซาง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	1.นักเรียนและชุมชนได้รับการกระตุ้นจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่ดำรงคงเดิมของท้องถิ่นสืบเนื่องจากการจำลองวิถีชีวิตในงาน 2.นักเรียนและชุมชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนาที่ดำรงเพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมวิถีพุทธของชุมชนตนเอง 3.นักเรียนและชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในงานและสรุปผลการเรียนรู้ตามประเด็นที่กำหนดให้ในรูปแบบต่างๆที่ตนเองถนัด
4.ช่วงอุ้ยสอนหลาน การเตรียมเครื่องแต่งดาในพิธีกรรมการสืบชะตาน้ำลาว	25 กุมภาพันธ์ 2548	1.นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการและขั้นตอนการทำเครื่องแต่งดาในพิธีกรรมสืบชะตา 2.พ่ออุ้ย/แม่อุ้ยได้มีโอกาสดำยทอดความรู้ความสามารถในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กๆได้สืบทอดต่อไป 3.เกิดความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมสังคมการเรียนรู้ใหม่ๆระหว่างเด็กนักเรียนกับผู้เฒ่าผู้แก่

5.การสืบชาตาน้ำแม่ลาว	26 กุมภาพันธ์ 2548 ลำน้ำแม่ลาว วัดบ้านคง	1.ชุมชนได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน 2.นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมด้านความกตัญญูต่อสิ่งที่มีบุญคุณทั้งคน สัตว์และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมผ่านการปฏิบัติสถานการณ์จริง 3.นักเรียนและชุมชนได้เรียนรู้หลักธรรมการให้ทาน รักษาชีวิตและการเจริญภาวนาผ่านการปฏิบัติพิธีกรรมสืบชาตา 4.นักเรียนและชุมชนเห็นคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการอยู่ร่วมกันของคน สัตว์และสิ่งแวดล้อม (น้ำแม่ลาวสะอาดขึ้น การทิ้งขยะลงแม่น้ำลดลง) 5.นักเรียนเป็นผู้กระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวในการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสีเขียวของชุมชนแบบยั่งยืนโดยกระบวนการทางวิถีพุทธ (ร่วมใจกันหันมารักษาแม่น้ำ)
กิจกรรม	ระยะเวลา/สถานที่	ผลการดำเนินงาน
6.การสร้างข่วงมัจฉา เขตอภัยทาน	26 กุมภาพันธ์ 2548 ลำน้ำแม่ลาว	1.นักเรียนและชุมชนได้รับการพัฒนาคุณธรรมให้มีจิตใจที่เมตตา กรุณาต่อสัตว์อย่างเป็นรูปธรรม 2.ชุมชนได้รับการฟื้นฟูให้มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติในลำน้ำลาวที่ไม่ขาดแคลนในอนาคต 3.ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและได้ฝึกรู้จักการให้อาหารแก่ปลา
7.การปลูกต้นรักริมฝั่งลาว	26 กุมภาพันธ์ 2548 ลำน้ำแม่ลาว	1.ผู้ปกครอง/นักเรียน/ผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือในการปลูกต้นดอกกรักริมฝั่งลาวเพื่อเป็นการสร้างภูมิทัศน์อันสวยงามในวันหน้า 2.การปลูกต้นดอกกรักใช้วิธีการปักชำกิ่ง ซึ่งทางนักเรียนและผู้ปกครองไม่มีความชำนาญในการปลูก(กลับหัวกลับปลาย)จึงทำให้ต้นดอกกรักไม่

		เจริญเคียบ โด
8.การฟื้นฟูวรรณกรรม คำว่า ซอ และดนตรีพื้นเมือง	26 กุมภาพันธ์ 2548 ลำน้ำแม่ลาว	1.นักเรียนและชุมชนได้เรียนรู้และซึมซับบทกวี ด้านนาผ่านวรรณกรรมพื้นบ้านที่สามารถช่วย กล่อมเกลาคิดใจให้มีความอ่อนโยน 2.นักเรียนและชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญ ของภูมิปัญญาพื้นบ้าน
9.การเข้าค่ายครอบครัววิถีพุทธ	17-18 มีนาคม 2548 โรงเรียนบ้านคงป่าसान	1.ผู้ปกครองและนักเรียนได้เรียนรู้และมีประสบ การณ์เกี่ยวกับหลักธรรมอริยมรรค(ทาน ศีล ภาวนา)จากการปฏิบัติจริงภายในค่าย 2.ผู้ปกครองและนักเรียนมีความรู้และเข้าใจใน บทบาทหน้าที่ของตนเองตามแนววิถีพุทธและ ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการพัฒนา นักเรียน 3.ผู้ปกครองและนักเรียนได้มีแนวทางการ ประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางวิถีพุทธที่ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิต ประจำวันได้

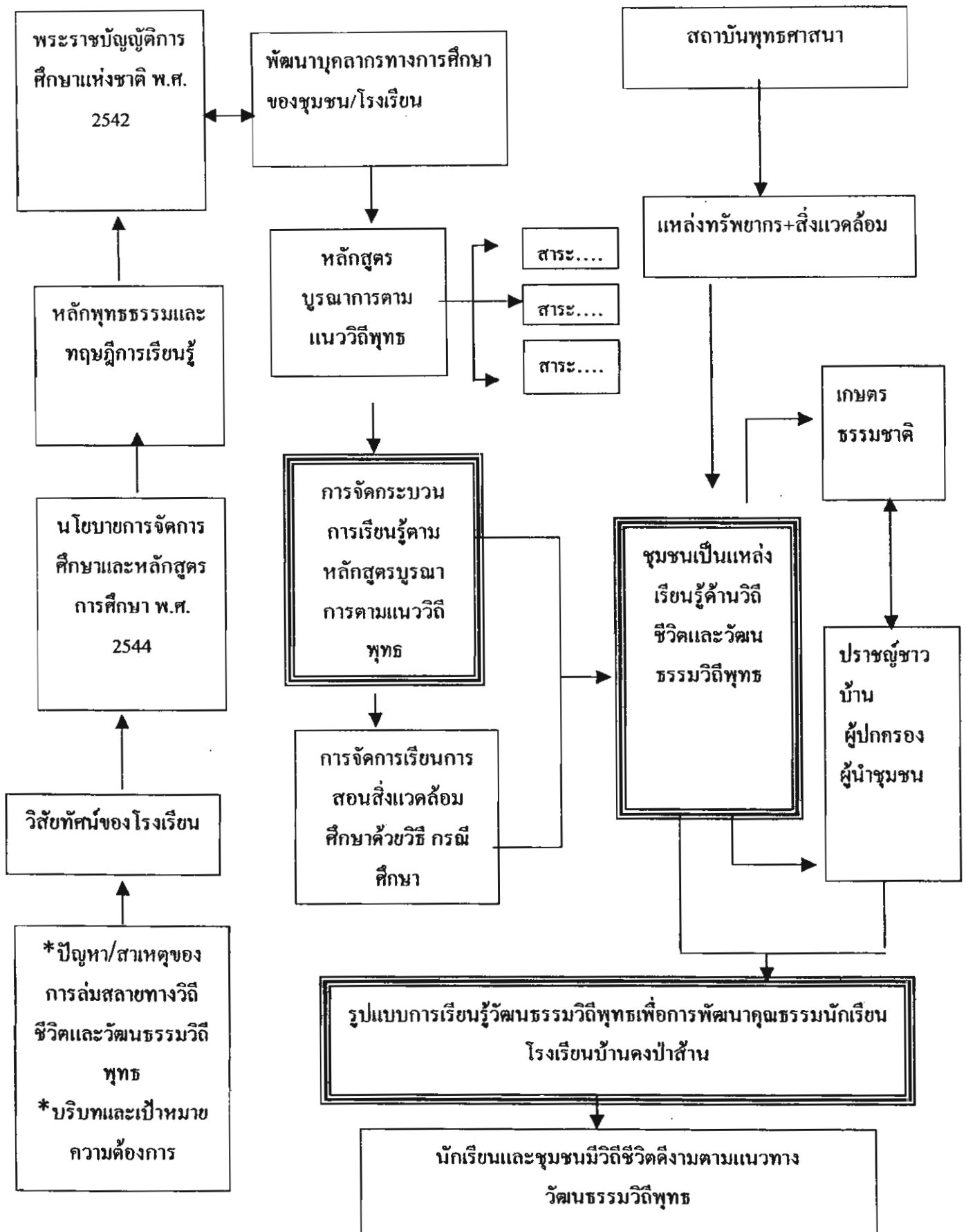
13.ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

รวมเวลาทำการวิจัยระยะที่ 2 (เดือนมกราคม – มิถุนายน 2548) 6 เดือน

14.งบประมาณที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2

1.งบบุคลากร	75,300 บาท
2.งบบริหารจัดการ	60,700 บาท
รวมเป็นเงิน	136,000 บาท

14. กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์

บูรณาการ : การกระทำส่วนประกอบ ปลีกย่อย สักส่วนอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมา ประสาน
หมวด หลอมรวมเข้าด้วยกันให้เป็นกลุ่มก้อน จนมีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง

หรือ การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆในแต่ละระดับการศึกษาและเรียนรู้ ที่มีเนื้อหาสาระ นัยยะ สอดคล้อง
สัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาที่ครบถ้วนสมบูรณ์
สรุปความรวมได้ว่า “ การนำเอาศาสตร์ต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกัน เพื่อประ โยชน์
ในการดำเนินการหรือการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

การเรียนรู้ : การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็น
การปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

สิ่งแวดล้อม : “สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเรา” อาจเป็นสิ่งมีชีวิต ไม่มีชีวิต เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือมนุษย์สร้าง
ขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สามารถมองเห็นได้และไม่สามารถมองเห็น ได้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ
มนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สิ่งแวดล้อมศึกษา : กระบวนการในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมให้เกิดความตระหนักในความรับผิดชอบและมองเห็นทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหา
สิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความสนใจในการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาให้เกิดความตระหนัก เจตคติมี
ทักษะนำไปสู่การเห็นคุณค่า จนสามารถเปลี่ยนการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

วัฒนธรรมวิถีพุทธ : ระบบคิด การประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ
ปัญญา อันเป็นการปฏิบัติที่มุ่งเน้นด้านกาย วาจา และจิตใจ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งเกิดผลอย่าง
ยั่งยืน สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนบ้านดงป่าส้าน

คุณธรรม : การประพฤติดี ประพฤติชอบ ในที่นี้หมายถึงคุณธรรมด้าน ความกตัญญู กตเวที

โรงเรียน : คณะครู – นักเรียน ประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5-6 โรงเรียนบ้านดงป่าส้าน ต.เวียงกาหลง
อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

ชุมชน : ประชากรและชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนบ้านดงป่าส้าน คือ บ้านดง หมู่ที่ 4 บ้านป่าส้าน หมู่
ที่ 5 และบ้านใหม่เจริญ หมู่ที่ 14

เกษตรธรรมชาติ : วิธีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเช่น พืช สัตว์ ทั้งแบคทีเรีย เชื้อรา จุลิ
นทรีย์และแมลงต่างๆทั้งที่มองเห็นด้วยตาเปล่าหรือมองไม่เห็นด้วยตาเปล่ามาทำให้เป็นตัวแปรรูปธรรมชาติ
ที่ช่วยให้พืชและสัตว์นำเปื่อยสุมักกลายเป็นอาหารจำเป็นของพืชและสัตว์อื่นๆ

บทที่ 2

แนวคิด/ทฤษฎี/เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านคงป่าส้าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่วิจัยได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษา ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมศึกษา
2. ไตรสิกขา
3. แนวคิดปราชญ์ชุมชน

สิ่งแวดล้อมศึกษา

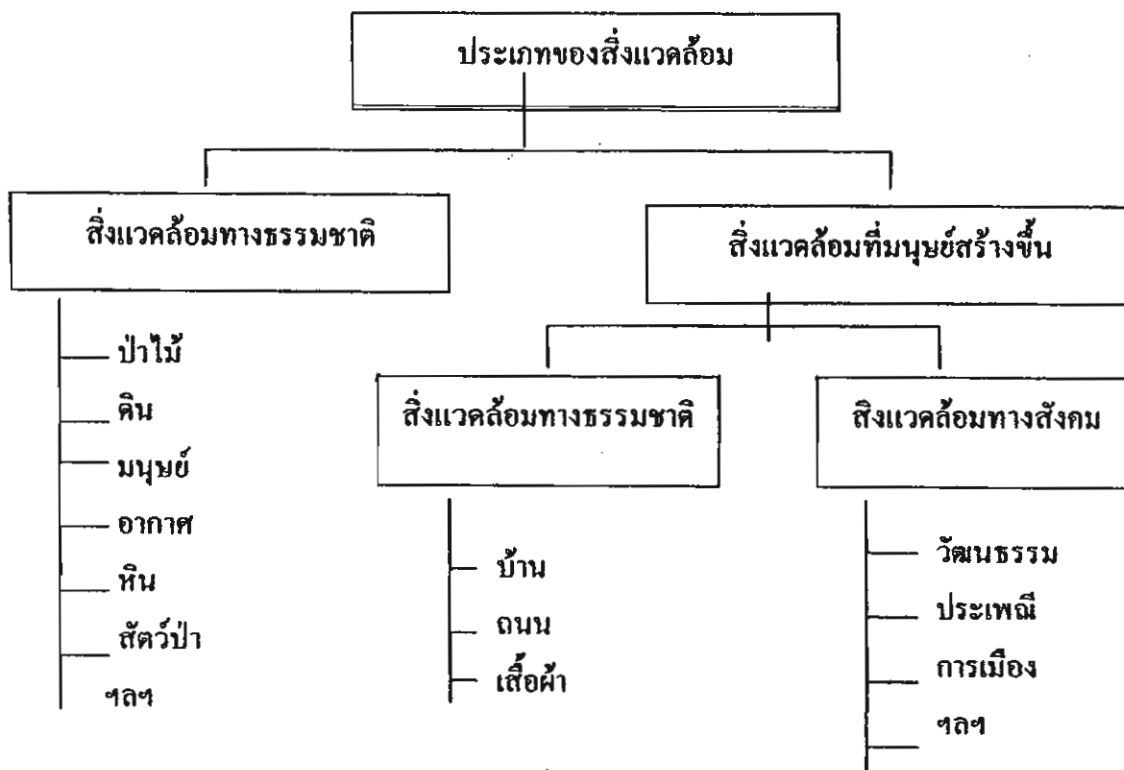
ความหมายของสิ่งแวดล้อม

คำว่า สิ่งแวดล้อม (Environment) มีหลายท่าน ได้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้

เกษม จันทร์แก้ว (2525:1) กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น อยู่รอบ ๆ ตัว และทั้งที่มีลักษณะทางกายภาพที่เห็นและไม่สามารถเห็นได้

กนก จันทรทอง (2541:2) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ สร้างอยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง “สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา” อาจเป็นสิ่งมีชีวิต ไม่มีชีวิต เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือ มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สามารถมองเห็นได้และไม่สามารถมองเห็นได้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ มนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา

สิ่งแวดล้อมศึกษา(Environmental Education) ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาหลายท่าน ดังนี้

สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้พลเมืองมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ระบุปัญหาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนรับรู้ถึงโอกาสที่จะต้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหาด้วย(Swan: 26-28)

สิ่งแวดล้อมศึกษา คือ กระบวนการในการพัฒนาพลเมืองให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมให้เกิดความตระหนักในความรับผิดชอบและมองเห็นทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความสนใจในการปฏิบัติ เพื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาให้เกิดความตระหนัก เจตคติ มีทักษะนำไปสู่ เห็นคุณค่า จนเปลี่ยนการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

สิ่งแวดล้อมศึกษา มุ่งเน้นวัตถุประสงค์สำคัญ 5 ข้อ

1. ความรู้ ความเข้าใจ

ผู้เรียนต้องเข้าใจพื้นฐานระบบธรรมชาติ ระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ทั่วไปทั้งในระบบ นอก ระบบ ความรู้อาจได้มาจากประสบการณ์ ของผู้เรียน โดยตรงซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละคน

2. ความตระหนัก

การจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรักความหวงแหน ห่วงใย เห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งใด ๆ นั้น สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ ต้องทำให้เขาเกิดความสนใจในสิ่ง ๆ นั้นก่อน แล้วค่อยพัฒนาจนเกิดเป็น ความตระหนัก สามารถรับรู้ถึงปัญหา เห็นคุณค่าและความสำคัญในสิ่งนั้น ๆ

3. ทักษะ

ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับทักษะที่สำคัญสำหรับสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้แก่ ทักษะในการใช้ประสาทสัมผัส ทักษะการสังเกต ทักษะการบ่งชี้ปัญหา ทักษะในการแก้ไขปัญหา ทักษะในการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล ทักษะในการตัดสินใจและทักษะในการวางแผนเป็นต้น

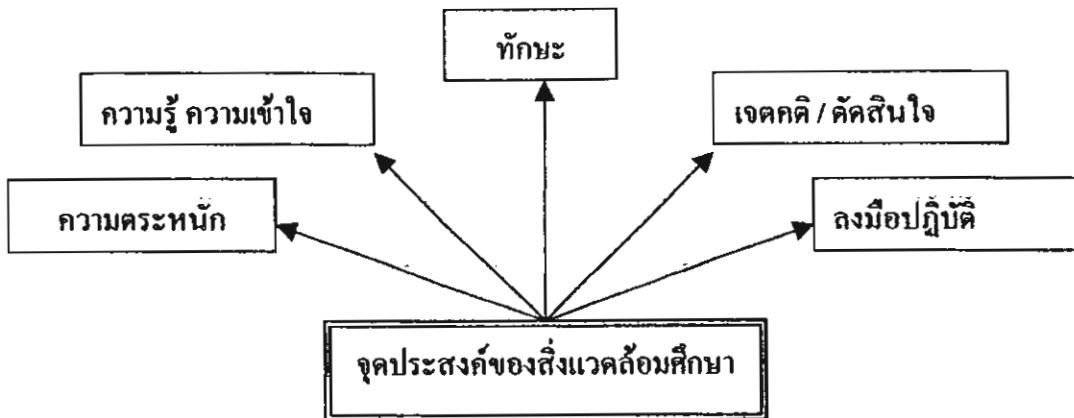
4. เจตคติ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจ

สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นทางเลือกที่ต้องพิจารณาและตัดสินใจอยู่เสมอจุดประสงค์ในข้อนี้จำเป็นและสำคัญมากต่อผู้เรียนเพราะกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจที่ดี ที่คือสิ่งแวดล้อม สามารถคาดการณ์ถึงผลกระทบของปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ สามารถมองภาพรวมของผลกระทบทั้งแง่บวก และแง่ลบ อาศัยข้อมูลที่ต้องการ ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อใช้และพิจารณาตัดสินใจ

5. การลงมือปฏิบัติ

เป้าหมายสูงสุดของสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ มุ่งให้บุคคลหรือกลุ่มสังคมต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้าร่วมกัน ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในทุกระดับดังนั้นกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้

ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ได้ร่วมกันลงมือปฏิบัติกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยนำความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับมาใช้ในการดำเนินการหาทางแก้ไขปัญหา

สรุปเป้าหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่สำคัญ เพื่อให้เกิด :

- ☞ ความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- ☞ เจตคติและการตัดสินใจดำเนินชีวิต
- ☞ การลงมือกระทำเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า

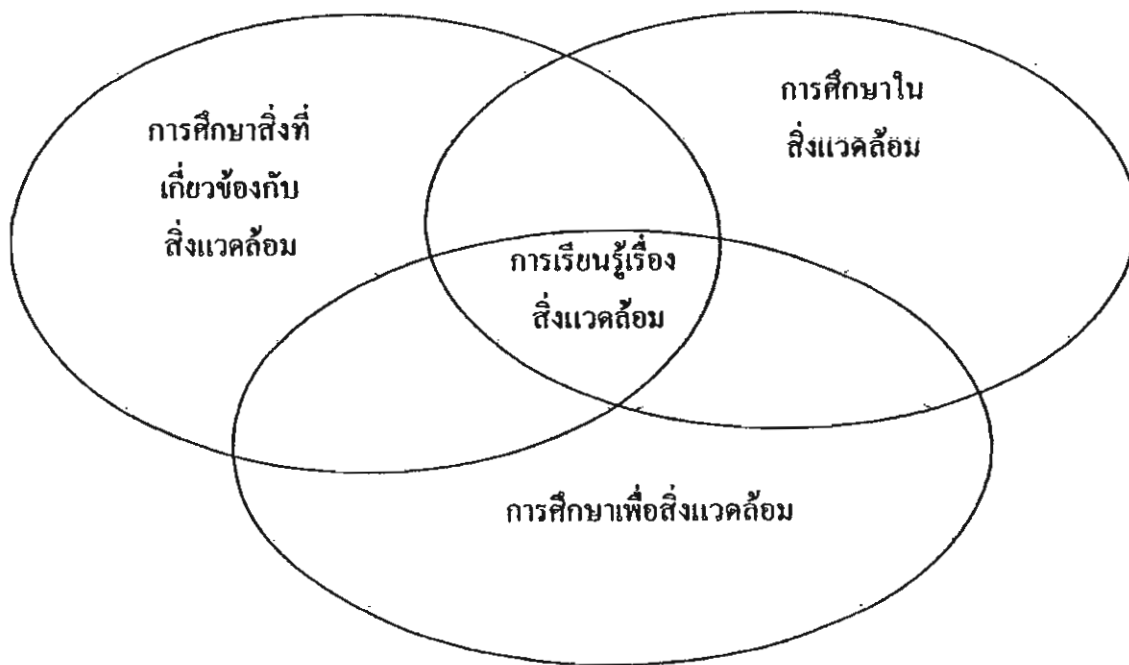
การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ครบทั้ง มิติ

คือ ต้องศึกษา สิ่งที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อม, ในสิ่งแวดล้อม และเพื่อสิ่งแวดล้อม

1. การศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อม : ระบบนิเวศ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ และผลกระทบตามธรรมชาติ ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยพัฒนาทักษะการสำรวจ การสังเกตและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สามารถจัดการเรียนการสอนได้ทั้งในระบบ(formal) และนอกระบบ(Informal) , การเรียนในห้องเรียน การคู่วิดีทัศน์หรือสไลด์ เป็นต้น

2. การศึกษาในสิ่งแวดล้อมศึกษา : เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง เด็กจะได้รับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับสิ่งแวดล้อมศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง เกิดความซาบซึ้งในความงดงามและความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ซึ่งการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึกระลึกถึงในธรรมชาติ ห่วงใยและตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม

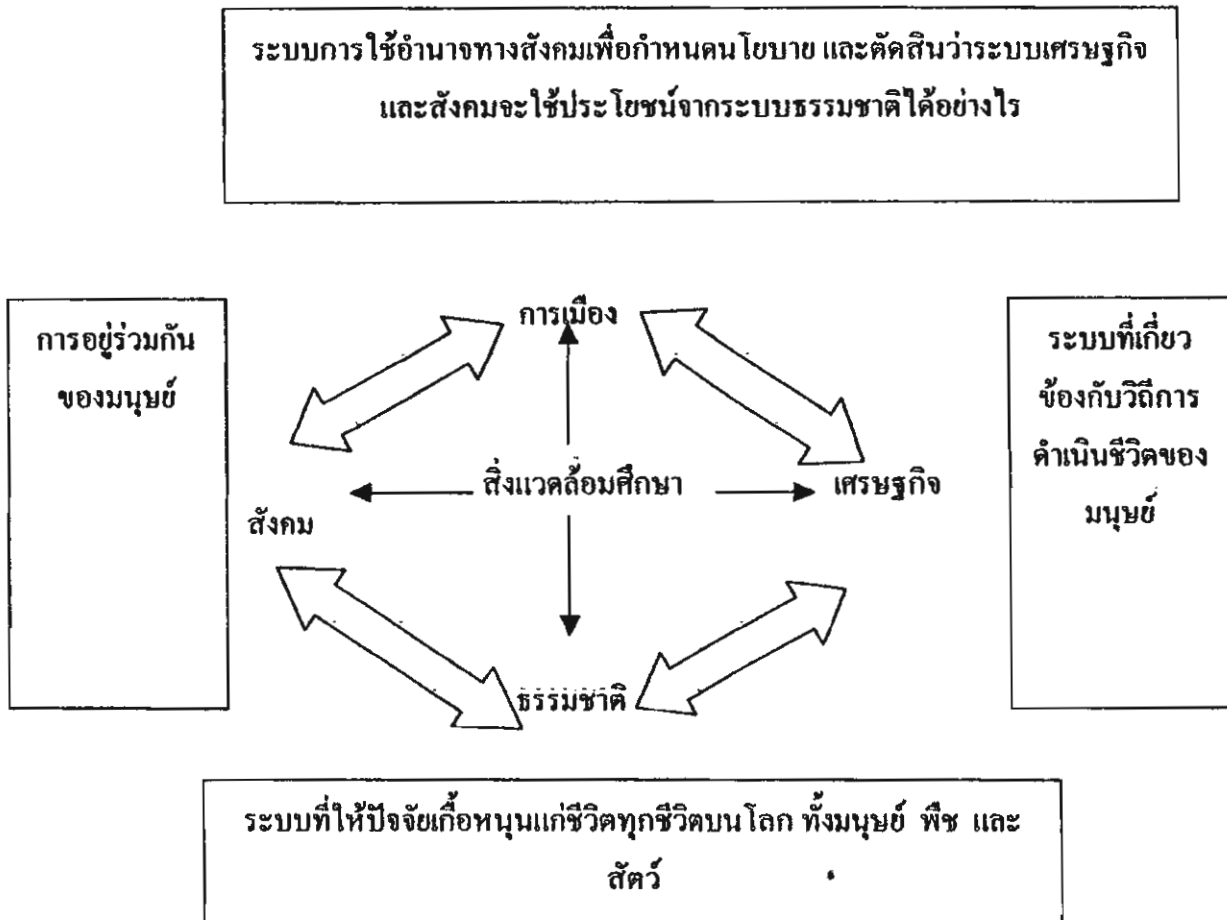
3. การศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม : เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีด้านสิ่งแวดล้อมและพิจารณาตัดสินใจรับเอาวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด และไม่ส่งผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

แผนภูมิ : แสดงการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม 3 ส่วน

ในการพิจารณาในเรื่องของการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ตื้นนั้นต้องพิจารณาหลายด้าน เป็นที่ทราบกันว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นทางเลือกหนึ่งที่ต้องพิจารณาและต้องตัดสินใจอยู่เสมอ ดังนั้น สิ่งที่ผู้สอนต้องคำนึงถึง คือ ทำอย่างไรให้ผู้เรียนสามารถคิดและตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเลือกวิธีการปฏิบัติตนหรือ คำนึงชีวิตประจำวัน ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

แผนภูมิรูปภาพแสดง : ในการพิจารณาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

การพิจารณาจุดเด่นของสิ่งแวดล้อมศึกษา

ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องมีหลักการในการดำเนินการเป็นกระบวนการ เช่น กระบวนการคิด การพัฒนา การเชื่อมโยงกับชุมชน ถ้ามีการวางแผนในการพัฒนาและดึงจุดเน้นที่สำคัญของสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจะเป็นไปอย่างยั่งยืน ดังนั้น จุดเน้นในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมจึงควรพิจารณาดังนี้

คิดระดับโลกแต่ทำในระดับท้องถิ่น : ทำให้เด็กรู้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ระดับโลก แต่วิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด คือ การเริ่มทำในระดับบุคคล หรือชุมชน การกระทำของคนสามารถส่งผลกระทบต่อระดับโลกได้ ดังนั้นกิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเห็นว่า พฤติกรรมของเขาในระดับชุมชนสามารถป้องกัน/แก้ไขปัญหานั้นได้ และสามารถก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน

ไม่ใช่แค่วิทยาศาสตร์ : สิ่งแวดล้อมศึกษานอกจากเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์แล้ว ยังเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม จริยธรรม การเมือง และวิชาอื่น ๆ ดังนั้นการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาจึงจำเป็นต้องสอดแทรกสิ่งแวดล้อมศึกษาลงในรายวิชาต่าง ๆ ตลอดหลักสูตร

รู้จักเด็ก : ปกติคนส่วนใหญ่มักมีมุมมองที่ต่างกัน ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ได้รับความสำเร็งนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักเสมอว่าความคิดของคนอาจไม่เหมือนกับความคิดของเด็กหรือผู้ร่วมงานก็ได้ ต้องพยายามทำความเข้าใจเด็กให้มากขึ้น และควรสอนในเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กให้มากที่สุด

เพิ่มพลังความสามารถให้เด็ก : สิ่งแวดล้อมศึกษาช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตเด็ก ทำให้เด็กเคารพตัวเอง ภาคภูมิใจว่าการกระทำบางอย่างของคนสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีได้

ออกนอกห้องเรียน : การให้เด็กได้มีโอกาสออกไปอยู่ท่ามกลางธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ ได้ใช้ประโยชน์จากสนามของโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่รอบ ๆ เป็นแหล่งในการเรียนรู้ นับเป็นส่วนสำคัญของการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพราะการที่เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีที่ดีที่สุดทำให้เขาเข้าใจชุมชนของคน ระบบธรรมชาติ และประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

มองโลกตามความเป็นจริง : ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน อาจมีต้นเหตุมาจากคนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้ปกครองของเด็กบางคนอาจทำงานอยู่ในโรงงานที่ปล่อยน้ำเสียหรือใช้สารเคมีฆ่าแมลงที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้ แต่ต้องระมัดระวังการกล่าวโทษผู้กระทำผิด

จุดประกายความคิด : การสอดแทรกสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในการสอน สามารถทำให้เด็กมีความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมได้ด้วยการทำให้เขารู้ถึงสิทธิของคนในฐานะประชาชนคนหนึ่งทำให้เขาค้นคว้าเกี่ยวกับธรรมชาติ ทั้งนี้ผู้สอนไม่จำเป็นต้องคำนึงว่า “คนไม่สามารถทำได้ทุกอย่าง เพียงแค่สามารถจุดประกายความคิดให้เกิดขึ้นในตัวเด็กก็นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีแล้ว”

คิด คิด คิด : เป้าหมายหลักอย่างหนึ่งของสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ การช่วยให้เด็กรู้จักคิดและวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ และเชิงวิเคราะห์เพราะในอนาคตเด็ก ๆ เหล่านี้จะต้องทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศที่จะต้องได้เป็นผู้บริหารท้องถิ่น จะได้เป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ สามารถพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ และตัดสินใจสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกี่ยวกับประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

เชื่อมโยงความสัมพันธ์ : มีเด็กจำนวนมากที่ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเท่าที่ควร เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง โดยเด็กจะถูกแยกออกจากธรรมชาติอย่างเด็ดขาด สิ่งแวดล้อมศึกษาจะช่วยสนับสนุนให้เด็ก ๆ กลับมาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเขากับสิ่งแวดล้อมอีกครั้ง และช่วยให้เขาเข้าใจว่ามนุษย์และชีวิตทุกชีวิตต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเพื่อการอยู่รอด

แนวคิดบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการเรียนรู้

หลักไตรสิกขา

ความคิดเรื่องบูรณาการหรือการบูรณาการในส่วนของตะวันตกนั้น นักปราชญ์ ปรัชญาเมธีตะวันตก ได้มีแนวคิดนี้และนำมาปฏิบัติเป็นเวลานานแล้ว ที่ชัดเจนที่สุดคือ แนวคิดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงสอนให้มองหรือศึกษาทำความเข้าใจอย่างองค์รวมก่อน แล้วจึงมองหรือเข้าใจแยกย่อยออกไป อย่างการศึกษาของคนจะสมบูรณ์ครบถ้วนและจะทำให้คนสมบูรณ์เป็นคนมีคุณภาพไม่ขาด ๆ เกิน ๆ ไม่ก่อปัญหาให้สังคม ท่านทรงสอนว่าการศึกษาต้องเป็นลักษณะองค์รวม ต้องศึกษาไปพร้อม ๆ กันที่ศีลธรรม ความรู้ ปัญญา ทักษะการทำงาน ไม่ใช่แยกส่วนศึกษาเฉพาะทางซึ่งการศึกษาตามแนวของพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงนำพาปฏิบัติมาสองพันกว่าปี มีดังนี้

1. ศีล ศีลคือว่าที่ว่าด้วยการทำคนให้เป็นคนดี คนเราเกิดมาจะต้องมีคุณธรรมที่แตกต่างจากสัตว์ พุทธิกรรมหลาย ๆ อย่างจะต้องให้เหนือสัตว์ เส้นแบ่งระหว่างคนกับสัตว์คือ “ศีล” ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงให้นำศีลไปรวมบูรณาการไว้กับทุกวิชา
2. สมาธิ สมาธิคือการเป็นคนที่มีความมั่นคง มุ่งมั่น ไม่หวั่นไหว มีจิตไม่วอกแวก วอกแวก ไม่สับสน ร่ายแรงไปจากความเป็นมนุษย์ ทำอะไร ประกอบกิจการงานอะไรให้ทำจริงไม่เหลวไหล เหลวไหล มีความสุข สงบ พลอยยินดีกับการทำงานทุกอย่าง เป็นนักเรียนก็ตั้งใจเรียนมีความมุ่งมั่น มานะตั้งใจสูง ดังนั้นไม่ว่าจะเรียนวิชาอะไร ทำอะไร พระพุทธองค์จะทรงสอนให้นำ “สมาธิ” ไปใช้ด้วยเสมอเรียกว่านำเอาหลักของสมาธิไปบูรณาการด้วยจึงจะทำให้งาน การศึกษาประสบความสำเร็จ
3. ปัญญา ปัญญาคือความคิดความรู้ ความรอบครอบ การได้ครองการมีสติตรึกตรองอย่างมีเหตุมีผล หรือการตีความเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวที่ทำการศึกษาอย่างเข้าใจ ซึมลึก การกระทำด้วยความไตร่ตรอง รอบครอบ ไม่ดูแก่อำนาจโทสะ โมหะ เกลียด โกรธ กระทำกิจทุกอย่างด้วยปัญญา ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การประกอบการ ตลอดจนการเรียน ทุกกระบวนการของพุทธกรรมมนุษย์พระองค์ทรงสอนให้นำเอาปัญญาเข้าไปบูรณาการด้วยเพราะมีฉะนั้นพุทธกรรมของมนุษย์อาจบกพร่องได้

หลักการศึกษาตามแนวของพระพุทธองค์ดังกล่าวเรียกว่า การบูรณาการแบบไตรสิกขา

เรื่องของไตรสิกขาไม่เพียงแต่นำไปใช้ได้หลักการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไปเท่านั้น หากผู้เข้าถึงและนำไปสู่ทางปฏิบัติ ถึงธรรมขั้นสูงก็สามารถถึงขั้นบรรลุดรรชนีพระอรหันต์คือมีความรู้ขั้นสูงสุดรู้ทุกอย่างแบบอุคคละได้ซึ่งเรียกการปฏิบัติขั้นนั้นว่า อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา แต่ขั้นการศึกษาเพื่อความรู้ธรรมดา ไม่หวังหลุดพ้นขั้นโลกุตรอะไรเราก็ควรนำเอาหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ธรรมคามาใช้ก็เพียงพอแล้ว (ลาลิ รักษุทธิ, เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ)

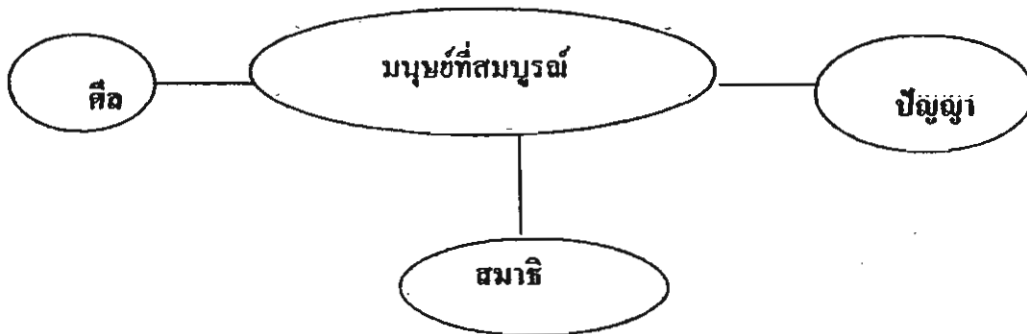
ในเรื่องไตรสิกขานี้ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่าคิด ขออนุญาตนำมาเล่าต่อดังนี้

(ประเวศ วะสี.2543 : 64) “ควรจะทราบว่าในทางพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นใดไม่ได้แยกว่า ชีวิตคืออย่างหนึ่ง การศึกษาก็อีกอย่างหนึ่งที่แยกจากชีวิตไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง แต่ถือว่า ชีวิตคือการศึกษา การศึกษาคือ ชีวิต ทั้งชีวิต

และการศึกษาอยู่ที่เดียวกัน นั้นท่านเน้นที่การปฏิบัติ คือ ศิลศึกษา สมာธศึกษา ปัญญาศึกษา ก็ต้องปฏิบัติและการปฏิบัตินั้นเกิดปัญญาหรือการรู้แจ้ง ได้ผลจริง”

นั่นคือการเรียนรู้ตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้าเน้นเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง เห็นจริงทำงานจริง ก่อให้เกิดงานและมีความสุขจากการทำงานด้วย ซึ่งตรงกับแนวการปฏิรูปการศึกษาของไทยที่ต้องการให้เก่ง ดี มีสุข และปัจจุบัน (นายกทักษิณ ชินวัตร) เปลี่ยนเป็นดี เก่ง มีสุข

จากแนวความคิดทางการศึกษาแบบบูรณาการหรือไตรสิกขาของพระพุทธเจ้าเน้น พระองค์ ทรงเน้นที่ การเรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในเนื้อหาวิชาและความสมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์ด้วย เพราะคำว่า มนุษย์ แปลว่า ผู้มีใจสูง ดังนั้นคนเมื่อมีการศึกษาจึงเป็นผู้มีใจสูงจึงจะเรียกได้ว่ามีการศึกษา คนที่ยังใจต่ำแม้จะมี ปริปัญญาสูงแต่ความคิดคับแคบ เฮอร์คิวลีสเปรียบ คิด โกง ถึงกับฆ่ากันตายก็มีเยอะท่านว่าเป็นผู้มีปัญญาแบบเล โก ไม่มีคุณสมบัติของผู้มีการศึกษาตามแนวบูรณาการ ดังนั้นการศึกษาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามแนวบูรณาการแบบ ตะวันออก (พุทธ + เต๋า) จึงมีตามแผนที่ความคิด(Mind Mapping) ดังนี้

จากแผนที่ความคิดนี้จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ที่จะทำให้คนเป็นมนุษย์ (คนต่ำกว่ามนุษย์) ที่ สมบูรณ์ได้นั้นจะต้อง เรียนรู้แบบบูรณาการคือ ให้คนเรียนไปพร้อม ๆ กันระหว่างศีล สมาธิและปัญญา คนที่สมบูรณ์จะขาดส่วนใด ส่วนหนึ่งไปไม่ได้ มีความรู้ มีปัญญาแต่ขาดศีลก็ไม่ได้ มีความรู้ มีปัญญาแต่ขาดศีลก็ไม่ได้ ไม่สมบูรณ์ มีแต่ศีลแต่ ไม่มีความรู้ ไม่มีปัญญาก็ไม่สง่างาม ทั้ง 3 ส่วนนี้ต้องเอื้อต่อกันและกันเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเหมือนลูก โข่ กล่าว คือ หากมีศีล (คนดี) จะทำให้มีสมาธิ สมาธิจะทำให้เกิดปัญญาคือไป

2. หลักปัจจัยการศึกษาตามการศึกษาสาม (ลัทธิ รักสุทธี,เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ)

กล่าวว่า หลักการศึกษาตามแนวพุทธที่มีการบูรณาการเชื่อมโยง สานสัมพันธ์กันระหว่างสาระสำคัญ ต่าง ๆ คือ หลักปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ซึ่งมีหลักหรือลักษณะคล้ายหลักไตรสิกขา ดังกล่าวมาแล้วในข้อ 2. ขอขยายรายละเอียดการศึกษาแบบบูรณาการตามแนวพุทธประเด็นนี้ดังนี้

1.ปรีชาปฏิบัติ คำว่า “ปรีชาปฏิบัติ” คือการศึกษาเรียนรู้เนื้อหาวิชาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิชาสามัญ วิสามัญ ศิลธรรม ขนบ ธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ที่มีการกำหนดเป็นหลักสูตร เนื้อหา สาระ หลักปรีชาปฏิบัติ อาจเรียกว่าการเรียนตามคำรา เอกสาร คัมภีร์มีปัญญชนะอักษรเป็นสื่อในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้มีมากมายทั้งฝ่ายโลกทั้งในและนอก ประเทศ

2.ปฏิบัติ คำว่า “ปฏิบัติ” คือการลงมือกระทำ ประกอบกิจกรรม ปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อะไร อันเป็น ผลมาจากปรีชาปฏิบัติแล้วจะต้องนำมาปฏิบัติจริงไม่ใช่เรียนรู้แค่ภาษาหรือทฤษฎี หรือ ปรัชญาเลข ๆ แต่จะต้องนำ

เนื้อหาสาระของความรู้ นั้น ๆ มาลงมือปฏิบัติจริงด้วย เรียกว่า “ความรู้คู่กับการกระทำจึงจะนำสู่ผลงาน” เป็นการนำมาบูรณาการกันระหว่างการเรียนเนื้อหาสาระความรู้(ปรัยัติ) และการนำความรู้ไปใช้จริง (ปฏิบัติ)

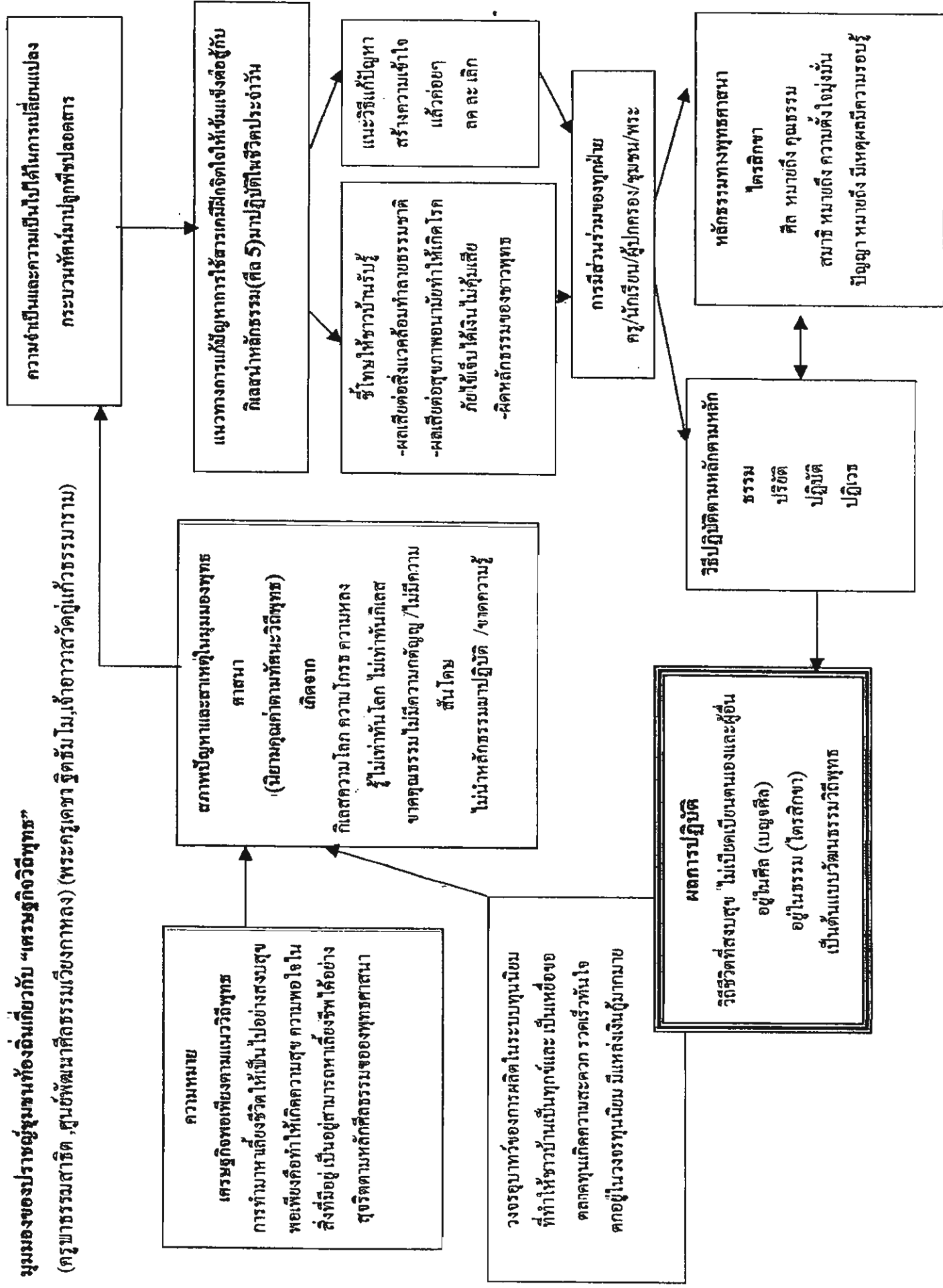
3. **ปฏิเวธ** คำว่า “ปฏิเวธ” คือการปฏิบัติตน ทำตัว ดำเนินชีวิต หลอมรวมมวลพฤติกรรมของตนเองให้มีความสุข ร่มเย็น มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ทรงคุณค่า ทั้งนั้นเป็นอันมาจาก ปรัชติ ปฏิบัติ และทำให้เกิดปฏิเวธ(ความสุข)

จากทั้งสามหลักแห่งการเรียนรู้ดังกล่าวจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ หากขาดไปก็ถือว่าไม่สมบูรณ์ มีความพร่องอยู่ในตัว เพราะหากมีเพียงความรู้ (ปรัยัติ) ไม่นำความรู้ไม่ทำประกอบกิจกรรม (ปฏิบัติ) ความรู้นั้นก็ไม่ใช่ประโยชน์ เหมือนนักกฎหมายไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะมีประโยชน์อันใด หรือแม้แต่จะปฏิบัติตามสาระของเนื้อหานั้น ๆ แล้วก็ตาม หากไม่ศึกษาฝึกฝนตนเองให้อยู่ในหลักศีลธรรมอันดีความสุข (ปฏิเวธ) ก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการเรียนรู้ตามแนวพุทธจึงต้องมีการบูรณาการอย่างครอบคลุมคือ เก่ง ดี และมีสุข

แต่ที่สังคมวุ่นวายทุกวันนี้เพราะการศึกษาขาดการบูรณาการตามแนวพุทธ คือมีคนเก่งเต็มบ้านเมือง แต่ขาดคนปฏิบัติจริงจึงไม่มีความสุข พลอยให้สังคมวุ่นวาย สับสนไปด้วย ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวว่า “ร้อยละ 90 ของคนทำ” แต่ปัจจุบันนี้เรามาสอนกันแบบแยกส่วน เป็นแท่งเป็นสายเล็กเรียวลงไปจึงขาดองค์ความรู้ที่ครบถ้วน ขาดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และไม่มีการแทรกจริยธรรมคุณธรรมเข้าไปด้วยจึงทำให้การศึกษามีปัญหาเหมือนท่านพุทธทาสบอกว่า “การศึกษาหมาทางค้วน” ที่ยิ่งเรียนยิ่งไม่รู้ยิ่งมีปัญหา

มุมมองของปราชญ์ชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจวิถีพุทธ”

(ครูชาธธรรมสาธิต, ศูนย์พัฒนาศีลธรรมวัยกลางคน) (พระครูเดช ฐิตัมโม, เจ้าอาวาสวัดแก้วธรรมาราม)

เอกสารอ้างอิง

สมพงษ์ บุญเลิศ : รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : ศึกษากรณีแหล่งเรียนรู้วัดจ้องคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (งานวิจัย) : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2546
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานปฏิรูปการเรียนรู้อย่างสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว, 2543

ศึกษาธิการ , กระทรวง. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับเป็นกฎหมาย. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) 2542

ศึกษาธิการ , กระทรวง. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 , กรมวิชาการ กรุงเทพฯ , 2545
นิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, สำนักงาน: ซึ่งแวดล้อมศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน,เอกสาร คน.ที่ 58/2544
กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ, 2540

สุนน อมรวิวัฒน์. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์.

กรุงเทพมหานคร : โครงการกิดติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542

รุจิพร จารุพงศ์, กองเกษตรสัมพันธ์ : เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง , กรมส่งเสริมการเกษตร, 2543

สำลี รักสุทธี : เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ, Pattanasuksa Publisher,

กรุงเทพมหานคร, 2546

เฉลา อุตเคโซ, พระครู : วัดกู่แก้วธรรมาราม ตำบลเวียงแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, แนวคิดวิถีพุทธกับการดำเนินชีวิตที่พอเพียง , สัมภาษณ์ , 2546

พระธรรมสาธิต , พระอาจารย์ : ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, แนวคิดวิถีพุทธกับการดำเนินชีวิตที่พอเพียง, สัมภาษณ์ , 2546

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าसान เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการ สอดถาม สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอความคิดเห็นร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนของการวิจัย

กิจกรรม การศึกษาบริบทของ โรงเรียนและชุมชนในเขตบริการของ โรงเรียน
วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพบริบทของ โรงเรียนและชุมชนในเขตบริการของ โรงเรียน

วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.การศึกษาเอกสาร
- 2.การสอบถาม/สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม
- 3.การสังเกต
- 4.การบันทึก
- 5.เวทีการประชุม

ผู้ร่วมกิจกรรม

-ทีมวิจัย

-ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง

สถานที่ เวลา

โรงเรียนและชุมชนในเขตบริการ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านดง ป่าसान ใหม่เจริญ

งบประมาณ/ปัจจัยทรัพยากร

ผลที่เกิด

กิจกรรม การศึกษาบริบท

- โรงเรียน
- ชุมชน
- วัด สถาบันพุทธศาสนา

การศึกษานวัตกรรมโรงเรียน ตามหัวข้อ/ประเด็นที่ต้องการรู้

- 1.โครงสร้างทางกายภาพ
- 2.โครงสร้างการบริหารจัดการ
- 3.บุคลากรทางการศึกษา

4. ระบบการจัดการเรียนการสอน

5. ระบบความสัมพันธ์กับชุมชน

6. ประวัติความเป็นมา

7.ปริมาณ

7.1 นักเรียน

7.2 เขตบริการ

8.แผนผังชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน

ประวัติโรงเรียนบ้านดงป่าสัก

โรงเรียนบ้านดงป่าสักได้แยกจากโรงเรียนบ้านทุ่งม่าน มาจัดตั้งเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2481 โดยตั้งชื่อว่า โรงเรียนบ้านดงป่าสัก(ประชาบาลหัวฝาย 4) มาอาศัยศาลาวัดบ้านดงเป็นที่จัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 14 บ้านใหม่เจริญ(เดิมหมู่ที่ 4 บ้านดง) ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57260 โทร 0-5370-4384 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2481 นายศรีหมื่น จำปาทอง เป็นครูใหญ่คนแรก ได้ขอแรงชาวบ้านสร้างอาคารเรียนชั่วคราว ทางด้านทิศตะวันตกของถนนตรงข้ามที่ค้ปัจจุบัน

พ.ศ. 2482 ได้ขายที่ดินสร้างอาคารชั่วคราวและมาซื้อที่ดินทางด้านทิศตะวันออก สร้างอาคารเรียนชั่วคราว 1 หลัง เปิดทำการสอนเฉพาะ ป.1 มีครู 1 คน นักเรียน 25 คน

พ.ศ. 2483 นายจู่ จักรตัน ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 – ป.2 มีครู 1 คน นักเรียน 49 คน

พ.ศ. 2485 นายสำเนียง สุจารีชัย ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 – ป.3 มีครู 2 คน นักเรียน 60 คน

พ.ศ. 2487 นายปิ่น อินทะวัง ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 – ป.3 มีครู 2 คน นักเรียน 112 คน

พ.ศ. 2488 นายเลิศ ก้อนแก้ว ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 – ป.4 มีครู 3 คน นักเรียน 120 คน ได้ขอแรงชาวบ้านสร้างอาคารเรียน ป.1 ข ไม้ ขนาด 3 ห้องเรียน 1 หลัง

พ.ศ. 2507 นายปัญญา ไชยขาว ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1-ป.4 มีครู 3 คน นักเรียน 120 คน ได้สร้างรั้วไม้ด้านหน้าโรงเรียน

พ.ศ. 2508 นายปัญญา นามลือ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1-ป.4 มีครู 4 คน นักเรียน 150 คน ได้ขอแรงชาวบ้านสร้างอาคารเรียนชั่วคราว 1 หลัง ขนาด 1 ห้องเรียน

พ.ศ. 2512 นายทองคำ กาวีละ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1-ป.4 มีครู 4 คน นักเรียน 152 คน

พ.ศ. 2514 ได้งบประมาณสร้างอาคารเรียนถาวร ป. 1 ก คีค ขนาด 5 ห้องเรียน งบประมาณ 150,000 บาท โดยขยายที่สร้างใหม่ทางด้านทิศตะวันออก และขยายเนื้อที่ของโรงเรียนรวม 34 ไร่ 2 งาน 75 ตารางวา และได้ของงบประมาณจากสภาตำบลปรับสนามโรงเรียน 2 ครั้ง เป็นเงิน 12,000 บาท

พ.ศ. 2515 ของงบประมาณสร้างบ้านพักครู 1 หลัง งบประมาณ 25,000 บาท

พ.ศ. 2517 ขออนุมัติเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป. 1 – ป. 7 มีครู 7 คน นักเรียน 212 คน

พ.ศ. 2518 ของงบประมาณสร้างส้วมจาก ส.ส. ขวัญชัย สารากิจ จำนวน 1 หลัง เป็นเงิน 3,000 บาท จัดสร้างประปาพร้อมเครื่องสูบน้ำ จำนวน 1 เครื่อง และมีการปรับสนามโรงเรียนจากสภาตำบล คิดเป็นเงิน 6,000 บาท

พ.ศ. 2520 ของงบประมาณสร้างบ้านพักครู 1 หลัง เป็นเงิน 40,000 บาท และเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป. 1 – ป. 6 มีครู 7 คน นักเรียน 145 คน

พ.ศ. 2521-2523 นายผล ศรีสุวรรณ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป. 1 – ป. 6 มีครู 7 คน นักเรียน 160 คน นักการภารโรง 1 คน (บรรจุเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2523) ของงบประมาณสร้างอาคารเรียนถาวร ขร. 01 ขนาด 4 ห้องเรียน งบประมาณ 480,000 บาท โดยได้บริจาคที่ดินจากผู้ใหญ่บ้าน นายคืบ แก้วพลิก หมู่ที่ 5 เป็นที่จัดสร้าง 1 ไร่

พ.ศ. 2523 นายทอง เปลีขวัญญา ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ (3 เดือน ก่อ 1 มี.ย. – ส.ก. 2523)

พ.ศ. 2523 นายทองคำ กาวีละ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่

พ.ศ. 2524 ของงบประมาณสร้างส้วม ขร. 601 จำนวน 5 ที่นั่ง เป็นเงิน 28,000 บาทและจัดสร้างสวนป่าโรงเรียน สร้างรั้วด้านหน้าโรงเรียน ยาว 120 เมตร เป็นเงิน 30,000 บาท มีครู 8-10 คน นักเรียน 200-210 คน ภารโรง 1 คน

พ.ศ. 2526 ของงบประมาณสร้างส้วม สปข.601 จำนวน 3 ที่นั่ง เป็นเงิน 26,000 บาท

พ.ศ. 2527 ของงบประมาณสร้างอาคารอเนกประสงค์ สปข. 201/26 ขนาด 10x20 เมตร งบประมาณ 373,137 บาท และของงบประมาณสร้างถังเก็บน้ำฝน จาก ส.ส. ทรงธรรม ปัญญาดี เป็นเงิน 15,000 บาท มีครู 11 คน นักเรียน 179 คน ภารโรง 1 คน

พ.ศ. 2528 ของงบประมาณสร้างถังเก็บน้ำฝน ฝ.30 พิเศษ 4 ถัง ขนาด 255 x 1.8 ลบ.ม เป็นเงิน 30,000 บาท มีครู 11 คน นักเรียน 197 คน ภารโรง 1 คน

พ.ศ. 2529 ขอปรับปรุงตำแหน่งจากครูใหญ่เป็นอาจารย์ใหญ่ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2529 และของงบประมาณสร้างเรื่องเพาะชำ พ. 4 เป็นเงิน 15,000 บาท

พ.ศ. 2529 นายสมบุญ จงสุวรรณ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล – ป. 6 มีครู 10 คน นักเรียน 153 คน ภารโรง 1 คน ได้ขอแรงชาวบ้านขุดบ่อน้ำ 1 บ่อ ซื้อเครื่องสูบน้ำ เป็นเงิน 17,530 บาท

พ.ศ. 2532 นายสมบุญ ชานะเรือง ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ มีครู 10 คน นักเรียน 150 คน

พ.ศ. 2533 ได้ขอบริจาคเงินสร้างที่แปรงฟันเด็กเรียน 2 ที่ เป็นเงิน 7,661 บาท

พ.ศ. 2534 นายถวิล ใจคำ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ได้ขอบริจาคเงินสร้างห้องพักครูขนาด 3x6 เมตร 1 หลัง เป็นเงิน 27,385 บาท

พ.ศ. 2536 ของบบริจาคปรับปรุงเสาธงชาติ เป็นเงิน 1,679 บาท ได้ปลูกต้นไม้ตรงและเข้าร่วมโครงการสิ่งแวดล้อม ระดับชั้น ป.5-ป.6

พ.ศ. 2538 ได้สร้างรั้วลวดหนามทางด้านทิศเหนือสวนป่าโรงเรียน โดยได้รับงบจากสวนป่าเป็นเงิน 4,031 บาท มีครู 10 คน นักเรียน 170 คน การโรง 1 คน

พ.ศ. 2539 นายทองคำ กาวีละ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ได้ปรับปรุงสวดย่อมและสวนสมุนไพร เป็นเงิน 6,000 บาท และได้นำผลการเรียนการสอนกรณีศึกษาป่าชุมชนเสนอต่อ สปช. ระดับชาติ ณ โรงแรมเชียงใหม่เอกิส จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2540 ได้รับงบประมาณปรับปรุงห้องปฏิบัติการทางภาษาเป็นเงิน 41,750 บาท และได้รับงบปรับปรุงโรงเรียนปัจจุบัน ห้องส้วม เป็นเงิน 79,800 บาท ได้เข้าโครงการปฏิรูปการศึกษา ได้ต่อเติมห้องบริหาร ห้องพยาบาล ห้องส้วม เป็นเงิน 35,000 บาท สร้างป้ายนิเทศ 1 ที่ เป็นเงิน 1,500 บาท ได้รับเงินบริจาคโต๊ะอาหารกลางวันจาก สกค.แม่เจดีย์ 10 ชุด เป็นเงิน 30,000 บาท และได้รื้อบ้านพักครูมาสร้างห้องเรียนมุกหน้าอาคารเรียนด้านล่าง 1 ห้องเรียน ขนาด 5 คูณ 9 เมตร เป็นเงิน 25,280 บาท จัดหาทุนเรียนต่อ 28,000 บาท และได้ขอบริจาคเงินสร้างศาลาไทย 2 หลัง เป็นเงิน 15,000 บาท สร้างป้ายโรงเรียนเป็นเงิน 2,500 บาท

พ.ศ. 2541 ได้ปรับปรุงอาคารอเนกประสงค์เป็นเงิน 3,800 บาท ซ่อมแซมท่อน้ำและเครื่องสูบน้ำเป็นเงิน 2,300 บาท ซ่อมเครื่องเชื่อมเหล็กเป็นเงิน 3,100 บาท สร้างบันไดหน้าเสาธงเป็นเงิน 1,500 บาท ปรับปรุงพื้นห้องสมุดและพื้นห้องเรียนประถมศึกษา 2 ห้องเรียน เป็นเงิน 15,000 บาท มีครู 9 คน นักเรียน 144 คน นักการภารโรง 1 คน

พ.ศ. 2542 นายชัยวุธ เทพกอม ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2542 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 - ป.6 มีครู 9 คน นักเรียน 148 คน

พ.ศ. 2543 ของบริจาคสร้างส้วมครู 1 ที่นั่ง เป็นเงิน 5,000 บาท ขอบริจาคจากคณะครู นักการภารโรง ต่อเติมบ้านพักครูชั้นล่าง เป็นเงิน 8,000 บาท ซ่อมเครื่องสูบน้ำพร้อมอุปกรณ์เป็นเงิน 7,600 บาท และทางโรงเรียนร่วมกับศิษย์เก่าและชุมชนได้จัดผ้าป่าสามัคคีและนำเงินมาจัดซื้ออุปกรณ์ครูยางค์เป็นเงิน 45,000 บาท ซ่อมเครื่องตัดเหล็ก 1 เครื่อง เป็นเงิน 4,300 บาท จัดทำประตูแสนค์บอลเป็นเงิน 2,500 บาท จัดสร้างประตูโรงเรียน 2 ประตู คิดเป็นเงิน 10,000 บาท ทางโรงเรียนได้เข้าโครงการ โรงเรียนเพื่อนเด็กร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2544 ของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงกาหลง จัดซื้อเครื่องสูบน้ำ 2 เครื่อง เป็นเงิน 25,000 บาท และของบก่อสร้างลานกีฬาอเนกประสงค์จาก กกท.ขนาด 12.50 คูณ 22 เมตร เป็นเงิน 100,000 บาท ในปีการศึกษา 2544 นางนงพรรณ ไชยประเสริฐ

ได้รับคัดเลือกให้เป็นบุคลากรต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้(สาขานุเคราะห์)จาก สปจ.เชียงราย สปช.

พ.ศ. 2545 ของงบบริจาคสนับสนุนจากชุมชนและผู้มีจิตศรัทธา จัดสร้างลานปฏิบัติธรรม จำนวน 1 แห่ง เป็นเงิน 6,000 บาท จัดสร้างถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ในโรงเรียน ขนาด กว้าง 3.50 เมตร หนา 12 ซม.

ขาว 180 เมตร เป็นเงิน 130,000 บาท และจัดซื้อเครื่อง คอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ฟ่วง จำนวน 4 เครื่อง เป็นเงิน 100,000 บาท ในปีการศึกษา 2545 นายสมคิด เชื้อดวงขาว ได้รับคัดเลือกให้เป็นบุคลากรต้นแบบปฎิรูปกระบวนการเรียนรู้รางวัลครูเกียรติยศ(สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา) จาก สปช.

พ.ศ. 2546 ของบบริจาค จากคุณแม่ดี คุณท้าวรรณาพร้อมด้วยลูกหลานทุกคน จัดสร้างถนนคอนกรีตเสริมไมไฟในโรงเรียน ขนาด กว้าง 3.50 เมตร หนา 12 เมตร ยาว 50 เมตร พร้อมประตูโรงเรียนทางด้านทิศเหนือ เป็นเงิน 52,000 บาท คณะครู – นักการภารโรงได้ปรับปรุงหน้าอาคารเรียน โดยจัดทำแปลงดอกไม้หน้าอาคารเรียนคิดเป็นเงิน 13,000 บาท ได้รับเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 1 เครื่องจาก สจ.สมเกียรติ เจิมศักดิ์ ในระหว่างวันที่ 10,11,12 พฤศจิกายน 2546 ทางโรงเรียนได้รับการประเมินคุณภาพสถานศึกษาจากบุคคลภายนอกของ สมศ. เรียบร้อยแล้ว วันที่ 6 ธันวาคม 2546 ได้รับงบประมาณ จากการทอดผ้าป่าของคณะกรรมการไฟฟ้า จังหวัด ชลบุรี จำนวน 20,000 บาท นำไปปรับปรุงห้องปฏิบัติการทางภาษาของโรงเรียนและในปี พ.ศ. 2546 นายชัยยุทธ เทพกอม ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับโล่เกียรติยศและประกาศเกียรติคุณ “ผู้อุทิศตนเพื่อการศึกษา” จากโครงการพิเศษ Patriot Magazine

พ.ศ. 2547 โรงเรียนร่วมกับศิษย์เก่าและชุมชน จัดผ้าป่าสามัคคีเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2547 นำเงินจำนวน 25,000 บาท ไปจัดสร้างอัฐจันทร์โรงเรียน

รายชื่อผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียนบ้านดงป่าสัก หมู่ที่ 14 ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

1. นายศรีหมื่น จำปาทอง	ครูใหญ่	2481 – 2483
2. นายจู จักรตัน	ครูใหญ่	2543 – 2485
3. นายสำเนียง สุจารีชัย	ครูใหญ่	2485 – 2487
4. นายปิ่น อินทะวัง	ครูใหญ่	2487 – 2488
5. นายเลิศ ก้อนแก้ว	ครูใหญ่	2488 – 2507
6. นายปัญญา ไชยเชาว์	ครูใหญ่	2507 – 2508
7. นายปรีญา นามลือ	ครูใหญ่	2508 - 2512
8. นายกิ่งคำ กาวิละ	ครูใหญ่	2512 – 2521
9. นายผล ศรีสุวรรณ	ครูใหญ่	2521 - 2523
10. นายทอง เป็ริขวิญญา	ครูใหญ่	2523 – 2523(1 มี. 1 สก.)
11. นายทองคำ กาวิละ	ครูใหญ่ ,อาจารย์ใหญ่(29)	2523 – 2529
12. นายสมบุญ จงสุวรรณ	อาจารย์ใหญ่	2529 – 2532
13. นายสมบุญ ขานะเรือง	อาจารย์ใหญ่	2532 – 2534
14. นายถวิล ใจคำ	อาจารย์ใหญ่	2534 – 2539
15. นายทองคำ กาวิละ	อาจารย์ใหญ่	2539 – 2542
16. นายชัยยุทธ เทพกอม	อาจารย์ใหญ่	2542 –

ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนบ้านดงป่าसान ตั้งอยู่ ณ บ้านใหม่เจริญ หมู่ 14 ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (โทรศัพท์ 0-5370-4384) สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 มีชุมชน เขตบริการอยู่ 3 หมู่บ้านคือ บ้านดง บ้านป่าसान บ้านใหม่เจริญ โรงเรียนมีพื้นที่ทั้งหมด 34 ไร่ 2 งาน 72 ตารางวา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนด้านหน้าอาคารเป็นที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างและสนามกีฬา และส่วนด้านหลังอาคารเป็นสวนป่าโรงเรียนที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนบ้านดงป่าसानเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนทั้งหมด 130 คน เป็นชาย 66 คน เป็นหญิง 64 คน เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาล 1 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ละชั้นมี 1 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 8 ห้องเรียน มีครูสายผู้สอน 7 คน ผู้บริหาร 1 คน แยกเป็นชาย 4 คน หญิง 4 คน มีนักการภารโรง 1 ตำแหน่ง

จำนวนชั้นเรียนและนักเรียน

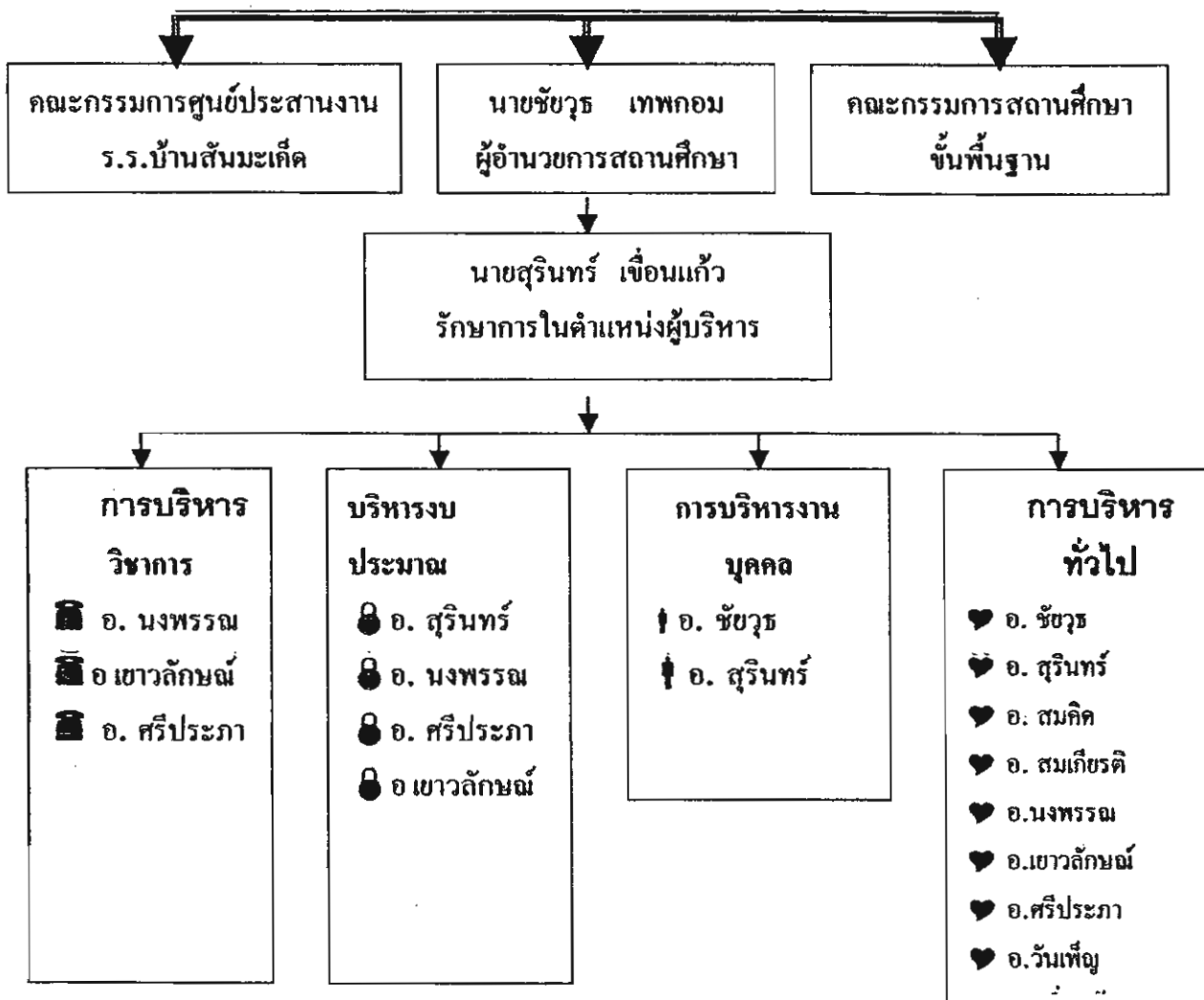
ชั้น	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	11	10	21
อนุบาล 2	7	8	15
รวมอนุบาล	18	18	36
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	6	6	12
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	6	11	17
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	10	4	14
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	6	5	11
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	12	8	20
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	8	12	20
รวมระดับประถมศึกษา	48	46	94
รวมทั้งหมด	66	64	130

บุคลากรทางการศึกษา
โรงเรียนบ้านดงป่าดำน ปีการศึกษา 2547

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ความรับผิดชอบ
1.	นายชัยวุธ เทพกอม	ผอ.โรงเรียน ระดับ 8	งานบริหาร
2.	นางศรีประภา เหลืองจรงค์นั	อาจารย์ 2 ระดับ 7	ประจำชั้น อนุบาล 1-2
3.	นางเขวาลักษณ์ ขจรพ	อาจารย์ 2 ระดับ 7	สอนประจำชั้น ป.1
4.	นายสมเกียรติ ทับอิม	อาจารย์ 2 ระดับ 7	สอนประจำชั้น ป.2
5.	นางสาววันเพ็ญ กันธา	อาจารย์ 2 ระดับ 6	สอนประจำชั้น ป.3
6.	นายสุรินทร์ เชื้อนแก้ว	อาจารย์ 2 ระดับ 7	สอนประจำชั้น ป.4
7.	นางนงพรรณ ไชยประเสริฐ	อาจารย์ 2 ระดับ 7	สอนประจำชั้น ป.5
8.	นายสมคิด เชื้อดวงขาว	อาจารย์ 2 ระดับ 7	สอนประจำชั้น ป.6
9.	นายอินแก้ว กุณฑะวรรณ	นักการภารโรง	งานบริการ

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

โรงเรียนบ้านดงป่าसान

ปรัชญาการจัดการศึกษา

สถานศึกษานับการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น พัฒนาสมรรถภาพด้านการอ่านการเขียน ฟัง พูด คิด ที่เป็นระบบด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดย “วิธีการศึกษา” พัฒนานักเรียนให้เต็มตามศักยภาพโดยยึดหลักการ “ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้”

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

โรงเรียนร่วมกับชุมชนมุ่งจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานโดยคำนึงถึงสิทธิเด็กเป็นสำคัญ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและได้พัฒนาเด็กตามความสามารถ ส่งเสริมกระบวนการทักษะในการดำรงชีวิตรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นรักความก้าวหน้าใฝ่หาความรู้จากสื่อที่หลากหลายและทันสมัย สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พันธกิจ

1. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการช่วยเหลือพัฒนาให้นักเรียนได้รับสิทธิเด็กตามสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
2. ศึกษาข้อมูลชุมชนเพื่อนำมาจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้
3. สนับสนุน ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและเชื่อมโยงสู่ความเป็นสากล
4. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่างๆด้านการเป็นวิทยากร งบประมาณ สื่อ/อุปกรณ์
5. จัดชมรม โครงการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ เพื่อการพัฒนาสุขภาพอนามัย พัฒนางานอาชีพ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภาษาล้านนา คณิตศาสตร์ หัตถกรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
6. ใช้รูปแบบกระบวนการเรียนการสอนโดยวิธีกรณีศึกษาในการจัดการเรียนรู้ ทุกระดับชั้นโดยเฉพาะกรณีศึกษาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
7. ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า คิดตามข้อมูลข่าวสารสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ได้ฝึกการวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถตัดสินใจเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้
8. ส่งเสริมและพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือ ปฏิบัติจริง สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
9. ส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยประสานความร่วมมือกับพระสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เชิดชูผู้มีคุณดี ครู ผู้นำ ผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน ตลอดจนมีการสอกรแพร่คุณธรรมในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
10. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ การอนุรักษ์เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง การอนุรักษ์โบราณสถาน การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ และประเพณีท้องถิ่น
11. จัดให้มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
12. จัดให้มีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการประเมินตามสภาพที่แท้จริงให้ครอบคลุม และจัดให้มีการรายงานผลต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
13. ผู้บริหารและครูพัฒนางานที่รับผิดชอบโดยใช้การวิจัยในชั้นเรียน และการวิจัยโรงเรียนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

14. ครูและผู้ปกครองสอดคล้องดูแล ติดตามช่วยเหลือแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
เป้าหมายการพัฒนา

1. นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. นักเรียนมีความรู้ มีทักษะทางวิชาการและเทคโนโลยี
3. บุคลากรของสถานศึกษาได้พัฒนาเต็มศักยภาพ
4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมของการเรียนการสอน

การศึกษาริบทของชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน ในหัวข้อ/ประเด็นที่ต้องการรู้

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 แผนผังที่ตั้งแสดงของชุมชน

1.2 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.3 สภาพแวดล้อมทางสังคม จำนวนประชากร

1.4 สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

1.5 สภาพแวดล้อมทางการปกครอง/การบริหาร

2. ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ระบบเครือญาติ (อดีต/ปัจจุบัน)

1. บทบาทผู้นำชุมชน

4. ฐานะ อาชีพรายได้ ระดับการศึกษา อายุ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง

5. บทบาทของกรรมการสถานศึกษา

6. สถิติการเจ็บป่วย/การรักษาพยาบาล และการก่ออาชญากรรม-ความผิดของคนในชุมชน

7.จำนวนร้านค้า ร้านเกม ร้านคอมพิวเตอร์ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนหรือรัศมีใกล้เคียง

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านดงป่าसान

บริบทชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน

1. สภาพพื้นที่

1.1 ประวัติชุมชนเขตบริการ โรงเรียนบ้านดงป่าसान

เขตบริการของโรงเรียนบ้านดงป่าसानมี 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านดงหมู่ที่ 4 บ้านป่าसान หมู่ที่ 5 และ บ้านใหม่เจริญ หมู่ที่ 14 จากประวัติประชากรของชุมชนมีการอพยพมาจากหลายที่หลายแห่ง เช่น จังหวัด ลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำลาวและบริเวณเชิงเขาซึ่งมีสภาพเป็นป่าไม้ใหญ่ ที่มีความหนาแน่นอุดมสมบูรณ์ เริ่มแรกมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ไม่มากนัก ประมาณ 100 กว่าครอบครัว ต่อ มามีลูกหลานขยายครอบครัวออกไปเป็นกระจุยๆ จนถึงปัจจุบันมีจำนวน 383 ครอบครัว

1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

เขตบริการของโรงเรียนบ้านคงป่าส้าน ประกอบด้วย บ้านคง หมู่ 4 ป่านป่าส้านหมู่ 5 และบ้าน

ใหม่เจริญ ตำบลเวียงกาหลง อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเวียงป่าเป้า อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 18 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา ตามแนวความยาวของหมู่บ้าน ขกเว้นบริเวณบ้านคงหมู่ 4 ที่เป็นที่ราบลุ่มและมีแม่น้ำลาวไหลผ่านกลางหมู่บ้าน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านทุ่งม่าน หมู่ 3 และบ้านทุ่งรวงทอง หมู่ 11 ตำบลเวียงกาหลง

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านเวียงกาหลง หมู่ 15 ตำบลเวียงกาหลง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเทศบาลตำบลแม่ชะจาน ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า

1.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านคง บ้านป่าส้าน บ้านใหม่เจริญ อยู่ในเขตที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

และลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือ ดังนั้นจึงทำให้มีฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน มีอากาศหนาวเย็นช่วงปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนมีนาคมและมีอากาศแห้งแล้งในช่วงเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคม

ลักษณะของภูมิประเทศบริเวณเขตบริการของโรงเรียนบ้านคงป่าส้านมีความลาดเอียงจากทิศตะวันออกมาจรดลำน้ำลาวซึ่งไหลผ่านกลางบริเวณบ้านคง จึงทำให้ประชากรในหมู่บ้านสร้างบ้านเรือนกันอย่างหนาแน่นของสองฟากฝั่งถนนและลำน้ำลาว โดยพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นที่ราบเชิงเขา สำหรับพื้นที่ทำการเกษตรประชากรจะปลูกข้าว พืชผักและพืชไร่ บริเวณลุ่มลำน้ำลาว พืชไร่บางส่วนจะปลูกบริเวณเชิงเขาติดป่าสงวน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในความคุ้มครองของกรมศิลปากร เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นโบราณสถานเวียงกาหลง ทางกรมศิลปากรได้จัดสรรพื้นที่บางส่วนให้ราษฎรได้เข้าไปทำกินโดยไม่มีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง สำหรับไม้ผลส่วนใหญ่ปลูกไว้ในบริเวณที่อยู่อาศัย

2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ประชากร

เขตบริการของโรงเรียนบ้านคงป่าส้านมีทั้งหมด 383 ครอบครัวย แยกเป็นชาย 713 คน หญิง 685 คน รวมทั้งหมด 1,398 คน

2.2 การตั้งถิ่นฐาน

ปลูกบ้านเรือนอยู่บริเวณของสองฟากฝั่งถนน และสองฟากฝั่งแม่น้ำลาว

2.3 เส้นทางคมนาคม

เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1035 สายแม่ชะจาน – พะเยา โดยมีถนนแยกเข้า 2 ทางคือหมู่บ้านป่าส้านระยะทาง 1500 เมตร(ถึงโรงเรียนบ้านคงป่าส้าน) และอีกเส้นทางหนึ่งเข้าหมู่บ้าน

บ้านคง ะทาง 1600 เมตร (ถึงโรงเรียนบ้านคงป่าส้าน)ถนนทั้งสองเส้นมาบรรจบกันที่บ้านใหม่เจริญ ผ่านบ้านทุ่งม่าน ไปพบกับถนนทางหลวงหมายเลข 1019 สายเชียงใหม่ – เวียงป่าเป้า- เชียงรายที่บ้านแม่हां

2.4 การศึกษาในระบบ

ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งอยู่บ้านคง หมู่ 4 อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงกาหลง ในระดับชั้นประถมศึกษา เด็กนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนบ้านคงป่าส้าน ในระดับมัธยมศึกษา เรียนในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 32 โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม และโรงเรียนเวียงป่าเป้าวิทยาคม ในส่วนของระดับปวช. และระดับมหาวิทยาลัยหรือเทียบเท่า กระจายไปตามที่ต่างๆเช่นมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย /เชียงใหม่/ ลำปาง

สาธารณสุข

ประชากรในหมู่บ้านบ้านคง บ้านป่าส้าน บ้านใหม่เจริญ ใช้บริการในด้านสาธารณสุข ณ สถานีอนามัยทุ่งม่านประจำตำบลเวียงกาหลง ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนเพียง 2.5 กิโลเมตร การดำเนินงานด้านสาธารณสุขภายในหมู่บ้าน มีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ประจำหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านทุกครอบครัวจะมีบัตรประกันสุขภาพ ใช้บริการสถานีอนามัยประจำตำบลเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นไปโรงพยาบาลอำเภอเวียงป่าเป้า ห่างจากหมู่บ้าน 18 กิโลเมตร และสุดท้ายไปใช้บริการโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงราย ระยะทางห่างจากหมู่บ้าน 106 กิโลเมตร

วัฒนธรรมและประเพณี

หมู่บ้านในเขตบริการเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมเหมือนกับหมู่บ้านในชนบทของทางภาคเหนือทั่วไป ประเพณีที่ปฏิบัติกันคือน้องและสืบทอดกันมา ได้แก่ ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณียี่เป็ง ประเพณีสลากภัต และประเพณีเข้ากรรม

ทั้งสามหมู่บ้าน ยังมีประเพณีที่ได้อนุรักษ์ไว้ ได้แก่ ประเพณีตักน้ำพระประธานในโบสถ์ในวันปีใหม่เมือง และประเพณีคำหัวพ่อแม่และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน นอกจากนี้มีประเพณีเอามื้อ (ลงแขก)ในการทำนาอีกด้วย

วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปหรือขาดการสืบทอด

ชุมชนในเขตบริการ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในชนบท มีความนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้ที่อาวุโสกว่า ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุของหมู่บ้าน และมีประเพณีการคำหัวในเทศกาลวันปีใหม่เมือง จึงมีการรักษาคำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่มีบางประเพณีที่ชุมชนไม่ได้สืบทอดอย่างจริงจังเพราะการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยจึงทำให้ประเพณีเปลี่ยนแปลงไปเช่น การมัดมือควาย การฮ้องขวัญข้าว ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับอาชีพในด้านความกตัญญู

ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ประชากรในหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านทุกครัวเรือน นับถือศาสนาพุทธ มีวัดบ้านป่าसान และวัดบ้านคง เป็นสถานที่ที่ทุกคนและทุกครัวเรือนได้มาปฏิบัติธรรม ทำบุญตามประเพณีในวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนา

ในด้านความเชื่อและการเคารพนับถือ ประชากรในชุมชนเขตบริการของโรงเรียนบ้านคงป่าसान มีความเชื่อ นับถือผีเหมือนกับหมู่บ้านที่อยู่ในชนบททั่วไป ความเชื่อและการนับถือผีทางเทวดาของทั้ง 3 หมู่บ้านมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. การนับถือผีปู่ย่า (ผีประจำตระกูล) เป็นการนับถือสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ในหนึ่งปีจะต้องมีการทำพิธีเลี้ยงผี มีการกราบไหว้เพื่อขอขมา ในสิ่งที่ทำผิดต่อผีปู่ย่า และพร้อมกันนี้ก็เป็นการทำบุญขอพรให้ผีปู่ย่าช่วยคุ้มครอง ป้องกันภัยพิบัติต่างๆ และขอให้มีโชคประสพแต่สิ่งที่ดีๆ ทุกคนในตระกูลจะต้องกลับมาน้ำบ้านเพื่อทำพิธีร่วมกัน
2. ผีเม็ง (ผีดั้นตระกูล) เป็นผีที่นับถือตามสายตระกูลสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จะต้องมีร่างทรง และลูกหลานต้องสืบทอดเป็นช่วงต่อไป ในหนึ่งปีจะมีการร่วมงานประชุมผี ร่างทรงจะมีฉลองที่นอนร่วมกัน
3. เ็นบ้าน / เลี้ยวบ้าน (ผีรักษาคุ้มครองหมู่บ้าน) ในหมู่บ้านจะมีหอประจำหมู่บ้าน ในทุกๆ ปี ช่วงเดือนเมษายนตามประเพณีปีใหม่เมือง สมาชิกในหมู่บ้านทุกครัวเรือน เตรียมน้ำขมิ้นส้มป่อยเพื่อรดน้ำคำหัวผีเจ้าพ่อต่างๆ ที่ประจำหมู่บ้าน ณ หอประจำหมู่บ้าน เป็นการขอขมา และขอพรในวันปีใหม่
4. ท้าวทังสี่ (ผีรักษากำแพงบ้าน) เป็นผีที่รักษาทิศทั้ง 4 ทิศตั้งไว้ในบ้านแต่ละครอบครัว บ้านใดมีการทำบุญ สิริมงคลต่างๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานบวช ของแต่ละครัวเรือน จะต้องขึ้นท้าวทังสี่ (ลักษณะเป็นไม้ 2 อัน ขาวประมาณ 2 ศอก ทำเครื่องหมายกากบาท E และทำเสาสูงประมาณ 50 = 75 เซนติเมตร โขยนำเครื่องหมาย E ดอกติดไว้บนหัวเสา แล้วนำกระทงใบตอง 4 กระทงพร้อมเครื่องสักการะบูชาวางไว้ตรงปลายของเครื่องหมาย E) ทั้งนี้เพื่อเป็นการบอกกล่าวท้าวทังสี่ให้คุ้มครองดูแลบ้าน ผีประจำท้าวทังสี่ คือ

- ทิศเหนือ	เป็น	พระพรหม
- ทิศใต้	เป็น	พญายมราช
- ทิศตะวันออก	เป็น	แม่ธรณี
- ทิศตะวันตก	เป็น	พระอินทร์
5. ศาลพระภูมิ (เทพรักษากำแพงบ้าน) เป็นเทพที่เจ้าของบ้าน อัญเชิญมาอยู่ที่ศาลพระภูมิของบ้านเพื่อปกป้องรักษากำแพง โดยเจ้าของบ้านจะจุดธูป และนำอาหารคาวหวาน ผลไม้ นำไปถวายในตอนเช้าของทุกวัน
6. พิศหนู (ครุฑาตา) เป็นคาถาที่ชาวบ้านผู้ชาย มักจะเรียนคาถาจากอาจารย์ผู้รู้ ผู้อาวุโสหรือจากคำร่า เพื่อนำมาทำพิธีกรรมต่างๆ หรือใช้รักษาการเจ็บป่วยและเป็นของขลังสำหรับตนเอง เช่น ครุเสือ

โครง การนับถือศาสนาผู้นับถือจะต้องปฏิบัติเคร่งครัดแตกต่างจากคนปรกติทั่วไป เช่น จะไม่รับประทานอาหารบางชนิด ไม่รับประทานอาหารหรือของเหลือจากผู้อื่น จะไม่เดินลอดราวตากผ้า ได้
อุณบ้าน ฯลฯ

7. การสืบชะตา เป็นพิธีกรรมที่มีความเชื่อว่าเป็นการต่ออายุหรือต่อชีวิตออกไปให้ยาวนานเกิดความอยู่เย็นเป็นสุข นิยมทำพิธีกับคน บ้าน หรือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในชีวิตของคนในชุมชน เคยมีเหตุการณ์ที่การทำนาไม่ได้ผลเพราะเกิดโรคข้าวลีบ เป็นบัว ชุมชนก็ร่วมมือกันทำพิธีสืบชะตาได้งขึ้น เพื่อขับไล่โรคระบาดและเป็นการต่อชีวิตให้ข้าว

การปกครองภายในชุมชน

การปกครองในหมู่บ้านจะแยกออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ เป็นการปกครองทางด้านกฎหมายหรือเป็นทางการ และเป็นการปกครองทางด้านสังคม ศีลธรรม หรือแบบไม่เป็นทางการ

1. การปกครองแบบเป็นทางการ

มีผู้ใหญ่บ้านที่ผ่านการเลือกตั้งจากประชากรในหมู่บ้านเป็นผู้นำในการปกครองจนครบเกษียณอายุ 60 ปี หรือจนกว่ามีการลาออกจากตำแหน่งและมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกันรับผิดชอบในการปกครองดูแลความทุกข์สุข และการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านได้แบ่งการปกครองภายในหมู่บ้าน ดังนี้

- แบ่งออกเป็น หมวด (เขต)
- แต่ละหมวคจะมีครัวเรือนประมาณ 23 – 26 ครัวเรือน
- ในหนึ่งหมวคจะมีหัวหน้าและผู้ช่วยฯ
- หัวหน้าและผู้ช่วยฯ ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลความทุกข์สุขและทุกข์ ด้านในหมวค (เขต) ของตนเอง รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารเร่งด่วน การเก็บเงินในกิจกรรมต่างๆ และการพิจารณาความขัดแย้ง การประนีประนอมในเบื่องต้นให้สิ้นสุดลง หากยุติไม่ได้จึงนำเรื่องสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน

รายชื่อผู้นำ/ผู้ปกครองชุมชน

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมู่บ้านที่รับผิดชอบ
1. นายทองดี กันทะปวง 2. นายวันเฉลิม สิทธิยศ 3. นายเสาร์คำ กุณชรรรณา	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	หมู่ที่ 4 บ้านดง
1. นายเจดีย์ว แก้วพลิก 2. นายเนตร แก้วพลิก 3. นายตีบ เทพทวงค์	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	หมู่ที่ 5 บ้านป่าसान
1. นายสมพงษ์ ปิ่นธุระ 2. นายตะวัน วังวงศ์ 3. นายบัญชา ปานาติ	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	หมู่ที่ 14 บ้านใหม่เจริญ

2. การปกครองแบบไม่เป็นทางการ

เป็นการปกครองโดยผู้อาวุโส ผู้มีความรู้ ด้วยความเคารพนับถือและความศรัทธา พร้อมทั้งการให้เกิดริในการอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่บ้าน ร่วมปกครองดูแลหมู่บ้านควบคู่ไปกับคณะกรรมการหมู่บ้าน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะ และคำแนะนำในทุกๆ เรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน พร้อมทั้งร่วมนำในการปฏิบัติด้วยความประนีประนอม เพื่อให้เกิดข้อยุติได้ดีกว่า ผู้นำดังกล่าว ได้แก่ อาจารย์วัด ผู้สูงอายุ ข้าราชการปลดเกษียณ สมาชิกอบต. และผู้ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ เพราะจากประวัติของหมู่บ้าน ในอดีตบรรพบุรุษได้อพยพมาจากที่เดียวกัน และมาร่วมกันสร้างหมู่บ้านขึ้น ปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันด้วยการที่ถูกหลานแต่งงานกัน และสร้างครอบครัวอยู่ภายในหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกหรือครัวเรือนในหมู่บ้านมีความใกล้ชิดกันมาก

จากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้าน และการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเป็นไปด้วยความราบรื่น เพราะได้รับความร่วมมือจากทุกๆ ครัวเรือน จากการพูดคุยการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม พบว่า ในหมู่บ้านความสัมพันธ์ของสมาชิกนอกจากจะอยู่ในระบบเครือญาติแล้ว จะอยู่ในรูปของระบบกลุ่ม เช่น ระบบกลุ่มทางเศรษฐกิจ ระบบกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน ระบบกลุ่มฌาปนกิจ โดยในแต่ละกลุ่มจะมีการจัดการในระบบกลุ่ม ทั้งทางด้านความสัมพันธ์ กฎระเบียบของกลุ่ม กฎเกณฑ์กติกาการที่จะอยู่ร่วมกันในกลุ่มวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การแบ่งปันหรือการจัดสรรผลประโยชน์รวมทั้งการแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการ

พื้นดิน ที่ทำกิน

- 1.1 ลักษณะของพื้นดิน และความเปลี่ยนแปลง ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนบ้านคงป่าส้านประกอบด้วยสองส่วนคือที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่มริมน้ำลาว ส่วนใหญ่ในการทำการเกษตรจะทำในพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำลาว
- 1.2 การใช้ประโยชน์มีการใช้พื้นที่ตลอดปีในการทำการเกษตรเช่น ปลูกข้าว ปลูกขิง ปลูกถั่ว ปลูกมันฝรั่ง มีการใช้ประโยชน์มากเกินไปและไม่มีการปรับปรุงดิน

1.3 ความเสื่อมโทรม สาเหตุและผลกระทบ

เนื่องด้วยการทำการเกษตรของคนในชุมชนที่มากเกินไปทำให้ดินเสื่อมคุณภาพเนื่องจากการเร่งผลผลิตโดยใช้สารเคมีที่มากเกินไป เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งสาเหตุจากการที่คนในชุมชนอิงกับเศรษฐกิจแบบบริโภคนิยมมากเกินไปจำเป็นต้องสร้างรายได้ให้มากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว ทำให้เกิดสารพิษตกค้างมากมายในผลิตผลทางการเกษตรและดินเสื่อมคุณภาพ

1.4 การถือครองที่ดินกรรมสิทธิ์

ที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในการครอบครองของคนในพื้นที่และบางส่วนอยู่ในความดูแลของนายทุนและคนนอกชุมชนพื้นน้ำ

1. แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชนได้แก่ลำน้ำลาว และลำน้ำสาขาได้แก่ลำเหมืองหลวงซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน

2. การจัดการน้ำ

การจัดการน้ำในสมัยก่อนใช้ระบบแก่งฝายหรือผู้ที่จัดการเรื่องน้ำ โดยชุมชนเป็นผู้คัดเลือกคนในชุมชนให้ดูแลเรื่องการแบ่งปันน้ำพร้อมทั้งดูแลรักษาและพัฒนาให้แหล่งน้ำมีเพียงพอต่อการเกษตรกรรม

3. การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในด้านการเกษตรมากกว่าในเรื่องอื่นส่วนในเรื่องของการอุปโภคบริโภคนั้นมีการนำน้ำแม่ลาวไปใช้ในการทำประปาหมู่บ้าน (บ้านคง และในอนาคค บ้านใหม่เจริญ) ถึงแม้ปริมาณน้ำในแม่น้ำจะมีน้อยและมีความตื้นเขินแต่ยังใช้ประโยชน์ได้

ความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ และผลกระทบ

จากการบอกเล่าของคนในชุมชนว่าสมัยก่อนแม่น้ำลาวที่ไหลผ่านเขตชุมชนมีความกว้างขวาง ลึกและน้ำใสสะอาด สามารถที่จะนำมาใช้อุปโภคและบริโภคได้แค่เนื่องจากคนในชุมชนละเลยในการดูแลรักษาทั้งขยะลงในแม่น้ำทำให้ สกปรกและตื้นเขินจนไม่สามารถที่จะใช้อุปโภค บริโภคได้ทำให้คนในชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากลำน้ำลาวเท่าที่ควรทำให้ลำน้ำลาวเป็นเพียงร่องน้ำที่ไหลผ่านชุมชนเท่านั้น

ป่าไม้และป่าชุมชน

ป่าไม้และป่าชุมชนของเขตบริการ โรงเรียนบ้านคงป่าส้านประกอบด้วยพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกของบ้านป่าส้านและบ้านใหม่เจริญ มีเนื้อที่ประมาณ 1200 ไร่ ลักษณะของทรัพยากรเป็นแนวป่าในเขตร้อนชื้น

ลักษณะของทรัพยากรป่าไม้เป็นป่าไม้แบบเขตป่าร้อนชื้น เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้กระยาเลย เป็นต้น

การจัดการป่าและการใช้ประโยชน์

วิธีการจัดการป่าชุมชนนั้นทางชุมชนได้คัดเลือกตัวแทนเป็นผู้จัดการ โดยการจัดกำหนดเขตป่าชุมชน โดยความร่วมมือกับโรงเรียนบ้านคงป่าส้านในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปลูกฝังให้เด็กมีความตระหนักในการรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนเป็นผู้จัดการ

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนส่วนใหญ่ได้การนำไม้มาสร้างบ้านเรือนและนำอาหารจากป่ามาบริโภคเช่น เห็ด ศัตรูป่าบางชนิด และยาสมุนไพรที่ได้จากป่าเป็นยาบำรุงกำลัง เช่น พญาเสือโคร่ง ใค้ไม่รู้ล้ม จะข่านแดง กาสามปึก เป็นต้น

กฎระเบียบในการใช้ป่าชุมชน

เนื่องด้วยชุมชนบ้านป่าส้าน หมู่ที่ 5 ได้ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวคือปัญหาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบต่อคนในชุมชน ตลอดจนทรัพยากรดิน น้ำ และระบบนิเวศน์ ชุมชนได้รับรู้ ตื่นตัว และเห็นความสำคัญในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของตนเอง จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและกรรมการได้กำหนดกฎระเบียบเพื่ออนุรักษ์ป่าซึ่งเป็นที่ใช้สอยร่วมกันของชุมชนขึ้น เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2545 ณ

โรงเรียนบ้านคงป่าส้าน ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ไว้ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการรักษาป่าชุมชนบ้านป่าส้าน ว่าด้วยการรักษาทรัพยากรป่าไม้ (ป่าชุมชนบ้านป่าส้าน) พ.ศ. 2545”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ใช้บังคับ นับตั้งแต่วันประกาศนี้เป็นต้นไป

ข้อ 3. คณะกรรมการรักษาป่าชุมชนมาจากตัวแทนของชุมชนที่มีแนวคิดที่จะอนุรักษ์ป่าอันเป็นที่ใช้สอยของชุมชนจำนวน 43 คน

คณะกรรมการที่ปรึกษา หมายถึงกลุ่มบุคคลที่คณะกรรมการรักษาป่าเชิญมาเป็นที่ปรึกษาประกอบด้วย คณะครู เจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอ เจ้าหน้าที่ศูนย์วนศาสตร์ชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้านใกล้เคียงและหน่วย อพปร.

ป่าใช้สอยหมายถึง ป่าที่ประชาชนมีความเห็นว่าควรมีการใช้สอยได้ตามความจำเป็น

ข้อ 4. กฎ ระเบียบการใช้ป่าชุมชน

4.1 ห้ามตัดไม้เพื่อการจำหน่ายหรือขาย ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับตามความกว้างของเส้นผ่าศูนย์กลางของไม้ที่ตัด โดยไม้ทั่วไป(ไม้กระยาเลย)นี้ละ 500 บาท ไม้เนื้อแข็งเช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้ตะเคียน ฯลฯ ปรับนี้ละ 1,000 บาท ถ้าไม่จ่ายค่าปรับคณะกรรมการจะนำตัวส่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือตำรวจ ส่วนไม้ของกลางที่ยึดได้จะนำไปใช้เป็นของส่วนรวม เช่น วัด โรงเรียน หรือชุมชน

4.2 การใช้ไม้ของชุมชน เช่นสร้างบ้าน ขุดข้าว หรือรื้อบ้าน ต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวนที่จะใช้จะอยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ

4.3 การตัดไม้เพื่อทำฟืนหรือเผาถ่าน จะใช้กฎของการตัดไม้ (4.1) แต่ใช้ไม้แห้ง ไม้ที่ตายแล้วขอนไม้ ไม้โนน หรือไม้หมดสภาพได้

อนึ่งถ้าจงใจทำให้ไม้ตาย(แล้วมาตัดที่หลัง) จะใช้กฎของการตัดไม้(4.1)

- 4.4 การตัดไม้เพื่อที่จะเอามดแดง (มดส้ม) จะใช้กฎของการตัดไม้(4.1) แต่ขึ้นคัตกิ่งหรือใช้ไม้สอยเอาได้
- 4.5 การตัดไม้เพื่อนำมาเพาะเห็ด จะใช้กฎของการตัดไม้ (4.1)
- 4.6 ผู้ที่แข็งแรงแสดของการตัด ไม้ทำลายป่าจะได้เงิน 50 % ของค่าปรับ อีก 50% จะเก็บเข้ากองทุนขององค์กรป่าชุมชน

ข้อ 5 การดูแลรักษาป่าชุมชน

- 5.1 การเผาป่าไม่ว่าจะเผาเพื่อล่าสัตว์ หรือเผาเพื่อเอาที่ ปรับอย่างน้อย 1,000 บาท แต่ไม่เกิน 10,000 บาท
- 5.2 การทำไร่ในเขตป่าชุมชน ไร่เก่าที่เคยทำมาให้ทำต่อไปได้ ถ้าบุกใหม่เข้าไปในเขตป่าจะถูกยึดที่ดินกินทั้งที่เก่าและใหม่ที่บุกรุก เพื่อนำผืนดินดังกล่าวไว้เป็นที่ปลูกป่าทดแทนต่อไป และห้ามตัดต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่ทำกิน ถ้าจะตัดต้องแจ้งให้คณะกรรมการ ส่วนไร่เก่าที่มีป่าฟื้นแล้ว (5 ปี ขึ้นไป) ไม่ให้เอาเป็นที่ทำกิน
- 5.3 การหาหน่อไม้ คนจากต่างหมู่บ้านหาได้ไม่เกิน 3 กระสอบ :คน :วัน ถ้ามากกว่าที่กำหนดปรับ กิโลกรัมละ 10 บาท
- 5.4 การนำไม้ไปทำค้ำไม้กวาด (ไม้ไผ่)ห้ามคนจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาตัด
- 5.5 ห้ามใช้กระแสไฟฟ้าหรือยาเบื่อจับสัตว์น้ำตลอดลำห้วยในเขตป่าชุมชน
- 5.6 ห้ามทิ้งขยะในเขตป่าชุมชน คณะกรรมการจะเตือน 3 ครั้ง ถ้าฝ่าฝืนจะปรับครั้งละ 500 บาท ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนกฎระเบียบ ไม่ยินยอมทำตาม จะนำตัวส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินการต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 24 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2545

(ลงชื่อ) นายบุญเท่ง นันดีะ

(นายบุญเท่ง นันดีะ)

ประธานคณะกรรมการรักษาป่าชุมชนบ้านป่าसान

กิจกรรมการศึกษาบริบทของวัด/สถาบันพุทธศาสนาในชุมชน ตามประเด็น/หัวข้อที่ต้องการรู้

1. ลักษณะทางกายภาพของวัด
2. ระยะทาง/ที่ตั้งของวัด
3. ปริมาณ จำนวน วัดในชุมชน
4. ผู้นำหรือการบริหารจัดการภายในวัด
5. บุคลากรในวัด
 - ฝ่ายสงฆ์
 - ฝ่ายฆราวาส

6. กิจกรรมประจำปี/เดือน/วัน ของวัด

7. บทบาทที่สัมพันธ์กับชุมชน

วัดในชุมชนมี 2 วัดคือ

1. วัดบ้านคง หมู่ที่ 4 ตั้งอยู่ในหมู่บ้านคงอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 600 เมตร
2. วัดบ้านป่าสำน หมู่ที่ 5 ตั้งอยู่ในบ้านป่าสำน อยู่ห่างจากโรงเรียน ประมาณ 750 เมตร

วัดบ้านคง มีเนื้อที่ ทั้งหมด 2 ไร่ 62 ตารางวา ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2420 บริเวณภายในวัดเต็มไปด้วยสิ่งปลูกสร้าง มีสิ่งก่อสร้างภายในวัดหลายอย่างเช่น โบสถ์ วิหาร กุฏิพระ หอมน้ำห้องส้วม ศาลาติศก้าแพงวัด มีการปลูกต้นไม้ยืนต้นไว้ในบริเวณวัดให้มีความร่มรื่น เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสที่รับตำแหน่งเมื่อ ปี พ.ศ. 2504 เป็นรูปที่ 18 รวมเวลาการเป็นเจ้าอาวาสนาน 44 ปี คือ ท่านพระครูปลัดบุญญาคม บุคลากรในวัด ประกอบด้วย พระลูกวัด 3 รูป สามเณร 5 รูป ศรัทธาวัดคือชาวบ้านหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 14

กิจกรรมประจำปี/เดือน/วัน ของวัด

วัดมีกิจกรรมให้คนในชุมชนมาร่วมทำบุญ คักบาตร ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและตามประเพณีคือ

1. วันเข้าพรรษา ทุกวันพระตลอดเวลา 3 เดือน ชุมชนจะเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญคักบาตร ฟังเทศน์ในตอนเช้า และตอนกลางคืนผู้สูงอายุทั้งหญิง+ชาย จะพักนอนค้างที่วัด
2. วันออกพรรษา ทางวัดมีกิจกรรมทำบุญคักบาตรเทโว ข้าวสารอาหารแห้ง
3. เดือนยี่เป็ง ทางวัดมีกิจกรรมฟังธรรม เทศน์มหาชาติให้ชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวลากลางคืน เวลากลางวันจะมีการปล่อยโคมลอยขึ้นบนท้องฟ้า
4. เดือน 4 เป็ง ทางวัดมีกิจกรรม การจิหลัวพระเจ้า ดานข้าวใหม่
5. ประเพณีปีใหม่มือง มีกิจกรรมการรดน้ำคำหัวหน้าคนแก่ ครูบาอาจารย์ ในวันปากปี (16 เม.ย)

กิจกรรมที่พระเณรทำตลอดทุกวันนี้คือ ถารออักขิณชบาต โปรดสัตว์

บทบาทที่สัมพันธ์กับชุมชน

วัดเป็นสถานที่รวมจิตใจของชุมชนในการร่วมกิจกรรมทางศาสนาและพระในวัดมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมบริการชุมชนตามประเพณี เช่น งานศพ ขึ้นบ้านใหม่

วัดบ้านป่าสำน มีเนื้อที่ทั้งหมด 2 ไร่ ก่อตั้งมาเมื่อปี พ.ศ. 2481 บริเวณภายในวัดเต็มไปด้วยสิ่งปลูกสร้าง มีสิ่งก่อสร้างภายในวัดหลายอย่างเช่น โบสถ์ วิหาร กุฏิพระ หอมน้ำห้องส้วม ศาลาติศก้าแพงวัด มีการปลูกต้นไม้

ไม่ยื่นต้นให้ความรู้รอบบริเวณวัด เจ้าอาวาสประจำวัดไม่มีแด่มีพระที่ทำหน้าที่แทน คือ พระสมมติ อภัท
โร มีสามเณร 1 รูป กิจกรรมของวัดมีลักษณะเดียวกันกับวัดบ้านคง มีศรัทธาวัดเพียงหมู่เดียวคือ ชาวบ้าน
หมู่ที่ 5

กิจกรรม การ ศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุ การขาดวัฒนธรรมวิถีพุทธและเป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ตามวัฒนธรรมวิถีพุทธของนักเรียนและชุมชนบ้านคงป่าส้าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและสถานการณ์ปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน และชุมชน
2. เพื่อศึกษาหาสาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ให้นักเรียน และชุมชน ขาดคุณธรรม
3. เพื่อศึกษาเป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ชุมชน และบุคลากรวิถีพุทธ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ประชุมคณะทำงาน สร้างเครื่องมือ/กิจกรรมในการเก็บข้อมูล
2. การสังเกต พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน
3. การสอบถาม /สัมภาษณ์ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง
4. การสนทนากลุ่ม
5. การเปิดเวทีสะท้อนคิด อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้ปกครอง +นักเรียน+ครู และนำเสนอ
6. การบันทึกข้อมูล
7. การประเมินตนเอง พ่อแม่ ครู และร่วมกันอภิปราย สรุปผลการประเมิน นำเสนอรายงานให้ทราบ
8. จัดเวทีชุมชนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาสภาพปัญหา สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ให้นักเรียนและชุมชนขาดคุณ

ธรรมวิถีพุทธและวิพากษ์เป้าหมายการพัฒนา

ผู้ร่วมกิจกรรม

1. ทีมวิจัย
2. นักเรียน
3. ผู้ปกครอง
4. คณะครู
5. กรรมการสถานศึกษา

สถานที่ เวลา

โรงเรียนบ้านคงป่าส้าน และชุมชนในเขตบริการ เวลา 2 วัน

งบประมาณ

ค่าอาหารการประชุม 40 X 50 บาท 2,000 บาท
ค่าวัสดุ อุปกรณ์ 500 บาท

ผลที่เกิดขึ้นพฤติกรรมที่ไม่น่าพึงพอใจของนักเรียน

- 1.นักเรียนชอบทะเลาะวิวาท ขกต่อยตีกัน
- 2.นักเรียนชอบล้อเลียนชื่อพ่อแม่
- 3.นักเรียนไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำความเคารพพ่อแม่ ครู
- 4.นักเรียนชอบเถียงพ่อแม่และครู
- 5.นักเรียนไม่มีระเบียบวินัยในการเข้าแถว การกิน การฟัง และการพูด
- 6.นักเรียนชอบแกล้งเพื่อน รังแกเพื่อนที่อ่อนแอกว่า
- 7.นักเรียนพูดไม่มีหางเสียง พูดไม่เพราะ
- 8.นักเรียนทิ้งขยะเรี่ยราดไม่เป็นที่
- 9.นักเรียนชอบจิกเขิน ทำลายสถานที่ต่างๆ เช่น โต๊ะ ฝาผนัง ประตู หน้าต่าง
- 10.นักเรียนแค้นหนึ่งปี (X) และนักเรียนชอบถูกเนื้อต้องตัวนักเรียนหญิงหรือแอบมองหน้าอก
- 11.นักเรียนชอบพูดปด เวลาทำผิด ไม่ยอมรับผิด ไม่มีความรับผิดชอบ
- 12.นักเรียนชอบหยิบสิ่งของ ของคนอื่นโดยไม่ขออนุญาต ก่อน
- 13.นักเรียนชอบเดินกินขนม และแอบกินขนมในเวลาเรียน
- 14.นักเรียนบางคนแอบดื่มเหล้า เบียร์ และสูบบุหรี่
- 15.นักเรียนเป็นคนขาดระเบียบวินัย ชอบทำอะไรตามใจตนเองอยากทำอะไรทำ ไม่อยากทำก็ไม่ทำ

พฤติกรรมที่ไม่น่าพึงพอใจของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

- 1.ผู้ปกครองดื่มสุรา และสูบบุหรี่
- 2.ผู้ปกครองชอบดุด่าทุบตีลูกโดยไม่มีเหตุผล
- 3.ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูลูก ไปทำงานแต่เช้า กลับบ้านมืดค่ำ
- 4.ผู้ปกครองชอบทะเลาะกันให้ลูกๆเห็น
- 5.ผู้ปกครองชอบเล่นการพนัน เช่น หว่ย มวยคู่
- 6.ผู้ปกครองฆ่าสัตว์ ทำร้ายสัตว์เป็นอาหารหรืออาชีพตามปกติเช่นการใช้ยาพิษ สารเคมี ในการทำนาทำสวน
- 7.ผู้ปกครองชอบพูดจาใส่ร้ายและนินทาว่าร้ายกันและกัน พูดไม่เพราะ
- 8.ผู้ปกครองชอบสนุกสนาน ดิฉุหนังละครทีวี ชอบงานสังสรรค์เลี้ยงกันในงานวันเกิด งานมงคลต่างๆ

พฤติกรรมของครูที่ไม่น่าพึงพอใจ

- 1.ครูบางคนชอบดื่มเหล้า เบียร์และสูบบุหรี่ให้นักเรียนเห็น
- 2.ครูบางคนมาทำงานสายและกลับก่อนโรงเรียนเลิก
- 3.ครูบางคนพูดจาและแสดงกิริยามารยาทต่อนักเรียนไม่เหมาะสม
- 4.ครูบางคนเล่นการพนัน เช่น หว่ย มวยคู่
- 5.ครูทำโทษนักเรียนโดยการฉีดยา และดุด่า

หลังจากที่มิจิและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ไปเข้ารับการอบรมพัฒนาตนเองตามแนวทางวิถีพุทธหลายๆครั้งแล้วจึงได้จัดกลุ่มพฤติกรรมของนักเรียน ผู้ปกครอง และครู โดยใช้เกณฑ์สี 5 และเกณฑ์ อบาทมุข 6 ได้ดังนี้

ลักษณะปัญหาของนักเรียนและชุมชน

- 1.1 พฤติกรรมทุจริต
- 1.2 พฤติกรรมมั่วเมาอบาหมุข
- 1.3 พฤติกรรมการขาดมารยาทชาวพุทธที่ดี

สาเหตุปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน ผู้ปกครอง และครู

มีสาเหตุอยู่ 2 ประการ

1. สาเหตุจากปัจจัยภายนอก คือ ด้านสังคม ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านนโยบายการเมืองการปกครอง เป็นไปตามกระแสนิยมทางโลก
2. สาเหตุจากปัจจัยภายใน คือ ธรรมชาติของมนุษย์ที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมด้านกาย วาจา ที่มีตัวจิตเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมอยู่ ถ้าหากจิตใจไม่ได้รับการขัดเกลาพัฒนาให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงามพฤติกรรมที่แสดงออกจึงเป็นไปตามกระแสทางโลก

การกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาคุณสมบัติของนักเรียนและชุมชนที่พึงประสงค์

1. เป็นผู้ที่มีจิตเมตตาปรานี ไม่ทำลายชีวิตสัตว์ ไม่ทรมาณสัตว์ให้ได้รับความลำบาก
2. เป็นผู้ที่มีจิตสันโดษ ยินดีเฉพาะทรัพย์สินที่เราหามาได้โดยชอบธรรม ไม่ยึดขอกเงินทองของบุคคลอื่น ไม่ลักขโมยเงินทองหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น
3. เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อภรรยา และสามีไม่นอกใจซึ่งกันและกัน ไม่อิจฉาแข่งของรักของบุคคลอื่น
4. เป็นผู้ที่มีวาจาดี ไม่พูดปด พูดแต่ความจริง ไม่พูดคำหยาบให้เขาสะเทือนใจ ไม่ยุยงสิ่งเสริมให้บุคคล แตกวิวาทกัน ทะเลาะกัน ไม่นินทาผู้อื่น พูดเฉพาะวาจาที่เป็นประโยชน์
5. เป็นผู้ไม่ดื่มของมึนเมา ทำสติสัมปชัญญะให้สมบูรณ์
6. รู้จักฟังตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
7. รู้จักประหยัดและอดออม
8. เป็นผู้มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
9. เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา
10. เป็นผู้มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

กิจกรรม การ ศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมหรือวิถีพุทธมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรม

ธรรมวิถีพุทธ การอบรมเชิงปฏิบัติการวิถีพุทธภาคปริมิต ปฏิบัติ และปฏิเวธของทีมนักวิจัยและชุมชน

วัตถุประสงค์

- 1.เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้การประพจน์ปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธด้วยสถานการณ์จริง เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
- 2.เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา

ขั้นตอนและวิธีการ

- 1.ประชุมและชี้แจงทีมนักวิจัยและผู้ปกครองชุมชนให้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการอบรม
2. เลือกสถานที่ในการอบรมและสรรหาพร้อมทั้งคัดเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ
- 3.ทีมนักวิจัยเข้ารับการอบรมก่อน 26 – 28 กรกฎาคม 2547
ส่วนชุมชนผู้ปกครองเข้ารับการอบรม ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2547
- 4.ประเมินผล สรุปผลของการอบรม โดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบบันทึกผลการเรียนรู้ การแกะเทปบันทึกเสียง การสะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกลต่อการอบรม

ผู้ร่วมกิจกรรม

- 1.ทีมนักวิจัย 10 คน
- 2.ชุมชนผู้ปกครอง 40 คน

สถานที่ เวลา

วัดพระธาตุแม่เจดีย์ ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
ระหว่างวันที่ 26 – 29 กรกฎาคม 2547 รวม 4 วัน 3 คืน

งบประมาณ

ค่าอาหาร
ค่าตอบแทนวิทยากร
ค่าเดินทาง
ค่าบำรุงสถานที่
ค่าวัสดุเอกสาร
9,500 บาท

ผลที่เกิดขึ้น

สรุปรายละเอียดของเนื้อหาสาระ/หลักสูตรและสิ่งที่ได้เรียนรู้

เนื้อหาสาระ/หลักสูตร	สิ่งที่ได้เรียนรู้
1.การจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัย	1.ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและความหมายของ • การจุคเทียน 2 เล่ม(พระธรรม) • การจตุรปู 3 ดอก (พระพุทธ) • การบูชาดอกไม้ (พระสงฆ์)
2.วิธีปฏิบัติคนในการดูนั่งแบบชาวพุทธ 5 จังหวะ	2.มีทักษะในการดูนั่งแบบชาวพุทธที่ดีเป็นระเบียบเรียบร้อย
3.ระเบียบการอยู่ค่ายวิดิพุทธ -ให้ประนมมือเวลาพูดกับพระอาจารย์ -ห้ามพูดคุยเสียงดังหรือเล่นกันเสียงดังในห้องประชุม-ห้องน้ำ -การรับประทานอาหารให้นั่งเป็นแถว มีสติ -ห้ามนำเครื่องเล่นทุกชนิดมาเข้าค่าย -ห้ามลักขโมย -ห้ามออกนอกสถานที่อบรมก่อนได้รับอนุญาต	3.มีความรู้และเข้าใจระเบียบและวิธีปฏิบัติคนในการอยู่ค่ายวิดิพุทธ
4.วิธีการแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม ออกเป็น พรหมวิหาร 4 กลุ่มเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อิทธิบาท 4 กลุ่ม จันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา	4.รู้ความหมายของหลักธรรมไปในตัว และบรรยายภาพชวนให้ระลึกถึงพระพุทธศาสนา
5.การกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ * อัญชลี วันทา อภิวาท	5. ได้ฝึกปฏิบัติจริงในการกราบพระ อย่างถูกต้องและสวยงามเป็นระเบียบ
6.การเข้าเรียนตามฐานการเรียนรู้ *ฐานอบายมุข	6.มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธตามเนื้อหาสาระประจำฐานการเรียนรู้ อบายมุข 6 ดื่มสุรา/เที่ยวกลางคืน/ชอบดูการละเล่น/คบคนชั่วเป็นมิตร /เล่นการพนัน/เกียจคร้านการทำงาน การไหว้ 5 ระดับ

*ฐานมารยาทไทย	ไหว้พระ หัวแม่มือวางไว้ระหว่างคิ้ว ไหว้พ่อแม่ หัวแม่มือวางไว้ที่จมูก ไหว้ครู หัวแม่มือวางไว้ที่ปาก ไหว้ผู้ใหญ่ หัวแม่มือวางไว้ที่คาง ไหว้เพื่อน หัวแม่มือวางไว้ตรงอก
*ฐานพระรัตนตรัย *ฐานหน้าที่ของชาวพุทธ	พระพุทธ รูป 3 ดอก ปิณณาสีคุณ บริสุทธิคุณ กรุณาธิคุณ พระธรรม เทียน 2 เล่ม แสงสว่างทางใจแก้ไข ความมืดบอดของสติปัญญา พระสงฆ์ ดอกไม้บูชา – สมมุติสงฆ์/อริยสงฆ์ หน้าที่ของชาวพุทธ 1.เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ 2.เป็นศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ 3.เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน 4.เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ 5.เป็นศาสนิกที่ดีของพระศาสนา
7.การเดินจงกรม	7.ได้ปฏิบัติจริงในการเดินจงกรม เป็นการฝึกสติ ของตนเอง จังหวะที่ 1 ชกเท้าซ้าย (ซ้ายหนอ) ชก ข้าง เหยียบ จังหวะที่ 2 ชกเท้าขวา (ขวาหนอ) ชก ข้าง เหยียบ
8.เทคนิคการใช้สื่อประกอบการละลายพฤติกรรมผู้เข้ารับกา รอบรม *เพลง/เกม *การเล่านิทาน *เพลงคุณธรรม	8. มีความรู้ในการร้องเพลง/เล่นเกมและสามารถ นำเพลง /เกม ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียน การสอนกับนักเรียนได้ - มีความรู้และนำเทคนิคการใช้สื่อประกอบการ สอนไปประยุกต์ใช้กับนักเรียน

9.กิจกรรมการแผ่เมตตา ใช้บทกลอนเป็นคำกล่าวแผ่เมตตา ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอุทิศผล บุญกุศลนี้แผ่ไปให้ไพศาล แก่บิดามารดาครูอาจารย์ ทั้งเพื่อนบ้านญาติมิตรสนิทกัน คนเคยร่วมทำงานการทั้งหลาย ขอจงได้ในกุศลผลของฉันทัน ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ ขอจงได้ในกุศลผลนั้นเทอญ	9.ได้ฝึกปฏิบัติจริงในการสวดมนต์ นั่งสมาธิและ กล่าวคำแผ่เมตตา เป็นการพัฒนาตนเองด้านกาย วาจา ใจ
10.บทเรียนจากครูสมพร สอนถึง	10.ได้คู่วิธีโอกระบวนการสอนถึงของครูสมพร ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนของ ครูว่าต้องมีพื้นฐานความรักความเมตตาต่อศิษย์ และรู้จักผู้เรียนอย่างถ่องแท้ก่อนจึงจะพัฒนาทำ ให้เกิดผลการเรียนรู้ได้ดี
11.การบูรณาการหลักพุทธธรรมลงในหลักสูตร	11.มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการจัด การเรียนการสอน พัฒนาให้เด็กเป็นคนดีโดยมี หลักการ สอนดังนี้ - สอนให้มีคุณวุฒิ - สอนให้มีคุณภาพ - สอนให้มีคุณธรรม - สอนให้มีคุณประโยชน์
12.การใช้สัญญาณมือ จัดระเบียบแถว	12.ได้ฝึกปฏิบัติจริงในการใช้สัญญาณมือในการ ออกคำสั่งจัดระเบียบแถวและสามารถนำไปใช้ใ นการฝึกนักเรียนได้ สัญญาณ 1 จัดแถวคอนสติก ขกมือขวาดึงสันมือขึ้น มือซ้ายคบข้อศอก สัญญาณ 2 จัดแถวหน้ากระดาน ขกมือขวาแบมือตั้งขึ้น มือซ้ายคบข้อศอก สัญญาณ 3 หูฟัง ปิดปาก มือขวาดึงข้อมือหัวแม่มือ กับนิ้วก้อย สัญญาณ 4 พร้อมฟัง ค่อจากสัญญาณ3ลดมือขวาลงวางทาบมือซ้าย สัญญาณ 5 ลดมือขวา+ซ้ายที่หน้าขาให้เกิดเสียง ดัง

13.การอบรมชุมชน+ผู้ปกครอง ในหลักสูตร • รู้จักพระพุทธเจ้า (พุทธประวัติ)พระธรรม (คำสั่งสอน) พระสงฆ์ (การปฏิบัติคนคือพระสงฆ์) • การรักษาศีล 5 วิถีชีวิตของชาวพุทธ สะอาด สว่าง สงบ • การอบรมเลี้ยงดู บุตรหลานตามกรอบคร้ววิถีพุทธ • นำหลักธรรมของพุทธศาสนาปรับใช้ในการดำรงชีวิต	13.ได้รับความร่วมมือจากชุมชน+ผู้ปกครองในการร่วมกันพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีที่ต้องการ โดยการนำไปฝึกปฏิบัติและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหลานของตนเอง
--	---

กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรวิถีพุทธ

ค่ายพัฒนาคณะธรรมพระยอดขุนพลเวียงกาหลง

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของบุคลากรทางการศึกษาแนววิถีพุทธ โดยการเรียนรู้วิถีพุทธภาคปฏิบัติ (ปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ) โดยเฉพาะ ใครศึกษา ผ่านประสบการณ์ตรงเพราะบุคลากรมีความเชื่อว่าถ้าหากตนเองได้รับการเรียนรู้ที่ผ่านประสบการณ์ตรงจะมีความรู้ความเข้าใจและมั่นใจที่จะนำองค์ความรู้วิถีพุทธไปพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนในการพัฒนาเด็กต่อไปได้

ขั้นตอนและวิธีการ

- 1.ประชุมและชี้แจงทีมวิจัยให้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการอบรม
2. เลือกสถานที่ในการอบรมและสรรหาพร้อมทั้งคัดเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ
- 3.ร่วมประชุมกับพระสงฆ์ในเรื่องการกำหนดประเด็นการเรียนรู้หรือหลักสูตรในการอบรม
- 3.ทีมวิจัยเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร 5 วัน 4 คืน
- 4.ประเมินผล สรุปผลของการอบรม โดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบบันทึกผลการเรียนรู้ การแกะเทปบันทึกเสียง เทปภาพวิดีโอการสะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกต่อการอบรม

ผู้ร่วมกิจกรรม

คณะทีมวิจัยและคณะครูในโรงเรียน จำนวน 13 คน

สถานที่ เวลา

ศูนย์พัฒนาศีลธรรม ค่ายพระยอดขุนพลเวียงกาหลง ค.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ระหว่างวันที่ 11 – 15 ตุลาคม 2547 รวม 5 วัน 4 คืน

ผลที่เกิดขึ้นสรุปผลการเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรวิถีพุทธค่ายพัฒนาคุณธรรมพระยอดขุนพลเวียงกาหลงระหว่างวันที่ 11 – 15 ตุลาคม 2547พิธี การปวารณาตนเป็นเนกขัมมบุคคล

เริ่มการอบรมเป็นการทำพิธีมอบตัวเป็นพุทธมามกะ ให้ผู้เข้าอบรมปวารณาตนในการเป็นผู้รักษาศีล 5 และ ศีล 8 มีการอาราธนาศีล กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย และรับศีลจากคณะสงฆ์

กิจกรรมนี้เป็นการให้คำสัญญาของผู้เข้ารับการอบรมว่าจะตั้งใจปฏิบัติตนในการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ มีความระมัดระวังความประพฤติมากขึ้น พระวิทยากรท่านกล่าวว่าการรับศีลจากพระแล้วเข้าใจว่าได้รักษาศีลแล้ว เป็นการเข้าใจผิด แท้จริงแล้วพระเป็นผู้บอกข้อควรเว้นให้น่าเป็นปฏิบัติตามจึงจะเรียกว่าเป็นผู้มีศีล ในขณะที่อยู่ในค่ายทุกคนพยายามที่จะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ แต่ก็มีความพลั้งเผลอบ้าง โดยเฉพาะศีลข้อ 1 และข้อ 4 ทำได้ยากมาก

ธรรมโอวาท หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักวิถีพุทธ

ท่านพระครูสมุทรเดชาให้ธรรมโอวาทหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักวิถีพุทธว่า

คนเราประกอบด้วยส่วนสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ กาย กับ ใจ

กายประกอบด้วยธาตุ (ดิน น้ำ ลม ไฟ)

ใจ จิตรับรู้ อารมณ์ (คิด รู้ จำ รู้สึก)

ตา เห็น รูป

หู ได้ยิน เสียง

จมูก ได้ กลิ่น

ลิ้น รู้ รส

กาย ได้รับ สิ่งสัมผัส

ใจ รับรู้ อารมณ์ ทั้งปรุงแต่งในสิ่งต่างๆ

ความสัมพันธ์ของร่างกายและจิตใจท่านได้ยกตัวอย่างให้ฟังว่า การหิวข้าว อะไรมากกว่าหิว (กาย) กินข้าว แล้วอร่อยหรือไม่อร่อย สิ่งใดบอกเรา (ใจปรุงแต่ง) ให้คนเราพิจารณาตนเองในเรื่องสุข กับ ทุกข์ โดยเน้นในเรื่อง อริยสัจ ความจริงของชีวิตว่าหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักวิถีพุทธให้ศึกษากระบวนการชีวิต ตนเอง (กาย+ใจ)

สุข หรือทุกข์ อยู่ที่กายหรืออยู่ที่ใจ

แก่นวิถีพุทธ

พระกมลวิทย์ (พระวิทยากร) ได้ให้การบรรยายธรรมโอวาทในเรื่องหัวใจของพระพุทธศาสนา

มีหลักธรรมคำสอนให้คนเรา ละเว้นความชั่ว (ศีล 5) ทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส

- การทำความดี คือ การให้ทาน ทุกคนสามารถให้ทานด้วยทรัพย์ ของกิน ของใช้ทั้งที่เลวกว่า เท่ากัน หรือดี ประณีตยิ่งกว่าที่เรากินเราใช้ หรือแม้จะไม่ใช่วัตถุทาน ก็ให้ทานได้ด้วยการเสียสละ พยายามช่วยเหลือร่างกาย

ช่วยทำกิจการงานต่างๆหรือสามารถให้ทานด้วยวาจาเช่น เจรจาให้กำลังใจ ให้แรงคิด ให้อุคมคติ ให้ความรู้ และให้ธรรมะ จัดเป็นธรรมทาน พระพุทธเจ้าตรัสว่ามีอานิสงส์มากจนการให้ทานอื่นใดทั้งหมด หรือยังให้ทานด้วยใจล้วนๆ โดยการยกโทษให้อภัยผู้อื่นเรียกว่า อภัยทาน เป็นบุญเป็นอานิสงส์ยิ่งใหญ่มหาศาลเช่นกัน เมื่อทานทำได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้ฉลาดควรหาโอกาสสร้าง สังฆทานบารมีเพื่อเป็นปัจจัยในศีล สมาธิ ปัญญา ให้ได้ถึงความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้าสมบุญยิ่งขึ้นไป

ทำทานกับผู้สมควร

เมื่อเราเป็นคนดี ของให้ทานดี บริสุทธิ์ ประณีต ควรพิจารณาหาผู้รับที่ดีเป็นเนื่อนาบุญอันประเสริฐเรียกว่า “สุปฏิปันโน” ผู้ปฏิบัติดีสมควรในการปลูกฝังบุญกุศล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นลำดับ มีอานิสงส์เพิ่มขึ้นต่างกันขึ้นละหนึ่งร้อยเท่า ดังนี้

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	2. พระปัจเจกพุทธเจ้า
3. พระอรหันต์	4. ผู้ทำให้แจ้งอรหัตผล
5. พระอนาคามี	6. ผู้ทำให้แจ้งพระอนาคามีผล
7. พระสกทาคามี	8. ผู้ทำให้แจ้งพระสกทาคามีผล
9. พระโสดาบัน	10. ผู้ทำให้แจ้งพระโสดาปัตติผล
11. ท่านผู้สามารถทรงสมาธิ(ปุชชน)	12. ท่านผู้ทรงศีล
13. ผู้ไม่รักษาศีล	14. สัตว์ดิรัจฉาน

หากเป็นด้านบาป อานิสงส์บาปเพิ่มขึ้น/ต่างกันเป็นหนึ่งร้อยเท่าเดียวกัน

อานิสงส์การให้ทาน

1. เป็นที่รักของคนทั่วไป
2. คนดีขอมคบหา
3. มีเกียรติคุณกว้างไกล
4. เข้าสมาคม อนาคตไม่เก้อเขิน
5. ข่อมได้ทรัพย์ อายุ วรรณะ สุข ยศ ชื่อเสียง
6. คายข่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ทาน การให้ของผู้มีปัญญาได้บุญมาก

1. ให้ของบริสุทธิ์ ปราศจากมลทิน
2. ให้ของดี ประณีต
3. ให้คามคราว
4. เป็นของสมควร
5. เลือกผู้สมควรให้
6. ให้เป็นนิศย์
7. ให้ด้วยจิตเลื่อมใส
8. ให้แล้วจิตใจเบิกบานผ่องใส

• ละความชั่ว ดล ละ เลิก ความผิด ความไม่ดี โดยการรักษาศีล 5

ศีลข้อที่ 1 การงดเว้นจากการฆ่าและประทุษร้ายซึ่งกันและกัน พระท่านได้ยกตัวอย่างมาแล้วให้เพื่อให้ทุกคนเชื่อเรื่องบาป เวรกรรม ผลของกรรม ว่าถ้าเราไปฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ ผลของกรรมนั้นจะต้องตอบแทนให้เราได้รับความทุกข์ความลำบากในปัจจุบันและอนาคตทั้งชาตินี้และชาติหน้า เช่น

หญิง ชาย ใด ผิดศีลธรรม เข็มหมุดเข่นฆ่าผู้อื่น	ผลกรรม	อายุสั้น
หญิง ชาย ใด มีศีลธรรม เมตตาปราณี ชอบช่วยชีวิตผู้อื่น	ผลกรรม	อายุยืน
หญิง ชาย ใด ชอบเบียดเบียน ทำร้ายให้ทุกข์โทษผู้อื่น	ผลกรรม	สุขภาพไม่ดี ขี้โรค
หญิง ชาย ใด ไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้ายชอบช่วยเหลือผู้อื่นให้เป็นสุข	ผลกรรม	สุขภาพดี แข็งแรง

ถ้าเรารู้แล้วและมีความเกรงกลัวต่อบาป เราก็คงไม่อยากฆ่าหรือทำร้ายใครๆ หากทุกคนคิดเหมือนเราสังคมของโลกก็จะไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันไม่ว่าคนหรือสัตว์ สังคมก็จะมีแต่ความสงบสุข

ศีลข้อที่ 2 การงดเว้นจากการลักขโมยและคดโกง

ศีลข้อที่ 3 การงดเว้นจากการประทุษผิดในกาม

ศีลข้อที่ 4 การงดเว้นจากการพูดโกหกและหลอกลวง (ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ

ไม่พูดวาจาต่อเสียดขบถส่งเสริมให้เขาแตกร้างกัน หรือนินทาชาวบ้าน และไม่ใช้วาจาที่ไม่เป็นประโยชน์)

ศีลข้อที่ 5 การงดเว้นจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติดทุกชนิด

สรุป การรักษาศีล ก็คือการไม่ทำร้ายตนเองและผู้อื่น

พระพุทธเจ้าทรงกล่าวปัจฉิมโอวาทไว้ว่า “ชีวิตเป็นของไม่เที่ยงแต่ความตายเป็นของเที่ยง พวกเธอทั้งหลายอย่าประมาทในชีวิตคิดว่าความตายจะมาถึงเราในวันพรุ่งนี้ เพราะเราอาจจะตายวันนี้ก็ได้” ฉะนั้นก่อนจะตายเพื่อเป็นการป้องกันกรรมที่เป็นอกุศลที่จะให้ผลเป็นทุกข์ทุกคนจะต้องเข้าถึงไตรสรณะคมณ์ คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วปฏิบัติตามดังนี้

1. ไม่ฆ่าสัตว์ ให้มีจิตเมตตาปราณี ไม่ทำลายชีวิต ไม่ทรมานผู้อื่นให้ได้รับความลำบาก
2. มีจิตสันโดษ คือ ยินดีเฉพาะทรัพย์สินที่เราหามาได้โดยธรรม ไม่ขโมย/ไม่ลักขโมยเงินทองและทรัพย์สินของคนอื่น
3. ซื่อสัตย์ต่อภรรยาและสามี ไม่นอกใจซึ่งกันและกัน
4. มีวาจาดี ไม่พูดปด พูดแต่สิ่งที่เป็นจริง ไม่พูดคำหยาบให้เขาสะเทือนใจ ไม่นินทาคนอื่น
5. ไม่ดื่มสุราและเมรัย เพราะเป็นต้นเหตุแห่งความประมาทให้เกิดทุกข์

คนจะมีศีลได้ก็เพราะอาศัยจิตเมตตาเป็นสำคัญ เมื่อเราทำดีไม่ละเมิดสิ่งเหล่านี้ เราก็คงเป็นที่รักของบุคคลอื่น ความสุข ความสดชื่นในชีวิตมันก็เกิดขึ้นกับเราดังองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่า

ศีเลน ตุกติง ยันติ ศีเลน โภคะ ตัมปทา

เมื่อทุกคนได้ปฏิบัติตนตามข้อที่เรากล่าวไว้ก็เกิดอานิสงส์ของการรักษาศีล 5 ดังนี้

- 1) เมื่อตัวเราไม่ไปทำร้าย หรือฆ่าผู้อื่นทำให้เราสบายใจไม่วิตกกังวลใดจึง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมารบกวนอายุยืน
- 2) ข้าวของทรัพย์สินสมบัติไม่ถูกลักขโมย
- 3) ทำให้ชีวิตครอบครัวสงบสุขไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง และไม่นำโรคร้ายมาสู่ครอบครัว
- 4) การที่เราเป็นคนพูดแต่ความจริงทำให้คนอื่นเคารพนับถือและเชื่อฟังในคำพูดของเรา
- 5) การไม่ดื่มของมึนเมาทำให้เราเป็นผู้มีสติ ไม่เป็นโรคประสาทและสามารถแก้ปัญหาต่างๆได้

• ทำจิตใจให้ผ่องใส โดยการเจริญภาวนาสมาธิ

การเดินจงกรม เป็นการกำหนดสติ การรู้ตัวว่ากำลังทำอะไร มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้จิตใจสงบ การทำจิตใจให้สงบนั้นทำได้ยากเพราะคนเรามีเรื่องที่ต้องคิดมากมาย จิตใจวุ่นวาย ทุ่งซ่าน ดังนั้นคนเราต้องทำจิตใจให้แน่วแน่ด้วยการทำสมาธิไม่ว่าจะเดิน นั่ง ยืน นอน

แนวทางการเดินจงกรม ดังนี้

1. กำหนดระยะหรือจุดหมายให้แน่นอน (เส้นทางเดิน)
2. กำหนดสติ ความรู้ตัว เอามือกุมไว้ได้สะตือ หรือไขว้หลังก็ได้ ทอดสายตาไปข้างหน้า 45 องศา
3. ก้าวเท้าหรือย่างเท้าขวาวอย่างมีสติให้กำหนดจิตในขณะย่างเท้า คือ ก้าวเท้าขวากำหนดจิตว่า พุท ก้าวเท้าซ้ายกำหนดจิตว่า โธ
4. เดินจงกรมไปเรื่อยๆจนจิตสงบหรือมีสมาธิ

ประโยชน์ของการเดินจงกรม

1. ทำให้เป็นคนมีความขยันหมั่นเพียรเพิ่มขึ้น
2. ทำให้เกิดความอดทนต่อการเดินทางไกล
3. ทำให้อาหารย่อยได้ดี
4. ทำให้มีสมาธิมั่นคง
5. ทำให้มีโรคภัยไข้เจ็บน้อย มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง

การนั่งสมาธิ

อานาปานสติสมาธิ

การฝึกจิตให้เป็นสมาธิโดยการกำหนดรู้ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก สำหรับผู้ฝึกใหม่หรือที่ยังไม่ชำนาญพอ การหาสถานที่ให้เหมาะสมก็มีส่วนสำคัญ การฝึกนั่งหลับตาก็เหมาะสมดีเพราะถ้าลืมตาอยู่จิตก็จะไปสนใจอยู่กับรูปที่มองเห็น จิตก็จะเป็นสมาธิได้ยาก ก่อนนั่งสมาธิมีการสวดมนต์ไหว้พระและสมาทานศีล ให้นั่งในท่าที่สบายและเหมาะสม ขั้นแรกให้กำหนดจิตให้รู้ลมหายใจคือ เวลาหายใจเข้าให้นึกถึงคำว่า พุท เวลาหายใจออกให้นึกถึงคำว่า โธ ให้กำหนดชัดๆซ้ำๆ 3-7 ครั้งก่อนแล้วค่อยไปกำหนดให้หายใจแบบสบายที่เหมาะสมกับเรา ไม่ต้องเกร็งอะไรมาก ให้รู้ตัวว่ากำลังหายใจเข้า คือพุท กำลังหายใจออก คือโธ ให้เรากำหนดตามวิธีนี้ไปเรื่อยๆทำไประยะหนึ่ง จิตจะส่งไปรับรู้อารมณ์อื่นๆเมื่อมีอารมณ์อื่นๆเกิดขึ้นให้เราบอกกับตนเองว่า ตอนนี้เป็นเวลาปฏิบัติธรรมสิ่งอื่นจะยังไม่สนใจ จิตคือองค์อยู่

พุทธ หรือ พุทธโธ แปลว่า ผู้รู้ - ผู้ตื่น - ผู้เบิกบาน

ผู้รู้ คือ รู้ตามความเป็นจริงในจิตของเรา

ผู้ตื่น คือ ตื่นจากความหลับใหลในความหลงผิด - คิดผิด - ทำผิด

ผู้เบิกบาน คือ เมื่อตื่นจากความหลงผิดแล้ว

ก่อนเกิดสมาธิจะเกิดปิตติอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

1. ขุททกปิตติ	ปิตติเล็กน้อยจนชูชัน น้ำตาไหล
2. ขณิกาปิตติ	ปิตติเล็กน้อยเสี้ยวแปลบๆเหมือนฟ้าแลบ
3. โลกกันคิกาปิตติ	ปิตติเป็นพักๆชั่วเหมือนคลื่นกระทบฝั่ง
4. อุเพงคิกปิตติ	ปิตติไหล ไผนกายโยกโคลงไปมา
5. ผรณาปิตติ	ปิตติแผ่ซาบซ่านทั่วสรรพางค์กาย

อานิสงส์ของการทำสมาธิ แผ่เมตตา

1. กลับเป็นสุข
2. ตื่นก็เป็นสุข
3. ไม่ฝันลามก
4. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
5. เป็นที่รักของเทวดาทั้งหลาย
6. เทวดา อมนุษย์รักษา
7. ปลอดภัยจากไฟ ชาติพิษ อาวุธ
8. ศิวพรหมผ่องใส
9. จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิเร็ว
10. ไม่หลงคาย
11. เกิดใหม่ได้สมบัติ มนุษย์ สวรรค์ พรหม

● การสวดมนต์ไหว้พระ

สวดมนต์เพื่ออะไร? สวดมนต์ด้วยเหตุผลที่ถูกต้องตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ดังนี้

1. สวดมนต์เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณของพระพุทธ - พระธรรม - พระสงฆ์
2. สวดมนต์แล้วรู้ความหมายในหลักของพุทธศาสนาว่า ความหมายในบทสวดมนต์นั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง
3. สวดเพื่อให้จิตจดจ่ออยู่กับการสวดนั้นๆ ให้จิตเป็นสมาธิ เป็นกุศลจิต เพราะถ้าจิตวอกแวกไปทางอื่นๆที่เป็นเรื่องของโลก จิตก็จะเป็นอกุศลได้ง่าย
4. สวดมนต์เพื่อทบทวนคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรทำ และอะไรเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ

5. สวคณคัมภพแม่เมตตา คือจิตที่มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เพื่อให้บุญกุศลที่เราได้ทำแล้วไปถึงบิดา มารดา และสรรพสัตว์ทั้งหลาย เมตตาที่แท้ต้องเป็นไปเพื่อให้ในสิ่งที่ถูกต้อง

หมวดนิพพานห้า (นิพพานคือสิ่งที่กัน ชัดขวาง จิตไม่ให้ก้าวหน้าในธรรม)

1. กามฉันทะ ความพอใจในกาม
2. พยาบาท ความคิดร้ายต่อตนเองและผู้อื่น
3. ความง่วงเหงา เชื่องซึม
4. ความฟุ้งซ่านและหงุดหงิดรำคาญใจ
5. ความลึกลงสงสัย (ลึกลงในพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์)

กิจกรรม การศึกษาคูณงานแหล่งเรียนรู้กับการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธจากแหล่งที่ประสบผลสำเร็จในการนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ประชุมวางแผนการศึกษาคูณงาน
 - 1.1 กำหนดวัตถุประสงค์การไปศึกษาเรียนรู้
 - 1.2 กำหนดแหล่งเรียนรู้ที่ไปศึกษาคูณงาน
 - 1.3 ออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูลในการไปเรียนรู้
(ประเด็น+เนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้/วิธีการเก็บรวบรวม+เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล)
- แบบสังเกต การบันทึก เครื่องอัดเสียง กล้องถ่ายภาพฯลฯ
2. ติดต่อประสานงานแหล่งเรียนรู้
3. ดำเนินการศึกษาคูณงานตามที่วางแผน
4. ประเมินผลและสรุปผลการไปศึกษาคูณงานแหล่งเรียนรู้

ผู้ร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย

นักเรียนและตัวแทนผู้ปกครอง

สถานที่ เวลา

1. โรงเรียนบ้านฝั่งดิน อ.พาน จ.เชียงราย วันที่ 23 กันยายน 2547
2. โรงเรียนบ้านปูล่าง อ.พาน จ.เชียงราย วันที่ 22 กันยายน 2547
3. โรงเรียนพระสุธรรมยานเถรวัดท่าซุง อ.เมือง จ.อุทัยธานี วันที่ 9-10 พฤศจิกายน 2547
4. โรงเรียนสัทยาไสย อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี วันที่ 11 พฤศจิกายน 2547
5. พระพุทธรูปผาเจ้าจักรพรรดิ จ. ชลบุรี

ผลที่เกิดขึ้น

โรงเรียนบ้านฝั่งคื่นและโรงเรียนบ้านปูล่าง

ด้านกายภาพการจัดภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อม

เน้นความร่มรื่นของต้นไม้และความสวยงามของไม้ดอกไม้ประดับ การจัดสภาพแวดล้อมสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสัญลักษณ์พระพุทธรูปประดิษฐานโดดเด่น

ด้านบุคลากร

ครู ตัวครูผู้สอนในโรงเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างตามแนววิถีพุทธให้นักเรียนได้รู้เห็นและซึมซับนักเรียน นักเรียนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามแนววิถีพุทธโดยมีครูคอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

ผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นตัวอย่างสำคัญในการบริหารให้โรงเรียนปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ตัวผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติจึงสามารถบริหารโรงเรียนจนประสบผลสำเร็จได้

ด้านการจัดการเรียนการสอน

ทางโรงเรียนมีตารางการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนและแน่นอนในแต่ละวันเป็นประจำทุกวันเช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมการกินอาหาร กิจกรรมการฟังเพลงคุณธรรม กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในวันศุกร์สุดสัปดาห์ แต่ในการเรียนการสอนในหลักสูตรทางโรงเรียนยังไม่มีผลการปฏิบัติที่ชัดเจน

โรงเรียนวัดพระสุธรรมยานเถรวัดท่าซุง

- เป็นโรงเรียนประจำ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ม.1 – ม.6 บริหารจัดการโดยวัดท่าซุง
- นักเรียนต้องมีคุณสมบัติ ผ่านการฝึกสมาธิแบบมโนยิทธิ รักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดและปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน
- ตัวครูผู้สอนต้องมีคุณสมบัติ ผ่านการฝึกสมาธิแบบมโนยิทธิ รักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดและปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นนิสัย ต้องมีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ต้องมีหลักธรรมอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และต้องละ อคติ 4
- ทั้งนักเรียนและครูผู้สอน ต้องมีกิจกรรมฝึกสมาธิทุกวัน เช้า-เย็น รักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์ จะทำให้สมาธิใส สว่าง
- กิจกรรมด้านจริยธรรม ดินเช้า สวดมนต์ไหว้พระตามแบบวิธีของวัดท่าซุง/กระทรวงฝึกสมาธิแบบมโนยิทธิ

ทางโรงเรียนพระสุธรรมยานเถรวัดท่าซุงเน้นพฤติกรรมด้านสัมมาคารวะต่อครู ผู้ใหญ่ พระสงฆ์ของนักเรียนเป็นพิเศษโดยเวลาเจอพระสงฆ์ ครู ผู้ใหญ่ ทุกครั้งนักเรียนทำความเคารพโดยการไหว้ตลอดและเวลาพูดหรือสนทนาด้วยก็จะพนมมือไหว้จนเป็นนิสัย ทางโรงเรียนได้รับทุนการศึกษาให้นักเรียนจากหลวงพ่อบุญเจ้าอาวาสวัดท่าซุงโดยมีเงื่อนไขขอให้เด็กนักเรียนทำความดี จะให้ทุนเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย เดือนละ 1,500 บาทจนเรียนจบ

การลงโทษนักเรียน

1. ตักเตือน
2. กวาดล้าง จัด ห้องน้ำ ธารหญ้า
3. ตี + ข้อ 2
4. ตัดคะแนนความประพฤติ ถ้าคะแนนไม่ถึง 60 คะแนน ตัดทุนการศึกษา (คะแนนเต็ม 100)

โรงเรียนสัตยาไส

โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนเอกชนโดยมีมูลนิธิสัตยาไสเป็นเจ้าของโรงเรียน และมี ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยาเป็นผู้บริหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลถ้ำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนประจำ เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเป็นเลิศทางด้านคุณธรรม วิชาการและการศึกษาสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข ใช้หลักการของการศึกษาของท่านศรีสัตยาไส บาบาส ที่ว่า “ปลายทางของการศึกษาคือ อุปนิสัยที่ดีงาม” และได้ระบุว่าเพื่อให้เกิดการพัฒนาอุปนิสัยที่ดีงามให้ใช้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ

1. ความจริง
2. ความประพฤติชอบ
3. ความสงบสุข
4. ความรัก ความเมตตา
5. การไม่เบียดเบียน(อหิงสา)

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ทั้ง 5 ข้อคือคุณค่าสากลที่เป็นพื้นฐานสำหรับชีวิตของเราทั้งชีวิต คุณค่าอื่น ๆ เป็นคุณค่าย่อย ๆ ของคุณค่าหลักทั้ง 5 นี้ เหตุผลก็คือ คุณค่าทั้งห้าประการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาในทุก ๆ ด้านของมนุษย์ ถ้าเราต้องการเป็นผู้ที่มีศักยภาพอย่างเต็มที่ เราจะต้องพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้งห้าข้อนี้

เป้าหมายของการศึกษาก็คืออุปนิสัยที่ดีงาม เราจะเห็นได้ว่าอุปนิสัยที่ดีงามก็คือการมีคุณค่าทั้งห้าประการ อุปนิสัยที่ดีงามประกอบด้วย การประพฤติชอบ ความสงบ ความจริง ความรักความเมตตา และการไม่เบียดเบียน

หัวใจของทุกศาสนาก็คือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ห้าข้อ เป้าหมายของศาสนาคือการนำมนุษย์ให้กลับมาสู่พระเจ้าซึ่งเป็นความสมบูรณ์ หรือเข้าสู่พระนิพพานซึ่งเป็นสภาวะที่สมบูรณ์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าทุกศาสนามุ่งช่วยให้เรามีความสมบูรณ์ อุปนิสัยที่ดีงามคือความสมบูรณ์ ดังนั้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้งห้าประการก็คือแก่นของทุกศาสนา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการพัฒนาอุปนิสัยที่ดีงามในตัวเด็กให้สมบูรณ์ เราจะต้องยกระดับจิตสำนึกของเด็กให้ถึงระดับสูงสุดเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ เราจะต้องพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน

ความประพฤติชอบจะช่วยพัฒนาด้านกายภาพของเด็ก เราสอนให้เด็กรู้จักใช้มือของเขาในการทำแต่สิ่งที่ดี รับใช้ช่วยเหลือผู้อื่นและทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ เราสอนให้เด็กรู้จักใช้ปากและลิ้นพูดแต่ความจริง พูดแต่สิ่งที่ดีและมีประโยชน์ และพูดด้วยความอ่อนหวานเต็มไปด้วยความรักเมตตา ทุกข์ใช้เพื่อ

ฟังแต่สิ่งที่ดี ดาก็มองแต่สิ่งที่ดีและเห็นบทเรียนจากสิ่งที่อยู่รอบตัว ดังนั้นการที่เราประพาศิชอบจะเป็นการ ป้อนข้อมูลที่จำเป็นและสำคัญให้กับจิตสำนึกเพื่อที่จะยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันความประพาศิ ชอบจะสร้างโปรแกรมที่สำคัญให้กับชีวิตของเรา เพราะทุกสิ่งจะถูกบันทึกไว้ในจิตใต้สำนึก

เด็ก ๆ จะต้องพัฒนาความสงบเช่นกัน เราจะต้องป้องกันไม่ให้เกิดความโกรธ ความต้องการ ความ อิจฉาริษยา ความขี้ดมั่นถือมั่น ความหยิ่งยโสและอารมณ์ในด้านลบต่าง ๆ จากจิตสำนึกของเรา การที่เราจะทำ เช่นนั้นได้ เราจะต้องสร้างความรักความเมตตาให้เกิดขึ้นในหัวใจของเด็ก เพราะความรักจะช่วยให้เกิดความ สงบในเด็ก เราต้องสอนให้เด็กรู้ที่จะควบคุมตนเองและควบคุมจิตใจด้วยการทำสมาธิหรือนั่งสงบนิ่ง การทำ สมาธิช่วยให้จิตใจสงบเยือกเย็น และยังช่วยให้ความจำดีขึ้นซึ่งก็หมายความว่าเราสามารถดึงเอาข้อมูลที่เร าต้องการจากจิตใต้สำนึกของเราออกมาใช้ได้

เมื่อเรามีความประพาศิชอบและความสงบแล้ว จิตใจก็จะได้รับการยกระดับสูงขึ้น ๆ ไปสู่ระดับจิต เหนือสำนึก เมื่อนั้นเราก็จะเกิดปัญญาและเราจะตระหนักถึงความจริงว่าเราเป็นหนึ่งเดียวกันกับทุกสิ่ง จิตเหนือ สำนึกจะเป็นครูและผู้ชี้นำแนวทางกับเรา เด็ก ๆ จะสามารถใช้ปัญญาหยั่งรู้ซึ่งได้จากจิตสำนึกที่สูงกว่าในการ แก้ปัญหาทุก ๆ สิ่ง ปัญญาหยั่งรู้จะช่วยให้เด็กได้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ในทุกศาสตร์วิชาไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ หรือศิลปะ และจะทำให้เขาประสบความสำเร็จในทุก ๆ สิ่งที่เขาอยากทำ

ทุกวันนี้มีปัญหาและความสับสนวุ่นวายหลายสิ่งรอบตัวเรา มีสิ่งล่อใจเด็กหลายอย่าง ผู้ใหญ่บางคน พยายามสร้างความต้องการให้เกิดขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนโดยการผลิตสินค้า ใช้การตลาดและการโฆษณาชวน หลอกล่อชนกลุ่มนี้ของสังคม ซึ่งสิ่งนี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุปนิสัยที่ดีงาม ความรักความเมตตาเป็น คุณธรรมที่จะช่วยให้เราประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณค่าอื่น ๆ ได้ ความรักเป็นแรงจูงใจให้เราประพาศิ ชอบ ความรักเป็นสิ่งที่สร้างความสงบสุข ความรักช่วยให้เรายกระดับจิตใจของเราเร็วขึ้น ความรักคือสายธาร ที่หล่อเลี้ยงทุกคุณค่าและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาเด็กและตัวเราเอง

ท้ายที่สุด เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อการพัฒนาอุปนิสัยที่ดีงาม การไม่เบียดเบียน คือวิถีทางที่จะนำไปสู่สิ่งนั้น การไม่เบียดเบียนคือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างตัวเองและผู้อื่นรวมถึง สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เราควรสร้างความกลมเกลียวระหว่างศีรษะ หัวใจและมือ (Heard, Heart and Hands) หมายความว่า เราควรคิด พูดและปฏิบัติให้ตรงกัน ซึ่งมโนสำนึกของเราจะคอยชี้นำ เมื่อเรามีความ กลมเกลียวกันภายในตัวเราเองแล้ว มันก็เป็นการง่ายที่เราจะสร้างความกลมเกลียวกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การไม่เบียดเบียนเป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาทุก ๆ คุณค่า คุณค่าทุก ๆ อย่างก็เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กัน เราไม่สามารถพัฒนาคุณค่าหนึ่งเพียงคุณค่าเดียว อุปนิสัยที่ดีงามจะเกิดขึ้นเมื่อเราพัฒนาคุณค่าอื่น ๆ ด้วย ความรักความเมตตาเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความกลมเกลียวกับสิ่งแวดล้อม เมื่อเรามีความรักเมตตาเร า ก็จะไม่นำร้ายผู้อื่น เราจำเป็นต้องเข้าใจความจริงว่าเราเป็นหนึ่งเดียวกัน เมื่อเราเข้าใจความจริงนี้เราก็ไม่เบียด เเบียนใคร เราจะไม่เบียดเบียนผู้อื่นเมื่อเรามีความสงบในจิตใจ เราจะไม่มีความโกรธความเกลียดและความ อิจฉาริษยาและอารมณ์ด้านลบ ความประพาศิชอบก็เป็นสิ่งจำเป็นต่อการไม่เบียดเบียนกัน การรับใช้ช่วยเหลือ ที่ทำด้วยความรักความเมตตาจะก่อให้เกิดการไม่เบียดเบียน ดังนั้นการไม่เบียดเบียนจะช่วยให้เราได้พัฒนาคุณ ค่าทุก ๆ ด้านอย่างมีสมดุล

กิจกรรม คณะทีมวิจัยเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างหลักสูตรและนวัตกรรมการจัดการศึกษาวิถีพุทธ
วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้คณะทีมวิจัยได้เรียนรู้การสร้างหลักสูตรหรือนวัตกรรมการจัดการศึกษาวิถีพุทธจากแหล่งเรียนรู้
 หลากหลาย

2. เพื่อให้คณะทีมวิจัยได้แนวทางในการสร้างหลักสูตรหรือนวัตกรรมการจัดการศึกษาวิถีพุทธ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ประชุมวางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. เรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง
3. ฟังการบรรยายประกอบสื่อ
4. สังเกต/สอบถาม/สัมภาษณ์
5. คู่มือการจัดการจัดการเรียนการสอน
6. การบันทึกภาพถ่าย/วิดีโอ
7. ศึกษาจากเอกสาร
8. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
9. การชมนิทรรศการ

ผู้ร่วมกิจกรรม

1. คณะทีมวิจัย 3 ทีม
2. หัวหน้าชุดโครงการแกนกลาง
3. ทีมวิทยากรผู้ให้ความรู้

สถานที่เวลา

ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง (ค่ายพระยอดขุนพลเวียงกาหลง) ระหว่าง วันที่ 18 –19 ตุลาคม 2547

งบประมาณ

ใช้งบประมาณจากโครงการชุดแกนกลางของ อ.มาลี

ผลที่เกิดขึ้น

องค์ความรู้ด้าน

1. ด้านหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในวิถีพุทธ
2. ด้านธรรมะกับการจัดการสิ่งแวดล้อม(วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม)
3. ด้านศิลป วัฒนธรรมเพื่อพุทธบูชา
 - พุทธศิลป์
 - จิตรกรรมและประติมากรรม
 - คีตศิลป์และนาฏศิลป์
4. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - เรียนรู้วิถีพุทธผ่านนิทานธรรม .

- วิถีพุทธในวิถีชีวิต : ความกลมกลืนระหว่างโลกกับธรรม
- Service Learning
- การจัดการศึกษาวิถีพุทธตามแนว คัดดีแบร์์ สตุล (เด็กก่อนประถม)
- การเรียนรู้วิถีพุทธแบบ สมพงษ์ สไตล์

3. พุทธวิถีกับการสร้างสุขภาวะทางใจ

กิจกรรม การสรุปบทเรียนการดำเนินงานวิจัย ครั้งที่ 1

วัตถุประสงค์

เพื่อให้คณะทีมวิจัยได้ทบทวนกระบวนการทำงานและสรุปผลการเรียนรู้ที่ผ่านมาในแต่ละกิจกรรมให้เกิดความเข้าใจตรงกันและวางแผนการทำงานข้างหน้าต่อไป

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ประชุมเปิดประเด็นในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา คือ การศึกษาบริบทโรงเรียนและชุมชน การศึกษาค้นหาปัญหาและ สาเหตุ พร้อมทั้งเป้าหมายความต้องการในการแก้ไขปัญหา และการค้นหาองค์ความรู้ด้านต่างๆของคณะทีมวิจัย

2. เปิดเวทีอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันสรุปผลเป็นบทเรียน

3. บันทึกผลการประชุม

ผู้ร่วมกิจกรรม

คณะทีมวิจัยโรงเรียนบ้านดงป่าसान

สถานที่ เวลา

โรงเรียนบ้านดงป่าसान

งบประมาณ

ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

ความรู้ที่ค้นพบ มีชุดองค์ความรู้ย่อย 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อมูลความรู้ทั่วไปจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน
2. ข้อมูลความรู้ที่ชุมชนได้คิดพิจารณาแล้วกลั่นกรองเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษา

ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

๘ ความรู้ด้านหลักพุทธธรรม+วิถีพุทธ มี 5 แนวคิดคือ

1. หลักพุทธธรรมที่ถูกต้องและเอื้อต่อการนำมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้จริงคือ อริยมรรค (ศีล สมาธิ ปัญญา) และบุญกิริยา 10 (ทาน ศีล ภาวนา)
2. มีสถาบันพุทธศาสนาในท้องถิ่นที่สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีพุทธค้นแบบได้โดยไม่ต้องไปเรียนรู้ไกลๆ
3. ศักยภาพหรือความเข้มแข็งของวัดหรือสถาบันพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณสมบัติในการเข้าถึงธรรมและวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาคณะแนวพุทธธรรมของคณะสงฆ์และผู้เกี่ยวข้อง

4. คุณลักษณะของบุคลากรในทางพุทธศาสนา ต้องเป็นผู้อยู่ในธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและมีความตั้งใจปฏิบัติบำเพ็ญตนให้บรรลุธรรมตามกำลังความสามารถ
5. การเกิดขึ้นของแรงศรัทธาในพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติด้านการประพฤติ ปฏิบัติรวมถึงการถ่ายทอดความรู้ของบุคลากรในพุทธศาสนา และมีการพัฒนาสถานที่ปฏิบัติธรรมให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ

๘ ความรู้ด้านการพัฒนาบุคลากรตามแนววิถีพุทธ มี 4 แนวคิด

1. คุณลักษณะของบุคลากรทางการศึกษาคตามแนววิถีพุทธ ควรเป็นผู้มีคุณสมบัติในการครองตน ครองคน และครองงาน ตามหลักพุทธธรรม
2. การเรียนรู้ของบุคลากรทางการศึกษาคตามแนววิถีพุทธ ควรผ่านการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงให้ได้รับผลเชิงประจักษ์ ตามระดับที่ทำได้และการปฏิบัตินั้นควรเน้นทางสายกลาง
3. การเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธของบุคลากรทางการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งทั้งภาคปรัยัติ และปฏิบัติ ทั้งผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง
4. กระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนววิถีพุทธ ควรเน้นความสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงและบูรณาการกับองค์ความรู้อื่นๆอย่างกลมกลืนและเหมาะสม

๘ ด้านการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธ มี 4 แนวคิด

1. จุดมุ่งหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาคตามแนววิถีพุทธ คือการก่อให้เกิดความอยู่ดีกินดีมีสุขในการดำเนินชีวิตร่วมกันของผู้คนตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุด
2. โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการวิจัย
3. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนด้านการพัฒนาคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้น ครูผู้สอนจะต้องรู้และเข้าใจรวมทั้งการเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างต้องแท้เสียก่อน
4. ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสนำผลการเรียนรู้มาบริการแก่ชุมชน

๘ ด้านศิลปวัฒนธรรม มี 2 แนวคิด

1. ในชุมชนยังมีภูมิปัญญาของคนเองที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมหลงเหลืออยู่แต่ชุมชนมองไม่เห็นความสำคัญจึงขาดความตระหนักในคุณค่าและความภาคภูมิใจ จึงไม่มีการนำเอามรดกดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ให้เด็ก
2. คุณค่าที่แท้จริงของศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ เป็นการแสดงออกถึงความเคารพ ศรัทธาคือพระรัตนตรัย และมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสมบารมีธรรม มิได้เป็นไปเพื่อปลูกเร้าอารมณ์ให้เร้าร้อนตามแรงกิเลสตัณหา

๘ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มี 3 แนวคิด

1. การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่สงบร่มเย็น มีผลอย่างสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจของผู้พบเห็นหรือผู้มาปฏิบัติธรรม
2. แนวทางในการจัดการทรัพยากรให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและแสวงบุญนั้น ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน
3. การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องใช้หลักธรรมตามแนววิถีพุทธมาพัฒนาคนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา เสียก่อนจึงจะสำเร็จ

8 ด้านพุทธวิธีกับสุขภาวะทางใจ มี 2 แนวคิด

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีสาระความสำคัญอยู่ที่ความพอใจและพอดีของคน
2. สุขภาวะทางใจของบุคคลจะเกิดขึ้นได้เพราะผลของการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา จนเกิดผลเป็นผู้มีศีล สมาธิ ปัญญา ครบองค์ประกอบ

กิจกรรม การสร้างหลักสูตรและนวัตกรรมการเรียนรู้บูรณาการวิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเอาประสบการณ์+การเรียนรู้ต่างๆของทีมนักวิจัยที่ได้จากการสรุปทบทเรียนมากำหนดเป็นหลักสูตรหรือนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน
 2. เพื่อได้หลักสูตรหรือนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธที่คาดว่าจะพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในระยะที่ 2
- ขั้นตอนและวิธีการ**

1. การนำเอาสรุปทบทเรียนที่ได้มาประมวล คิดพิจารณาเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เสนอความคิดเห็นพร้อมให้เหตุผลประกอบ จนสรุปเป็นร่างหลักสูตร
2. ทบทวนหลักสูตรที่ร่วมกันคิดจนเกิดความเข้าใจตรงกัน

ผู้ร่วมกิจกรรม

คณะทีมนักวิจัย

สถานที่ เวลา

โรงเรียนบ้านคงป่าสำน

ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

ทีมนักวิจัยได้ค้นพบว่าหลักสูตรที่จะสามารถนำหลักสูตรพุทธธรรมทางพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนและชุมชนได้ มีกิจกรรมต่อไปนี้

1. ก้าวร้าวเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน
2. ค่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีตานข้าวใหม่(จิตลัวพระเจ้าตานข้าวจีข้าวหลาม)
3. ทักษะศึกษา คำนานข้าว บ้านจุ่มเมืองเขิน
4. สืบชาตาน้ำแม่ลาว
5. ช่วงมัจฉา เขตอภัยทาน
6. ปลุกฝันรักริมฝั่งลาว
7. ช่วงอุยสอนหลาน
8. วรรณกรรมพื้นบ้าน คำว จ้อย ซอ คนศรีพื้นเมือง

9. ค่าย ครอบครัววิดิพุทท

10. การจึกระเบียบสัังคคการเรียนรู้ในโรงเรียน

- ระเบียบแถวหน้าเสาธง
- การกินอาหารแบบวิดิพุทท
- การสวดมนต์ไหว้พระ
- กิจกรรมนัองไหว้ที่ พื้ไหว้คอบ
- กิจกรรมนั่งสมาธิ

การวิจัยในระยะที่ 2 การนำหลักสูตรที่กำหนดไว้ไปทดลองใช้กับนักเรียนและชุมชน

กิจกรรม การประชุมเตรียมทีมงานในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามหลักสูตรที่วางแผนไว้
ในระยะที่ 1 ของการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนและชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินงานวิจัย ระยะที่ 2
2. เพื่อร่วมกันคิดเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอน/วิธีการ

1. ประชุมชี้แจงทบทวนผลการดำเนินงานและแผนงานที่จะทำต่อไป
2. วางแผนงานดำเนินการเก็บข้อมูลในการวิจัย
3. สรุปผลการวางแผน

ผู้รับผิดชอบและร่วมกระบวนกร

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน 5 คน
3. ตัวแทนนักเรียน 5 คน

สถานที่/เวลา

โรงเรียนบ้านคงป่าส้าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

วันที่ มกราคม 2548

งบประมาณ

ค่าอาหาร	20 คน	1,000 บาท
ค่าเอกสาร		200 บาท
รวม		1,200 บาท

ผลที่เกิดขึ้น

- 1.แจ้งผลการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 ที่ได้ค้นพบว่าหลักสูตรที่จะสามารถนำหลักพุทธธรรมมาแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนและชุมชน 10 กิจกรรม คือ
การเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมนักเรียน .

การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีล้านช้างใหม่(จิตหลวงเจ้า ตานข้าวจี๋ข้าวหลาม)

ทัศนศึกษา ตำนานข้าว

พิธีการสืบชะตาน้ำแม่ลาว

ช่วงอุยฮอนหลาน(เครื่องแต่งดาในพิธีกรรมสืบชะตา)

ช่วงมัจฉา เขตอภัยทาน

ปลูกต้นรักริมฝั่งลาว

วรรณกรรมพื้นบ้าน คำว จ้อย ขอ คนตรีพื้นเมือง

ค่ายครอบครัววิถีพุทธ

การจัดระเบียบสังคมการเรียนรู้ในโรงเรียน

2.การประชุมวางแผนกิจกรรมการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยร่วมกันแสดงความคิดเห็น
ประเด็น

จัดที่ไหน เวลาใด มีเนื้อหาใดบ้าง

ใครเป็นผู้ให้ความรู้

ทำอะไรบ้าง

ต้อง ทำอย่างไร

ทำแล้วได้อะไร

3. ผู้ร่วมประชุมมีมติให้จัดค่ายอบรมที่วัดบ้านคั่ง ระหว่างวันที่ 10-12 มกราคม 2548 (ทีมพระวิทยากร
เป็นพระธรรมชุด อำเภอเวียงป่าเป้า) โดยมีการแบ่งงานและหน้าที่รับผิดชอบให้ทีมงาน

4. ร่วมกันกำหนด เครื่องมือ/วิธีการรวบรวมข้อมูล

แบบสังเกต

แบบประเมินผล

การเก็บภาพ / บันทึกภาพเป็นวิดีโอ

ระดมเวทีสะท้อนความคิด

กิจกรรม การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา
2. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการพัฒนาคุณธรรมทางกาย/วาจาและใจ ตามหลักปฏิบัติของ
พุทธศาสนา
3. เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้และประสบการณ์จากการอบรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นตอน/วิธีการ

1. ชี้แจงทำความเข้าใจจุดประสงค์ของการจัดอบรมให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง
2. ประชุมทีมงานวางแผนการดำเนินการอบรม และการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ งานฝ่ายต่าง ๆ
เช่น ฝ่ายจัดสถานที่อบรม ฝ่ายดำเนินงาน ฝ่ายอำนวยความสะดวก
3. จัดทำเครื่องมือ/วิธีการเก็บข้อมูล
4. ปฏิบัติตามแผนงาน

ผู้รับผิดชอบและร่วมการบวนการ

1. ทีมวิจัย 1 คน
2. นักเรียนชั้น ป. 4—6 จำนวน 51 คน
3. พระวิทยากร 10 รูป

สถานที่ เวลา

วัดบ้านคงป่าล้าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
ระหว่างวันที่ 10—12 มกราคม 2548 3 วัน 2 คืน

งบประมาณ

ค่าอาหาร	12,200	บาท
ค่าเอกสารในการอบรม 50 เล่ม	500	บาท
ค่าบำรุงสถานที่	800	บาท
ค่าตอบแทนวิทยากร	4,000	บาท
รวม	17,500	บาท

ผลที่เกิดขึ้น

1. นักเรียน ชั้น ป. 4 จำนวน 11 คน ชั้น ป. 5 จำนวน 20 คน ชั้น ป. 6 จำนวน 20 คน
รวม 51 คน มาเข้าค่ายอบรมครบทุกคน
 2. เนื้อหาของการอบรมพัฒนาคุณธรรมนักเรียน คือ
 - กฎระเบียบที่พึงปฏิบัติในการอบรม เช่น ระเบียบมารยาทในที่ประชุม ระเบียบการรับประทานอาหาร
 - การสวดมนต์ ทำวัตรเช้า—เย็น
 - การเจริญสมาธิ
 - การทำบุญตักบาตร
 - การกราบไหว้พระแบบเบญจางคประดิษฐ์
 - การอาราธนาศีล
 - การเดินจงกรม
 - การเรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้ มี 4 ฐาน
 1. ฐานอบายมุข
 2. ฐานกตัญญู
 3. ฐานคุณค่าสิ่งแวดล้อม
 4. ฐานประเพณีวัฒนธรรมล้านนา คำว/ขอ
- ๐ หลักธรรมของศาสนาพุทธ คือ การทำความดี ละเว้นความชั่วและทำใจให้บริสุทธิ์
- ๐ พุทธโอวาท ของพระพุทธเจ้า

- เบญจศีล และเบญจธรรม ผู้รักษาศีล 5 ควรจะปฏิบัติธรรมควบคู่ไปด้วย

เบญจศีล	เบญจธรรม
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์	1.. ความเมตตา กรุณา
2. เว้นจากการลักทรัพย์	3. ประกอบสัมมาอาชีพ
3. เว้นจากการประพฤติดีกในกาม	4. ดำรงในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ	5. มีความซื่อสัตย์
5. เว้นจากการดื่มสุราและเครื่องคองของเมา	6. มีสติรอบครอบ

ให้เกิดผลตามเป้าหมายคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่ทางทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดไว้คือ

1. เป็นผู้ที่มีจิตเมตตา ปราณี ไม่เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน
2. เป็นผู้ที่มีจิตสันโดษ ยินดีเฉพาะทรัพย์สินที่เราหามาได้โดยชอบธรรม ไม่ยึดขอก ลักขโมย ทรัพย์สินของบุคคลอื่น
3. เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ไม่นอกใจซึ่งกันและกัน ไม่อิจฉาแค้นชิงชังของรักของบุคคลอื่น
4. เป็นผู้ที่มีวาจาดี ไพเราะอ่อนหวาน พูดแต่ความจริงและสิ่งที่เป็นประโยชน์
5. เป็นผู้ที่ไม่ดื่มของมึนเมา ทำสติสัมปชัญญะให้สมบูรณ์
6. เป็นผู้รู้จักพึงตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
7. เป็นผู้รู้จักประหยัดและอดออม
8. เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยและเคารพกฎต่าง ๆ
9. เป็นผู้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา
10. เป็นผู้มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

(พระวิทยากรมีเทคนิคให้เด็กนักเรียนท่องศีล 5 เป็นคำคล้องจองเพื่อจดจำง่าย ว่า ปาณา สัตว์ไม่ฆ่า อทินนา ไม่ลักของ กามะไม่หมายปองคนรักของใคร ๆ มุสาไม่โกหกไม่พูดปดและเหลวไหล สุราและเมรัยไม่ดื่มเหล้าเมาเป๋เอะ)

องค์ประกอบของศาสนาพุทธ

1. พระรัตนตรัยหมายถึง แก้ว 3 ประการได้แก่

- พระพุทธ หมายถึง พระพุทธเจ้า
- พระธรรม หมายถึง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
- พระสงฆ์ หมายถึง ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

2. พุทธบริษัท หมายถึง ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้แก่

ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

กิจกรรม การประชุมประเมินผลและสรุปผลกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานปัญหาคุณธรรมนักเรียนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของนักเรียนก่อน — หลังการอบรมว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

ขั้นตอน/วิธีการ

1. ประชุมทีมงานรายงานผลการดำเนินงานตามเครื่องมือ/วิธีการที่ได้วางแผนเพื่อร่วมกันประเมินผลการทำงาน
2. ร่วมกันอภิปรายและสรุปผลการประเมินทั้งด้านพอใจและไม่พอใจ
3. นักเรียนทำรายงานผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าค่ายคุณธรรม

ผู้รับผิดชอบและร่วมกระบวนการ

1. คณะทีมวิจัย
2. ตัวแทนนักเรียน ชั้น ป. 4—5—6
3. ตัวแทนผู้ปกครอง

สถานที่และเวลา

1. โรงเรียนบ้านดงป่าसान วันที่ 14 มกราคม 2548

งบประมาณ ค่าอาหาร 25 คน คนละ 40 บาท 1,000 บาท

ค่าวัสดุ 300 บาท

รวม 1,300 บาท

ผลที่เกิดขึ้น

คณะทีมวิจัยได้นำผลการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนหลังการอบรมเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียนทั้งหมดมาร่วมกันจัดระดับความพึงพอใจได้ดังนี้

ที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	ด้านความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม	39 %	49%	12%
2	ด้านความรู้ความสามารถของวิทยากร	60%	36%	4%
3	ด้านกระบวนการในการอบรม	43%	51%	6%
4	ด้านอื่น ๆ	46%	47%	7%
	ภาพรวม	47%	45.75%	7.25%

2. การแสดงความคิดเห็นในประเด็น

2.1. สิ่งที่ได้เรียนรู้

การรักษาศีล 5 การทำบุญตักบาตร การนั่งสมาธิ การสวดมนต์ การกราบและมารยาท และกฎระเบียบ

ในการประชุม การรับประทานอาหาร

2.2. จะนำความรู้อะไร ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

- มารยาทในการ นั่ง การเดิน การรับประทานอาหาร การทำบุญตักบาตร การรักษาศีล
- การสวดมนต์ไหว้พระ

2.3. สิ่งเปลี่ยนแปลง หลังผ่านการอบรม

พฤติกรรมทางกาย มีระเบียบวินัยและมารยาทในสังคมดีขึ้นและทางวาจา การพูดสุภาพ ไพเราะขึ้นกว่าเดิม

2.4. ความรู้สึกในการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม ดีใจ คื่นคั่น

กิจกรรม การประชุมวางแผนการเรียนรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณี จิฬาวพระเจ้า ตานช้างจี่ข้าวหลาม
วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรม วิถีพุทธแก่นักเรียนที่ผ่านการปฏิบัติจริงของตนเอง

ขั้นตอน/วิธีการ

1. ทีมวิจัยและผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันวางแผน ศึกษาประเพณีการจิฬาวพระเจ้า ตานช้างจี่ข้าว

หลามในประเด็น

- จัดขึ้นเมื่อไร
- จัดขึ้นทำไม
- ใครเป็นผู้จัด
- จัดแล้วมีประโยชน์หรือผลคืออย่างไร
- มีขั้นตอนวิธีการจัดอย่างไร
- ใช้อุปกรณ์ใดบ้างในแต่ละอย่าง มีความหมายหรือสัญลักษณ์เป็นอย่างไร
- จัดแล้วมีผลกระทบต่อบ้างใดบ้าง

2. ร่วมกันอภิปรายและสรุปผลตามประเด็น

3. ร่วมกันวางแผนการเรียนรู้(นักเรียน — ครู) ในประเด็น

- เรียนเรื่องอะไร
- เรียนอย่างไร
- เรียนที่ไหน กับใคร
- เรียนแล้วได้อะไร รู้อย่างไรว่าได้

4. สรุปผล

ผู้รับผิดชอบ/ร่วมกระบวนการ

ทีมวิจัย	10	คน
ตัวแทนนักเรียน	5	คน
ตัวแทนผู้ปกครอง	5	คน
รวม	20	คน

งบประมาณ

ค่าอาหารเครื่องดื่ม 20 คน คนละ 50 บาท	4,000 บาท
ค่าวัสดุ/อุปกรณ์	300 บาท
รวม	4,300 บาท

ผลที่เกิดขึ้น

ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนนักเรียน และทีมวิจัยได้ร่วมกันคิดและวางแผนในการที่จะให้นักเรียนเข้าไปเรียนรู้กิจกรรมประเพณีจิตหลวงพระเจ้า ตามข่าวจีข่าวหลวง ของชุมชน โดยมีการกำหนดประเด็นของการเรียนรู้ไว้ชัดเจน เพื่อให้ทั้งทางชุมชนและทางนักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติจริง และได้คิดวิเคราะห์ในผลที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม

ชุมชนได้ทบทวนบทบาทของตนเองในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมวิถีพุทธแก้ปัญหาการขาดคุณธรรมนักเรียน โดยเฉพาะทางวัด (พระสงฆ์) และผู้ปกครองต้องมีการเตรียมงานประเพณีให้ชัดเจนกว่าทุกปี นักเรียนได้ร่วมกันคิดและวางแผนการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบโดยการตั้งคำถามที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะได้เรียนรู้เพราะบทเรียนนี้เกิดจากผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

กิจกรรม การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีการจิตหลวงพระเจ้าตามข่าวจีข่าวหลวงวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอน กระบวนการในพิธีกรรมของประเพณีท้องถิ่น
2. เพื่อให้นักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน

ขั้นตอน/วิธีการ

1. นักเรียนตั้งคำถามในการเรียนรู้
2. นักเรียนวางแผนกำหนดวิธีการเรียนรู้
3. นักเรียน/ชุมชน ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ตามแผนการที่กำหนดไว้
4. ทีมวิจัยสังเกตการร่วมกิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นของนักเรียน
5. นักเรียนเขียนผลงานการเรียนรู้และสะท้อนความคิดเห็นจากการเรียนครั้งนี้ในประเด็น นักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีประโยชน์หรือผลดีอย่างไรและสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

ผู้รับผิดชอบและร่วมกระบวนการ

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. ตัวแทนผู้ปกครอง
3. นักเรียน ชั้น ป. 4-5-6
4. พระสงฆ์ของวัดบ้านคง

สถานที่/เวลา

วัดบ้านคง วันที่ 24 มกราคม 2548 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4

งบประมาณ ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการทำผลงานของนักเรียน 1,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้น

นักเรียนฝึกการตั้งคำถามที่ต้องการเรียนรู้จากประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน

นักเรียนกำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเองโดยการ

1. สอบถาม/สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
2. ปฏิบัติจริงในการตัดไม้จันทน์ (การจัดทำก่องหิ้ว) และการร่วมประกอบพิธีกรรมในการจิตหัวพระเจ้า
3. การค้นคว้าจากเอกสาร
4. การจดบันทึก/วาดภาพ/การเขียนรายงาน

นักเรียนรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้จัดทำเป็นรายงานผลการศึกษา

จากการร่วมกัน ศึกษาประเพณีการจิตหัวพระเจ้านานาชาติซึ่งขงหลามตามประเด็น

จัดขึ้นเมื่อไร วันที่ 24 มกราคม 2548 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4

จัดขึ้นทำไม เป็นประเพณีของชาวพุทธที่เน้นคุณธรรมในเรื่องความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ

ใครเป็นผู้จัด คณะสงฆ์ของวัดบ้านคงและชาวบ้านในชุมชน

จัดแล้วมีประโยชน์หรือผลคืออะไร

ประเพณีการจิตหัวพระเจ้าเป็นกิจกรรมในการฝึกคุณธรรมของชาวพุทธได้หลายเรื่อง เช่น

ความอดทน ความเคารพอ่อนน้อม ความสามัคคี ความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีบุญคุณ

มีขั้นตอนวิธีจัดอย่างไร

ชาวบ้านในชุมชนจะต้องเข้าป่าไปตัดต้นไม้ซึ่งจำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นต้นไม้จันทน์ ต้นไม้ชนิดนี้มีลักษณะพิเศษคือ เป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นมีหนามลักษณะเหมือนขอกเสนาของพระพุทธรูปใบเดียวรวม มักขึ้นในป่าละเมาะ เวลาตัดแล้วต้องปอกเปลือกที่เป็นหนามออกทิ้ง เอาแต่เฉพาะแกนในของลำต้นไม้ซึ่งมีน้ำหนักเบาแต่เหนียวนำไปผึ่งแดดให้แห้งก่อนจะนำไปจัดตั้งเป็นก่องหิ้ว

ลักษณะการจัดตั้งเป็นก่องหิ้ว

- ใช้ดันท้าย 1 ต้นผึ่งไว้เป็นแกนกลางข้างใน
- นำเอาไม้ไผ่ ลำต้นใหญ่ ๆ มาวางค้ำค่อจากดันท้าย

- นำเอาไม้จี้ที่แห้งแล้วมาเรียงโดยเอาโคนต้นไว้ข้างล่าง ส่วนปลายตั้งขึ้นพิงคันทันด้วยข้างใน ทำไปเรื่อย ๆ จนได้กองหลัที่มีขนาดเส้นรอบวงประมาณ 3 เมตร
- นำเอาดอกที่ทำจากผิวไม้ไผ่มามัดคองไม้ประมาณ 3 เส้น
 - นำเอาฟางข้าวแห้ง ๆ อัดตามร่องของคันทันไม้จี้เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง

วิธีการบูชาจิตหัวพระเจ้า

พระสงฆ์นำสวดมนต์ กล่าวคำบูชาพระพุทธเจ้า (แต่คำนานความเชื่อในการประกอบพิธีจิตหัวพระเจ้าของบรรพบุรุษให้นักเรียนฟัง) นั่งสมาธิ ทำจิตใจให้สงบก่อนการประกอบพิธี ส้ารวมกาย วาจา ใจ

กิจกรรม การประชุมร่วมกันประเมินผลและสรุปบทเรียนการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนการจิตหัวพระเจ้า

- วัตถุประสงค์
1. เพื่อเป็นการประเมินการทำงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร
 2. เพื่อจะได้รับทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงาน

ขั้นตอน/วิธีการ

1. คณะทีมวิจัยและตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนนักเรียนร่วมกันประเมินผลการร่วมกิจกรรม นักเรียนจากการนำผลงานของนักเรียนมาพิจารณา ตามประเด็นของการประเมินผล
2. ร่วมกันอภิปรายผลการประเมิน
3. สรุปผลการประเมิน

สถานที่ วัดบ้านดง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผู้รับผิดชอบ/ผู้ร่วมกระบวนการ

พระสงฆ์วัดบ้านดง	}	10 คน
ตัวแทนนักเรียน		
ตัวแทนผู้ปกครอง		
ทีมวิจัย		10 คน

งบประมาณ

ค่าอาหาร	1,000 บาท
ค่าวัสดุ	200 บาท
รวม	1,200 บาท

ผลที่เกิดขึ้น

1. คณะทีมวิจัย ตัวแทนผู้ปกครองและนักเรียน ได้ร่วมกันอภิปรายประเมินผลการเรียนรู้ประเพณีจิตหัวพระเจ้าของนักเรียนจากการพิจารณาผลงานของนักเรียนในประเด็น
 - นักเรียนได้เรียนรู้ ขั้นตอนกระบวนการของพิธีกรรม การจิตหัวพระเจ้าคันทันข้าวจี่ข้าวหลาม อย่างไรบ้าง

- นักเรียนได้เรียนรู้ประโยชน์หรือผลดีของการทำกิจกรรมประเพณีการจิตหัวพระเจ้าหรือไม่มีประโยชน์อย่างไรบ้าง
 - นักเรียนได้ฝึกคุณธรรมด้านใดบ้างจากการร่วมกิจกรรม
 - นักเรียนจะนำคุณธรรมใดบ้างมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. คณะทีมวิจัยและตัวแทนผู้ปกครอง/นักเรียนได้ร่วมกันทบทวนการทำงานที่ผ่านมาว่าเป็นไปตามเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร จะได้นำไปเป็นบทเรียนหรือปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป

กิจกรรม การประชุมเตรียมงานและวางแผนให้นักเรียนไปทัศนศึกษาวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนจากงานจำลองวิถีชีวิตวิถีสุขภาพตำนานข้าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการไปทัศนศึกษาของนักเรียน
2. เพื่อร่วมกันกำหนดเนื้อหา/ประเด็นการเรียนรู้ของนักเรียน
3. เพื่อเป็นการเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นตอน / วิธีการ

1. ประชุมร่วมกัน ระดมความคิดวางแผน การเรียนรู้ในการไปทัศนศึกษา
2. ร่วมกันสร้างเครื่องมือ / วิธีการเก็บข้อมูล
3. แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ การไปทัศนศึกษา
4. สรุปการประชุม วางแผน

สถานที่ โรงเรียนบ้านคงป่าสำน

ผู้รับผิดชอบ / ผู้ร่วมกระบวนการ

1. ทีมวิจัย
2. ตัวแทนผู้ปกครอง
3. ตัวแทนนักเรียน

งบประมาณ

ค่าอาหาร	1,000	บาท
ค่าเอกสาร	100	บาท
รวม	1,100	บาท

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัยและตัวแทนผู้ปกครอง — นักเรียนได้ร่วมกันคิดวางแผนและเตรียมงานการไปทัศนศึกษาวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนในงานจำลองวิถีชีวิตวิถีสุขภาพ “ตำนานข้าว” ในประเด็น
 - สิ่งที่ต้องการเรียนรู้มีอะไรบ้าง
 - สิ่งที่ต้องการเรียนรู้มีประโยชน์หรือผลดีอย่างไรบ้าง

- จะเรียนรู้โดยวิธีใดบ้าง
 - มีเครื่องมือ / วิธีการอะไรบ้างที่จะใช้เก็บข้อมูลการเรียนรู้
2. ทีมวิจัยและตัวแทนผู้ปกครอง-นักเรียน ได้ร่วมกันคิดเครื่องมือ วิธีการ ในการวางแผนและเตรียมงาน ให้นักเรียนได้เรียนรู้
 3. ทีมวิจัยแบ่งหน้าที่ มอบหมายความรับผิดชอบในการทำงานออกเป็น
 - ฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานที่จัด
 - ฝ่ายติดต่อรถเหมาโดยสาร
 - ฝ่ายเอกสาร เตรียมเครื่องมือเก็บข้อมูล
 - ฝ่ายเก็บภาพบันทึกภาพ

กิจกรรม การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนจากงานจำลองวิถีชีวิตวิถีสุขภาพ
“ตำนานข้าว”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้ไปเห็นและทำความเข้าใจวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนาอันดีงามจะได้ใช้เป็นแนวทางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมวิถีพุทธของชุมชนตนเอง
2. เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกให้นักเรียนและชุมชนได้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่ดั่งเดิมของท้องถิ่นล้านนา

ขั้นตอน / วิธีดำเนินการ

1. นักเรียนไปร่วมเรียนรู้ตามแผนงานที่กำหนดไว้
2. นักเรียนเก็บข้อมูลโดยการบันทึกและวาดภาพ
3. นำผลการเรียนรู้มาร่วมกันอภิปรายและสรุปผลการเรียนรู้ในรูปแบบที่ตนเองถนัด

สถานที่ / เวลา

วัดบ้านป่าซาง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2548

ผู้รับผิดชอบ / ร่วมกระบวนการ

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. นักเรียน ชั้น ป.4—6 จำนวน 51 คน

งบประมาณ

ค่าเหมารถ	3,500	บาท
ค่าอาหาร	2,200	บาท
ค่าวัสดุ	1,000	บาท
รวม	6,700	บาท

ผลที่เกิดขึ้น

นักเรียนได้ร่วมกันคิดวางแผนในการเรียนรู้โดยการจัดแบ่งกลุ่ม ๆ ละประมาณ 10 คน เพื่อสำรวจ สังเกต และบันทึกผลการเรียนรู้ที่ถูกจัดขึ้นในงาน ซึ่งมีใบงาน / ประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

1. มีกิจกรรมอะไรบ้างในงาน
2. แต่ละกิจกรรมมีจุดประสงค์อย่างไร
3. แต่ละกิจกรรมมีขั้นตอน / กระบวนการ / พิธีกรรมอย่างไรบ้าง
4. แต่ละกิจกรรมใช้วัสดุและอุปกรณ์ อะไรบ้าง
5. แต่ละกิจกรรมใครเป็นผู้ดำเนินการ
6. แต่ละกิจกรรมมีประโยชน์และผลคืออะไรบ้าง
7. แต่ละกิจกรรมสามารถพัฒนาคุณธรรมได้หรือไม่ พัฒนาคุณธรรมด้านใดบ้าง พัฒนาอย่างไร
8. ถ้าจะนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในชุมชนของเราเองจะต้องทำอย่างไร
9. บอกความรู้สึกที่ได้มาทัศนศึกษาในครั้งนี้ว่าเป็นอย่างไร ให้เหตุผลประกอบ
10. ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ

นักเรียนได้เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมโดยการผ่านการปฏิบัติจริง การสังเกต การสอบถาม การสนทนา

นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ทำงานร่วมกันมีการแบ่งหน้าที่มอบหมายการทำงาน แล้วนำผลงานมาสรุปร่วมกันเป็นของกลุ่ม

กิจกรรม การประชุมวางแผนเตรียมงานสืบชะตาลำน้ำลาวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธของนักเรียน
วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมสืบชะตากับผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชน
2. เพื่อร่วมกันวางแผนและเตรียมงานในการจัดกิจกรรมสืบชะตาลำน้ำลาว

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. กำหนดประเด็นที่ต้องการให้นักเรียนและทีมวิจัยได้เรียนรู้
3. ร่วมกันวางแผนและเตรียมงาน มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในงาน

ผู้รับผิดชอบและร่วมกระบวนการ

ทีมวิจัย

ผู้นำชุมชน

ตัวแทนชุมชน

ตัวแทนนักเรียน